

Peygamberimizin Hayatı ve Örnek Ahlakı

HZ. MUHAMMED'İN HAYATI

HZ. Muhammed, Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'e nispetle İsmaililer diye de anılan ve iki büyük Arap topluluğundan birini teşkil eden Adnan'iler'e (Arab-ı müsta'ribe) mensuptur (diğeri Arab-ı aribe, Kahtanller'dir). Soy kütüğünün yirmi birinci göbekten atası olan Adnan'a kadar uzanan kısmı güvenilir bulunarak zikredilmiş, ondan sonrası Hz. Peygamber'in de işaretiyle yaygınlık kazanmamıştır. Bizzat kendisi tarafından kabul edilip bütün İslam kaynaklarınca zikredilen soy kütüğü şöyledir: Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttalib (Şeybe) b. Haşim b. Abdümenaf b. Kusay b. Kilab b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Galib b. Fihri (Kureyş) b. Malik b. Nadr b. Kinane b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyas b. Mudar b. Nizar b. Mead b. Adnan.

A) Nübüvvet Öncesi

HZ. Muhammed, farklı rivayetler arasında genel kabul gören kanaate göre Fil Vak'ası'ndan elli (veya elli beş) gün sonra Rebiülevvel ayının 12'sinde Pazartesi günü Adnanilerin ana yurdu kabul edilen Mekke'de dünyaya geldi. Astronomi alimi Mahmud Paşa el-Feleki, Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in vefatı esnasında vuku bulan güneş tutulmasından hareketle bu tarihi Fil Vak'ası'nın meydana geldiği yılın 9 Rebiülevvel (20 Nisan 571 Pazartesi günü) olarak tesbit etmiş. Muhammed Hamidullah ise Cahiliye dönemi Araplarında cari olan nesi' uygulamasını göz önüne alarak yaptığı hesaplamada doğum tarihini hicretten önce 53. yılın 12 Rebiülevvel'i (17 Haziran 569 Pazartesi günü) şeklinde belirlemiştir. Hz. Muhammed'in babası Abdullah akranları arasında çok beğenilen bir gençti. Dedesi Abdülmuttalib, Zemzem Kuyusu'nu yeniden ortaya çıkarıp onardığı sırada Kureyş'in bir kısım eşrafı tarafından rencide edilince on oğlu olduğu takdirde birini kurban etmeyi adanmış, daha sonra çocukları arasında çektiği kura o esnada en küçük oğlu Abdullah'a çıkınca onu kurban etmeye karar vermişti. Buna başta kızları olmak üzere pek çok kimse karşı çıkmış. Abdülmuttalib de oğlunun yerine 100 deve kurban etmişti. Bundan dolayı Hz. Peygamber, hem bu olayı hem de büyük cediti Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'i kastederek, "Ben iki kurbanlığın çocuğuyum" demiştir. Abdullah on sekiz yaşlarında iken Amine ile evlenmiştir. Yaygın olan rivayete göre ticaret için gittiği Suriye'den dönerken Yesrib'e (Medine) uğramış ve orada hastalanarak vefat etmiştir. Annesi Amine, Kureyş kabilesinin Beni Zühre koluna mensup Vehb b. Abdümenaf'ın kızıdır. İslam kaynaklarında, Hz. Muhammed'in ana rahmine intikalinden doğumuna kadar geçen zaman içinde bazı fevkalade olayların meydana geldiğine dair rivayetler yer almaktadır. Kendisinin peygamberlerin sonuncusu olduğunu ifade ettiği bir konuşmasında annesinin bir rüya gördüğünden bahsetmekte ve bundan önemli bir kişiye hamile olduğu sonucunu çıkardığını, doğacak çocuğa Muhammed veya Ahmed adını vermesinin telkin edildiğini belirtmektedir. Doğum esnasında diğer annelerin çektiği sancıları çekmeyen Amine, kayınpederi Abdülmuttalib'e haber göndererek bir torunu olduğunu müjdelemiştir. Abdülmuttalib torununun doğumu şerefine verdiği ziyafette ona Muhammed adını vermiştir. Bazı rivayetlerde bu ziyafet sırasında Muhammed'in dedesi tarafından sünnet ettirildiği nakledilirse de kendisinin sünnetli olarak doğduğu rivayeti daha meşhurdur. Amine'nin çocuğunu fazla emziremediği anlaşılmaktadır. Hz. Muhammed'i bir süre Ebe Leheb'in cariyesi Süveybe emzirdi; daha sonra, Mekkeli ailelerin çocuklarını çölün sağlıklı havasında büyüyüp fasih Arapça öğrenmeleri için bedevi kabilelerinden bir sütanneye teslim etmeleri geleneğine uyularak Hevazin kabilesinin Sa'd b. Bekir koluna mensup Halime bint Ebu Züeyb'e verildi. Hz. Muhammed çocukluğunun ilk iki yılını sütanesiyle ve sütbabası Haris, sütkardeşleri Abdullah, Üneyse ve Şeyma ile geçirdi. Halime iki yıl sonunda çocuğu ailesine teslim etmek üzere Mekke'ye götürdü. Ancak Amine çöl havasının oğluna yaradığını gördüğü, bazı rivayetlere göre ise o sırada Mekke'de veba salgını bulunduğu için onun bir müddet daha Halime'nin yanında kalmasını uygun buldu. Hz. Muhammed dört veya beş yaşına kadar sütannesinin yanında kaldı. Kaynaklar, Halime ve ailesinin Muhammed'i yanlarına aldıktan sonra bolluğa kavuştuktan başka olağan üstü nitelikte bazı olaylarla karşılaştıklarını kaydeder. Altı yaşına gelen Muhammed'i cariyesi Ümmü Eymen'le birlikte yanına alan Amine, Abdülmuttalib'in annesi dolayısıyla ailenin dayıları sayılan Beni Neccar mensuplarını ve Abdullah'ın kabrini ziyaret etmek amacıyla Yesrib'e gitti.

Yesrib'de bir ay kadar kaldıktan sonra dönüşte Medine'ye yaklaşık 190 km. mesafede bulunan Ebva'da hastalanıp vefat etti. Ümmü Eymen, Muhammed'i Mekke'ye götürüp dedesi Abdülmuttalib'e teslim etti. Abdülmuttalib, Muhammed'e gereken ihtimamı gösterdi. Darünnedve'deki toplantılara başkanlık ederken yanına aldı. Ona baba şefkatini ve sevgisini hissettirdi. Abdülmuttalib ölümünden önce, sekiz yaşında olan Muhammed'in bakımını Abdullah ile anne- baba bir kardeş olan Ebu Talib'e vasiyet etti. Ebu Talib, Muhammed'i çocuklarından daha fazla sevdi, onun uğurlu olduğuna inandı ve iyi yetişmesi için gayret sarfetti. Hz. Peygamber'in ikinci annem dediği hanımı Fatıma bint Esed de ona kendi çocuklarından daha çok ihtimam gösterdi. Ebu Talib nübüvvetten sonra da yeğenin yanında yer aldı ve kendisini korumak için elinden geleni yaptı. Hz. Muhammed, dokuz (veya on iki) yaşında iken ticaret amacıyla Suriye'ye giden amcasına katıldı. Kervan Suriye topraklarındaki Busra'da konakladı. Hz. Muhammed'in burada rahip Bahira ile görüşüp görüşmediği ve bu esnada aralarında nelerin konuşulduğu hususu tartışmalı bir konudur. Hz. Muhammed'in, kalabalık bir aileye sahip olan Ebu Talib'e yardım için on yaşlarında iken onun veya başkalarının koyunlarını güttüğü bilinmektedir. Nübüvvetten sonra kendisine sorulan bir soru üzerine her peygamberin koyun güttüğünü ifade etmiştir. Hz. Muhammed'in Ficar savaşlarının ilk grubunun dördüncüsüne amcalarıyla birlikte katıldığı, fakat fiilen savaşımadığı bu konudaki farklı rivayetler içinde tercih edilen bir görüştür. Onun bu dönemdeki yaşının ön dört, on beş, on yedi veya yirmi olduğu zikredilmektedir. Bu savaşın hemen ardından da Hilfü'I-fudul toplantısına iştirak etti. Bu hareket içinde yer alanlar haksızlığa uğrayanları koruyacaklarına dair yemin etmişlerdi. Hz. Peygamber nübüvvetten sonra bu ittifaktan övgüyle bahsetmiş, böyle bir fazilet antlaşmasına tekrar çağrıldığı takdirde tereddüt göstermeden katılabileceğini söylemiştir. Mekke'deki Kureyş kabilesi mensuplarının ticaretle uğraştığı bilinmektedir. Kumaş ve tahıl ticareti yapan Ebu Talib'e yardım etmek suretiyle ticaret hayatına başlayan Hz. Muhammed amcasının yaşlandığı yıllarda kendisi ticarete devam etti ve Mekkeli bir zatla ticari ortaklık kurdu. Bu dönemde çeşitli yerlere ticaret amacıyla seyahat etti. Ergenlik çağında Hubaşe panayırına , bir veya iki defa Yemen'e, ayrıca Doğu Arabistan'daki Muşakkar ve Deba panayırına, hatta Habeşistan'a gittiği bilinmektedir. Böylece bir taraftan ticareti öğrenirken diğer taraftan Arabistan'ın çeşitli yerlerinde yaşayan insanları yakından tanıma, onların dil ve lehçelerini, dini, siyasi ve içtimai durumlarını öğrenme imkânını elde ediyordu. Kaynakların ittifakla belirttiğine göre Cahiliye devrinin yaygın kötülüklerinin hiçbirine bulaşmadan temiz bir hayat yaşayan Hz. Muhammed çevresinde iffeti, mertliği, merhameti ve hak severliğinin yanı sıra ticaret hayatında güvenilirliği sebebiyle "Muhammedü'lEmîn" (el-emin) unvanıyla temayüz etti. Hz. Muhammed yirmi yaşını geçtiği sırada ticari seyahatlere çıkma teklifleri alıyordu. Hastalandığı için bizzat gidermeyen bir tüccarın mallarını götürüp başarılı bir sonuç elde edince yeni teklifler aldı. Onun Hatice bint Huveylid ile evlenmesi de bu ticari gelişmelerden sonra gerçekleşti. Nesebi önceki kuşaklarda Hz. Muhammed'in nesebiyle birleşen, iki kocadan dul kalmış olup zengin ve soylu bir hanım olan Hatice tavsiye üzerine Hz. Muhammed'e ortaklık teklifinde bulundu. Yapılan anlaşmadan sonra Hz. Muhammed, Hatice'nin yardımcısı Meysere ile birlikte Suriye'ye gitti ve karlı bir yolculuğun ardından Mekke'ye döndü. Neticeden memnun kalan Hatice'nin Hz. Muhammed'e güveni arttı ve ona karşı olan takdir hisleri güçlendi. Hatice bizzat kendisi veya Nefise bint Ümeyye (Münye) adlı bir kadın aracı lığıyla Hz. Muhammed'e evlilik teklifinde bulundu, Hz. Muhammed de bu teklifi kabul etti. Amcaları Hatice'yi onun amcası Amr b. Esed'den istediler; evlilik gerçekleşince Hz. Muhammed Ebu Talib'in evinden Hatice'nin evine taşındı. Bu evlilik sırasında kendisinin yirmi beş, Hatice'nin kırkyaşında olduğu söylenmekle birlikte Hatice'nin daha küçük yaşlarda bulunduğu da rivayet edilmektedir. İbn Abbas'tan nakledilen, Hatice'nin yirmi sekiz yaşında olduğu yolundaki rivayet, bu evlilikten yedi (veya altı) çocuğun dünyaya gelmiş olması göz önüne alındığında daha isabetli görünmektedir. Hz. Muhammed'in evliliğinden kırk yaşına kadar geçen hayatı hakkında kaynaklarda hemen hiç bilgi bulunmamaktadır. Bunun tek istisnası otuz beş yaşlarında iken üstlendiği önemli görevdir. Miladi 605 yılında Kabe Kureyşliler tarafından yeniden inşa edilirken Hacerülesved'in yerine konulması hususunda anlaşmazlık çıkmış ve bu yüzden savaşı bile göze alanlar olmuştu . Kureyş ileri gelenlerinden Ebu Ümeyye b. Mugire'nin, Beni Şeybe

kapısından Kabe'ye ilk girecek kimsenin vereceği karara uyulması yolundaki teklifi benimsendi. Beni Şeybe kapısından Kabe'ye giren Hz. Muhammed, Hacerülesved'i bir örtü içine koydu, bütün kabile reislerinin iştirakiyle örtüyü kaldırdı ve taşı kendi eliyle yerine yerleştirdi.

B) Nübüvvetten Sonra

Mekke Dönemi

Kabe'nin tamirinden sonra Hz. Muhammed'in Allah'a nasıl ibadet edileceğini araştırmaya daha fazla yöneldiği farkedilmekteydi. Mekkelilerin ve diğer Arap kabilelerinin putlarına hiç ilgi göstermeyen Hz. Muhammed akli ve hisleriyle putlara tapmanın faydasızlığını anıyordu. Muhtemelen o da tek tanrı inancına dayalı Hz. İbrahim'in dini üzere olmaya çalışan az sayıdaki Hanifler gibi düşünüyordu. Ancak ne yapacağını bilememenin ıstırapıyla inzivaya çekildi ve risaletinin birkaç yıl öncesinden itibaren ramazan aylarında dedesi Abdülmuttalib ile diğer bazı Kureyşlilerin yaptığı gibi Hira dağındaki mağarada münzevi bir hayat yaşamaya başladı. Yiyeceği tükenince şehre iniyor, fakirlere yardımda bulunuyor, Kabe'yi tavaf ediyor ve yiyecek olarak mağaraya dönüyordu. Zaman zaman Hatice'yi de yanına alıyordu. Hz. Aişe, Resulullah'a gelen vahyin sadık rüyalarla başladığını, Hira mağarasına da ondan sonra gittiğini nakleder.

Hz. Muhammed'in Hira'da bulunduğu 610 yılı Ramazan ayının son on günü içinde bir gece, bazı rivayetlere göre pazartesi günü sabaha karşı Cebrail asli suretiyle geldi, okumasını istedi, onun Allah'ın elçisi, kendisinin de Cebrail olduğunu söyledi. Ardından, "Yaratan rabbinin adıyla oku!" manasındaki cümle ile başlayan Alak suresinin ilk beş ayetini ona tebliğ etti. Bu olay üzerine heyecanlanıp korkuya kapılan Hz. Muhammed oradan ayrılarak evine gitti, yatağa girerek Hatice'den üstünü örtmesini istedi ve uyandıktan sonra başından geçenleri anlattı. Bunun üzerine Hatice, Allah'ın kendisini utandırmayacağını, çünkü onun akrabasını gözettiğini, doğru konuştuğunu. acizlerin elinden tuttuğunu, yoksullara yardım ettiğini, misafirleri ağırladığını söyleyerek tesellide bulundu ve kendisine inandığını belirtti. Ardından Hz. Peygamber'i kendi amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü. Varaka onu dinledikten sonra kendisine gelen meleğin bütün peygamberlere vahiy getiren melek olduğunu söyledi. Siyer alimleri, Cebrail'in ilk vahyi getirişi sırasında Resulullah'a abdesti ve namazı öğrettiği hususunda ittifak etmişlerdir.

Hz. Peygamber, ilk vahyin tedirginliğinden sonra Cebrail'in yeniden görünmesini arzulamaya başladı. Bu amaçla sık sık Hira mağarasına gidiyor, fakat günler geçtiği halde melek gelmiyordu. Bu dönemde rabbinin kendisini terkettiği zannına kapılarak endişeli günler geçirdi. Kaynaklarda "fetretü'l-vahy" denilen bu devrenin müddeti hakkında birkaç aydan üç yıla kadar varan süreler zikredilmiştir. Resulullah bir gün Hira mağarasından dönerken Cebrail'i tekrar gördü, yine korku ve heyecanla evine gidip yatağına girdi. Cebrail evinde karşısına çıkarak Müddessir suresinin ilk ayetlerini okudu. (74/ 1 -5). Bu ayetlerde artık ilahi tebliğleri insanlara ulaştırma zamanının geldiği belirtilmekte, bu görevi ifa ederken yüce rabbine güvenmesi istenmekte, ayrıca maddi ve manevi kirlilerden uzak durması talimatı verilmekteydi. Hz. Peygamber o andan itibaren çevresindeki insanları İslam'a davet etmeye başladı. Bu davet üç yıl kadar gizlice sürdü. Önce eşi Hatice, ardından yakın dostu Ebu Bekir, Ali b. Ebu Tali b ve Zeyd b. Harise, kızları Zeyneb, Rukiyye ve ümmü Gülsüm Müslüman oldu. Üç yıllık gizli davet sırasında Hz. Ebu Bekir'in yakın dostları olan Osman b. Affan, Zübeyr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf. Talha b. Ubeydullah, Sa' d b. Ebi Vakkas, Osman b. Maz'un, Said b. Zeyd, Ayyaş b. Ebu Rebia ve hanımı Esmâ bint Selame, Ebu Ubeyde b. Cerrah, Erkam b. Ebü'I-Erkam, Ebu Seleme, Ca'fer b. Ebu Talib ve Ubeyde b. Haris de Hz. Peygamber' e gelip İslamiyet'i kabul ettiler. Bu dönemde Resul-i Ekrem evinde, ıssız dağ eteklerinde, öğle tenhalığı sırasında Harem'de namaz kılıyor, bazen de ibadetlerini Müslümanlarla birlikte yapabiliyordu. Bu arada nazil olan Kur'an ayetlerini onlara okuyor, tevhid inancı, ahiret günü ve güzel ahlak üzerine sohbetlerine devam ediyordu. Müşriklerin olduğu yerlerde bir arada bulunmamaya özen gösteriyordu. Gizlilik devresinde Hz. Peygamber ile Müslümanlar, genç yaşta İslamiyet'i benimseyen Erkan b. Ebü'I-Erkam'ın Safa tepesinin eteklerindeki evinde toplanıyorlardı. Hac ve umre amacıyla Mekke'ye gelenlerle rahatça görüşülebilecek bir yer olması yanında Müslümanların Resul-i Ekrem'le bir arada bulunmalarını sağlayan bu evdeki

faaliyetler Ömer b. Hattab'ın Müslüman olmasına kadar devam etti. Darü'lerkam kaynaklarda sahabilerin İslamiyet'i benimseyişini tarihlendirmek için kullanılmış, İslam'ın yayılması hususunda oynadığı rolle İslam tarihindeki yerini almıştır.

Mekke'de nübüvvetin 4. yılından itibaren İslam daveti açıktan yapılmaya başlanınca Hz. Peygamber'in ilk muhatabı Kureyşliler oldu. Putlarını Kabe'nin içine ve çevresine yerleştiren Kureyşliler, Hz. İbrahim ve İsmail'den beri devam eden hac ve umre ibadetlerini de idare ediyor ve bundan dolayı diğer kabileler arasında mümtaz bir yere sahip bulunuyordu. Kureyşliler, Kabe'yi ziyarete gelenlerden azami derecede faydalanmak amacıyla çeşitli kabilelerin putlarını da Kabe'ye ve çevresine dikmişlerdi. Bu sırada Resulullah'tan, vahyedilen gerçekleri müşriklerden çekinmeden açıkça tebliğ etmesi istenmiş (el-Hicr 5/94) ve en yakınlarından başlamak üzere uyarıda bulunması emredilmişti (eş-Şuara 26/214). Resul-i Ekrem, Mekke'nin fethine kadar yaklaşık yirmi yıl sürecek olan bu çetin mücadeleye yakın akrabalarını bir ziyafete davet etmekle başladı. Kureyş'in Haşim ve Muttaliboğullarından yaklaşık kırk beş kişi bu davete katıldı. Ancak yemekten sonra amcası Ebu Leheb onun konuşmasına fırsat vermeden söze başlayıp, "Kabilesine senin getirdiğin gibi kötü şey getiren birini görmedim" deyince davetliler dağıldı. Resulullah birkaç gün sonra bir toplantı daha tertip etti. Burada yaptığı konuşmada Allah'ın bir olduğunu, O'nun eşi ve benzerinin bulunmadığını, O'na inanıp güvendiğini belirterek davetlilere asla yalan söylemeyeceğini açıkladıktan sonra konuşmasına şöyle devam etti: "Ben özellikle size ve bütün insanlara gönderilmiş olan Allah elçisiyim. Allah'a yemin ederim ki uykuya daldığınız gibi öleceksiniz, uykudan uyandığınız gibi diriltileceksiniz. Yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz; iyilikleriniz karşılığında iyilik, kötülükleriniz karşılığında ceza göreceksiniz. Cennet de cehennem de ebedidir. İlk uyardığım da sizlersiniz". Ebu Talib, Hz. Peygamber'in sözlerini güzel bulduğunu ve kendisini destekleyeceğini, ancak atalarının dininden ayrılmayacağını bildirdi. Diğer amcası Ebu Leheb ise akrabalarının ona engel olmasını, davetini kabul ettikleri takdirde zillete düşeceklerini, kendisini himaye ederlerse öldürüleceklerini bildirdi. Bunun üzerine Ebu Talib sağ olduğu sürece yeğenini himaye edeceğini ilan etti. Ebu Leheb karısıyla birlikte Resul-i Ekrem'e daima muhalefet etmiş, bilhassa Mekke'ye dışarıdan gelenlerle konuşmasını engellemeye çalışmış, onun bir sihirbaz olduğunu ve kabilesini birbirine düşürdüğünü söylemiştir. Bu sebeple Kur'an'da adının geçtiği bir süre nazil olmuş ve karısıyla birlikte cehennemlik olduğu ifade edilmiştir (Tebbet 1/ 1-5).

Resul-i Ekrem bir gün Safa tepesine çıkarak bütün Mekkelilere İslamiyet'i tebliğ etmeye karar verdi ve orada toplananlara şunları söyledi: " Ey Kureyşliler! Size şu dağın arkasında bir düşman birliği var desem inanır mısınız? "; "Evet, senin ya İnan söylediğini hiç görmedik" cevabını alınca konuşmasına şöyle devam etti : "Öyleyse ben büyük bir azaba uğrayacağınızı size haber veriyorum. Allah bana en yakın akrabamı uyarmamı emretti. Allah'tan başka ilah yoktur demediğiniz sürece size ne bu dünyada ne de ahirette bir faydam dokunur". Kureyş ileri gelenleri Resulullah'ın İslam'a davetine önceleri pek karşı çıkmamışlardı . Ancak puta tapıcılığı eleştiren ayetleri (Yunus 10/18: el-Enbiya 21 /98- 99; el-Furkan 25/55: el-Ankebut 29/1 7) okumaya, puta tapanların cehenneme gireceğini söylemeye başlayınca tebliğini büyük bir tehlike olarak görüp davetini engellemek için ellerinden geleni yaptılar. Ayrıca tevhid ilkesinin hakim olması, dolayısıyla putperestliğin ortadan kalkması halinde Arap kabileleri nezdindeki itibarlarının ve ticari menfaatlerinin kaybolacağından endişe ediyorlardı (ei-Kasas 28/ 57). Diğer taraftan Kureyşliler atalarından intikal eden geleneklere çok değer veriyor, bu sebeple atalarının yolundan ayrılmayacaklarını söylüyorlardı. Kureyşlilerin ahlaki durumları da Peygamber'in davetini kabul edebilecek bir seviyede değildi. Zira Mekke toplumunda içki, kumar, zina ve yalancılık yanında maddi güç ve kabile asabiyetine dayanan üstünlük anlayışının beslediği haksız kazanç, insanları sömürme ve baskı altında tutma zihniyeti hakim durumdaydı. Kur'an-ı Kerim bu davranışları eleştiriyor. İnsanlar arasında üstünlüğün ancak yaratana saygı, yaratılmışlara şefkatle elde edileceğini bildiriyor (el-Hucurat 49/13). Buna uymayanların ahirette cezaya çarptırılacağını haber veriyordu.

Hz. Peygamber'in gittikçe taraftar topladığını, inanç ve davranışlarını eleştirdiğini gören Kureyşliler onu küçümsemeye ve ona hakaret etmeye başladılar, giderek şiddete başvurdular. Mekki süreler incelendiğinde bu

tepkilerin yansımalarını görmek mümkündür. Kureyşlilerin Resulullah'a karşı düşmanca faaliyetlerinde aktif bir şekilde yer alan ve putperestlerin fikir babalığını yapan Velid b. Mugire'ye dair 100 kadar ayet nazil olmuştur. (mesela bk. el-Hicr ı 5/94-96; ez-Zuhuf 43/31-32; el-Kalem 68/10-16; el-Müddessir 74/11-26). Resul-i Ekrem'in Kabe'de namaz kılmasını ve Mekke'ye dışarıdan gelenlerle görüşmesini engelleyen, Yasir ailesine yaptığı zulüm ve işkencelerle tarihe geçen Ebu Cehil hakkında da ayetler inmiştir (el-Alak 96/9- 19).

Kur'an'ın etkileyiciliği karşısında Kureyşliler, Hz. Muhammed'in onu bir Hıristiyandan öğrendiğini (en-Nahl 16/103), kendisinin kahin, mecnun (ed-Duhan 44/14; et-Tûr 52/29; el-Kalem 68/2) veya şair olduğunu (el-Enbiya 21/ 5) getirdiği Kur'an'ın bir büyü (el-En'am 6/7) veya eskilerin masalı (el-Furkan 25/5) sayıldığını ileri sürdüler. Fakat ilahi beyanlar sürekli olarak bu iddiaları çürütmüştür. Kureyşliler, Hz. Muhammed'in İslam'a davet faaliyetlerine engel olması için amcası EbuTalib ile üç defa görüştüler. Ebu Talib birinci müracaatı gönül alıcı bazı sözlerle savuşturdu. İkincisinde Kureyşliler tehdit edici ifadeler kullanınca Resulullah'ı çağırdı ve kabilesine karşı daha fazla direnemeyeceğini söyledi. Amcasının kendisini artık himaye etmeyeceğini düşünen Hz. Peygamber şöyle dedi: "Bu işten vazgeçmem için güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseler hiçbir şey değişmez, Allah bu dini üstün kılincaya kadar çalışacağım veya bu uğurda öleceğim". Bunun üzerine Ebu Talib de şunları söyledi: "Git istediğini söyle, Allah'a andolsun ki seni asla onlara teslim etmeyeceğim". Kureyşliler üçüncü defa gelince Ebu Talib'e şöyle bir teklifte bulundular: "Yeğenini bize teslim et. Onun yerine Velid b. Mugire'nin oğlu Umare'yi sana evlat olarak verelim". Ebu Talib bu teklifi de reddetti. Bu arada bazı Kureyşlilerin bizzat Hz. Peygamber'le görüşüp onu davasından vazgeçirmeye çalıştıkları, kendisine para ve mevki teklifinde buldukları da kaydedilmektedir.

Mekke dönemindeki tebliğ faaliyetleri sırasında iki kişinin Müslüman olmasının ayrı bir önemi vardır. Nübüvvetin 6. yılında (616) Ebu Cehil ve adamlarının Resulullah'a hakaret ettiğini gören bir cariye durumu Kabe'yi tavaf etmeye gelen Hamza'ya anlattı. Öfkeye kapılan Hamza elindeki yay ile Ebu Cehil'in başına vurdu, arkasından , "İşte ben de Muhammed'in dinini benimsiyorum, cesareti olan varsa gelsin dövüşelim" diyerek Müslümanlığını ilan etti. O esnada Darü'lerkam'da bulunan Hz. Peygamber amcasının Müslüman oluşuna çok sevindi. Tebliğ faaliyetlerini yürütürken büyük sıkıntılar çeken Resul-i Ekrem, İslam'ın zaferi için nüfuz sahibi bazı kimselere hidayet nasip etmesi için rabbine niyazda bulunmuştu. Bunlardan biri de Ömer'di. Ömer bir gün Hz. Muhammed'i öldürmek için harekete geçmiş, yolda kız kardeşi Fatıma'nın İslamiyet'i benimsediğini öğrenince onun evine gitmiş, Taha suresinin ilk ayetlerini okuyan eniştesini ve kız kardeşini dövmüştü. Ardından pişmanlık duyarak okudukları sayfaları istemiş, Taha ve Abese surelerinin ilk ayetlerinin etkisinde kalarak Resul-i Ekrem'in huzuruna çıkıp Müslüman olmuştu. Bunun üzerine Hz. Peygamber yanında bulunanlarla birlikte Kabe'ye gitti. Bu arada Ebu Zer el-Gifari, Tufeyl b. Amr ed-Devsî, Dımad b. Sa'lebe gibi kişiler de İslam'ı kabul etti.

İslamiyet Mekke'de yayıldıkça müşriklerin Müslümanlara karşı tavrı da sertleşiyordu. Onların hakaretlerine fiili müdahaleleri de eklenmişti. Ashabının maruz kaldığı zulüm ve işkenceleri engellemeye gücü yetmeyen Resulullah, bazı Müslümanlara Hıristiyan olan Necaşi Ashame'nin ülkesi Habeşistan'a hicret etmeye izin verdi. Aralarında Hz. Osman ve eşi Resulullah'ın kızı Rukiyye'nin de bulunduğu on bir erkekle dört kadından oluşan kabile 615 yılında Habeşistan'a gitti. İslam'da ilk hicret olarak önem taşıyan bu gelişme Hz. Peygamber'in Afrika ile temasa geçmesini de sağlamıştı. Bir yıl sonra Mekke'ye dönen Hz. Osman'ın anlattıklarından Müslümanların orada iyi karşılandığı sonucuna varılmış olmalıdır ki 108 kişiden oluşan ikinci bir kabile de Ca'fer b. Ebu Tali b başkanlığında Habeşistan'a göç etti. Kureyşliler hicret edenlerin iadesi için Habeşistan'a bir heyet gönderdilerse de sonuç alamadılar. Habeş muhacirlerinden otuz üç kişi, Ebu Talib mahallesindeki (Şi'b ü Ebi Talib) boykotun sona ermesinin ardından Mekke'ye döndü (620). Ashame, Bedir Gazvesi'nden sonra yeni bir heyet yollayan Kureyşlilerin iade talebini de reddetti. Kalan Habeş muhacirlerinin bir kısmı hicretten sonra, diğerleri (628) yılında Medine'ye döndü.

Kureyşliler, Hamza ile Ömer'in İslamiyet'i benimsemesiyle güç kazanan Resul-u Ekrem'i etkisiz hale getirmeye karar verdiler; Haşimoğulları ve Muttaliboğulları bu iş gerçekleşinceye kadar mevcut akrabalığa ve hukuka riayet

etmeyeceklerini söyleyip bu iki zümreyi düşman ilan ettiler; kendileriyle konuşmamaya ve alışveriş yapmamaya karar verdiler; boykotun şartlarını bir kağıda yazıp Kabe'nin duvarına astılar. Bunun üzerine Ebu Talib, yeğenini ve mensuplarını kendi mahallesinde topladı. Müşriklerin safında yer alan Ebu Leheb ve oğulları hariç bütün Haşimoğulları ve Muttaliboğulları orada yaşamak zorunda kaldılar (616-619) Hz. Hatice ile Ebu Talib'in servetleri bu sıkıntılı günlerde tükendi. Ticari faaliyette bulunmak ve hac mevsimi dışında alışveriş yapmak mümkün değildi. Nihayet aralarında Ebu Talib'in kız kardeşinin oğlu Züheyr b. Ümeyye ve Hişam b. Amr'ın da bulunduğu bazı kimseler Kureyş ileri gelenlerinden Mut'im b. Adi ve Zem'a b. Esved ile anlaşılıp boykota son verdiler.

Nübüvvetin 10. yılında Ebu Tali b ile Hz. Hatice'nin üç gün arayla vefat etmesi (10 Ramazan/19 Nisan 620) Resul-i Ekrem'i çok üzmüş ve bu yıla "hüzün yılı" (senetü'l-hüzn, amü'l-hüzn) denilmiştir. Ebu Talib'in ölümü üzerine Haşimoğulları'nın reisi olan Ebu Leheb, kız kardeşlerinin ısrarıyla Resulullah'ın himayesini üzerine almaya rıza gösterdi. Ancak bir müddet sonra Ukbe b. Ebu Muayt ve Ebu Cehil'in tahrikleriyle bu kararından vazgeçti. Kureyşlilerin Hz. Peygamber'e karşı tavırları giderek sertleşiyordu. Bunun üzerine Resul-i Ekrem davetine devam etmek için Mekke dışına yöneldi. Yanına Zeyd b. Harise'yi alarak Sakif kabilesinin yaşadığı Taif'e gitti. Kabilenin ileri gelenlerinden Amr b. Umeyr'in üç oğlunu, Abdüyalil'i, Mes'ud ve Habib'i ve kabilenin diğer bazı önemli kişilerini İslam'a davet etti. Kureyşlilerle akrabalık ve ticaret bağları bulunan Sakiflilerden hiçbiri onun çağrısını dinlemediği gibi kendisini ve Zeyd b. Harise'yi şehrin ayak takımına taşıdılar. Atılan taşlarla ayakları kanayan Resulullah'ı korumaya çalışırken Zeyd de başından yaralandı. Bu zor anlarında Resul-i Ekrem'in rabbine sığınmasını, teslimiyetini ve rızasını talep edişini dile getiren niyazı meşhurdur.

Taiften ayrılan Hz. Peygamber'in Mekke'ye girebilmesi için himayesine sığınacağı bir Kureyşli bulması gerekiyordu. Ancak başvurduğu pek çok kimse talebini kabul etmedi. Nihayet Kureyş'i n kollarından Nevfelöğulları'nın reisi Mut'im b. Adiy'in himayesiyle Mekke'ye girebildi. Hz. Aişe sonraları, hayatında Uhud Gazvesi'nden daha zor bir gün yaşayıp yaşamadığını Resulullah'a sorunca o şöyle demişti: "Taif dönüşünde bir ara başımı yukarı kaldırdım, beni gölgelendiren bir bulutun içinde Cebrail'i gördüm. Cebrail istediğim takdirde Mekkelileri helak edecek meleğin emrine verileceğini söyledi, melek de yanıma geldi. Bunun üzerine ben hayır dedim. Ben. Allah'ın bu müşriklerin soyundan yalnız O'na kulluk eden ve kendisine hiçbir şeyi ortak koşmayan kimseler meydana getirmesini arzu ederim. Öte yandan Cenab-ı Hak son peygamberine, yakınlarının vefatı ve Taiflilerin eziyetlerinin ardından manevi alemlere seyahat etme mazhariyetini lütfetmiş, böylece İslam'ın on yıldan beri mahsur kaldığı Mekke şehriden çıkıp uzak mekanlara yayılacağına işaretini vermişti. Çünkü o bu manevi yolculuğunda diğer semavi dinlerin peygamberlerine imamlık yapmıştı.

Hz. Peygamber, hac ve umre için dışarıdan Mekke'ye ve ticaret için panayırlara gelenlere İslam davetini ulaştırmak amacıyla risaletinin ilk yıllarından itibaren gayret gösteriyordu. Bunlar arasında en verimli olanı Yesrib halkıyla kurduğu temaslardı. Nübüvvetin 11. yılı (620) hac mevsiminde Yesrib'den gelen Hazrec kabilesine mensup altı kişilik bir gruba İslamiyet'i tebliğ etti, onlar da Müslümanlığı benimsediler. İçlerinden Es'ad b. Zürene, Yesrib'e dönerek bu yeni dini anlatıp bir yıl sonra tekrar Akabe'de Resul-i Ekrem'le buluşma sözü verdi. Ensar zümresinin çekirdeğini oluşturan bu altı kişinin faaliyetleri neticesinde birçok Yesribli Müslüman oldu. Ertesi yıl onu Hazrecli, ikisi Evsli olmak üzere on iki kişi Resulullah'la gizlice Akabe'de buluştu. Birinci Akabe Biatı adıyla anılan buluşmada Yesribliler Allah'a ortak koşmayacaklarına, hırsızlık ve zina yapmayacaklarına, çocuklarını öldürmeyeceklerine, birbirlerine iftirada bulunmayacaklarına, Resulullah'ın emirlerine uyacaklarına dair söz verip kendisine biat ettiler. Hz. Peygamber Yesrib halkına Kur'an'ı ve İslam'ı öğretmesi ve namaz kıldırması için Mus'ab b. Umeyr'i onlarla birlikte gönderdi. Mus 'ab'ın bir yıl içindeki faaliyetleri Yesrib ileri gelenlerinin Müslüman olmasını sağladı. Nübüvvetin 13. yılı (622) hac mevsiminde ikisi kadın yetmiş beş Yesribli Mekke'ye geldi ve hacdan sonra yine Akabe'de Resulullah'la gizlice buluştu. Yesriblilerin kendisini şehirlerine davet etmesi üzerine, Resul-i Ekrem İkinci Akabe Biatının şartlarını sıraladı. Hicret ettiği takdirde kendisini ve Mekkeli Müslümanları kendi canlarını, çocuklarını, kadınlarını ve mallarını

korudukları gibi koruyacaklarına, her şartta kendisine itaat edeceklerine, mali yardımda bulunacaklarına, iyiliği emredip kötülüğü önlemeye çalışacaklarına, kimseden çekinmeden hak üzere bulunacaklarına dair söz vermelerini istedi. Yesrib'li şartları kabul ettiler.

Resulullah'ın İkinci Akabe Biatı ndan sonra hicrete izin vermesi üzerine ilk defa Amir b. Rebia ile hanımı Leyla bint Ebu Hasme Yesrib'e göç etti. Ardından diğer sahabiler kabileler halinde Mekke'den ayrılmaya başladı. Kureyşli müşrikler hicreti engellemeye çalışıyor, hatta bazı Müslümanları hapsediyordu. Kısa bir süre içinde ashabin büyük kısmı Yesrib'e hicret etti; geride yalnız Hz. Peygamber ile Ebu Bekir ve ailesi, Hz. Ali ve annesi, ayrıca hicret etmeye gücü yetmeyenlerle gidişleri engellenmiş olanlar kaldı. Müşrikler, Müslümanların Yesrib'e göç etmesi üzerine Hz. Muhammed'in de oraya giderek kendilerine karşı tehlike oluşturacağından endişe duymaya başladılar ve Darünnedve'de toplanıp Ebu Cehil'in teklifiyle Resulullah'ı öldürmeye karar verdiler. Suikast niyetinden vahiy yoluyla haberdar olan Hz. Peygamber, Ebu Bekir'le birlikte hicret hazırlığına başladı. Bir gece Mekke'den ayrılıp Sevr dağındaki mağaraya saklandılar. Üç gün sonra kılavuzlarının getirdiği develere binerek Yesrib'e doğru yola çıktılar (1 Reblülevvel /13 Eylül 622). Kureyşliler, Hz. Muhammed'i yakalayana 100 deve ödül vaad ettilerse de hiçbir sonuç elde edemediler. Süraka b. Malik gibi bazılarının teşebbüsü de neticesiz kaldı. Hz. Peygamber'le Ebu Bekir, sekiz günlük bir yolculuktan sonra Yesrib'e bir saatlik mesafedeki Kuba'ya ulaştılar. Resul-i Ekrem, Mekke'den gelecek Hz. Ali'yi ve diğer muhacirleri beklemek üzere birkaç gün kaldığı kasabada bir mescid yaptırdı. 12 Rebiülevvel 1 (24 Eylül 622) Cuma günü Yesrib'e hareket ettiler. Hz. Peygamber, Ranuna vadisinde ilk cuma hutbesini okudu ve cuma namazını kıldırdı. Yesrib'e ulaşınca şehir halkı kendisini büyük bir coşku ile karşıladı. Resulullah, devesinin çöktüğü yerin en yakınında bulunan Ebu Eyyüb el-Ensari'nin evine misafir oldu. Onun hicreti sebebiyle Yesrib şehri Medine (Medinetü'r-resul) adını aldı.

Medine Dönemi

Hicret, Hz. Peygamber'in risalet görevini daha iyi şartlarda yerine getirmesini ve İslamiyet'in yayılmasını sağlayan çok önemli bir olaydır. Resulullah'ın en büyük hedefi Kur'an ayetlerini tebliğ etmek, dini yaşayarak öğretmek, dinin gelecek nesillere değiştirilmeden intikalini sağlayacak müminlerin sayısını arttırmaktı. Resulullah bu amaçla bazı düzenlemeler yapmaya karar verdi. Mekke döneminde Müslümanların bir araya gelip ibadet etme ve Resulullah'ın dinleme imkanları çok kısıtlıydı. Medine'de özellikle Birinci Akabe Biatı'nın ardından Müslümanların sayısı artınca Es'ad b. Zürene, daha sonra Mescid-i Nebevî'nin inşa edileceği arazideki hurma kurutma yerinin etrafını çevirerek kiblesi Kudüs'e doğru olan bir mescid yaptırmıştı. O sıralarda Mekke'deki Müslümanlar henüz cuma namazı kılamazken Medineliler burada cemaatle namaz kılıyordu. Resul-i Ekrem, Medine'ye ilk defa girerken devesinin çöktüğü yeri mescid yaptırmak üzere sahiplerinden satın aldı. Yedi ay kadar süren mescidin inşası esnasında Hz. Peygamber, Ebu Eyyub el-Ensari'nin evinde misafir kaldı ve burada Medineli Müslüman erkeklerden, bir başka evde de kadınlardan biat aldı. Risalet vazifesinin bütün gerekliliklerini mescidle ona bitişik olan evinde yerine getiriyor ve yeni nazil olan Kur'an ayetlerini burada tebliğ ediyordu. Kimsesiz Müslümanlarla ilim tahsil etmek isteyen sahabilerin barınması için Mescid-i Nebevî'nin arka kısmında Suffe inşa edilmişti. Resulullah, Medine dışına gönderilecek heyetleri oluştururken ehl-i Suffe'den faydalanıyordu. Hz. Peygamber, hicretten hemen sonra muhacirlerin her birini Evs veya Hazrec kabilesinden bir Müslümanla kardeş ilan etti. Böylece bütün varlıklarını Mekke'de bırakıp gelen muhacirlerin maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması için büyük bir destek sağlanmış oldu. Medineli Müslümanlar muhacirleri öz kardeşleri gibi kabul edip ellerindeki imkânları onlarla paylaştılar Resul-i Ekrem, böyle bir kardeşlik bağı kurmak suretiyle yalnızca zor durumda olan muhacirlerin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış, kabile esasına bağlı kardeşlik anlayışının yerine din kardeşliği anlayışının geçmesini de sağlamıştır.

Resulullah, Medine döneminin ilk yıllarında gerek Mekke'den gerek Medine çevresinden biat etmek üzere huzuruna gelen herkesin Medine'ye hicret etmesini biat şartı olarak ileri sürüyordu. Ayrıca Medine'ye hicret edenlerin daha

sonra oradan ayrılmasını da hoş karşılamıyor, hicretin kararlı ve semereli olması için Allah'a dua ediyordu. Resul-i Ekrem'in Medine'ye hicret ettiği dönemde bütün Hicaz bölgesinde olduğu gibi burada da teşkilatlanmış bir devlet yoktu, her kabile kendi reisinin idaresinde yaşıyordu. Medine'de Evs ve Hazrec kabilelerinin yanı sıra Beni Kaynuka', Beni Nadir ve Beni Kurayza adlı üç Yahudi kabilesi bulunuyordu. Evs ve Hazrec kabilelerinin sürekli bir çatışma içinde olduğu bilinmektedir. Hz. Peygamber muahat ile Müslümanlar arasında birlik sağladıktan sonra Yahudi kabileleriyle henüz Müslüman olmamış Arapların ve Müslümanların barış ve güven içinde yaşamaları için bir şehir devleti halinde teşkilatlanmanın şartlarını bir metinle belirledi. Kaynaklarda "kitab" ve "sahife" gibi adlarla anılan, günümüzde bazı ilim adamlarınca yazılı ilk anayasa diye nitelendirilen bu antlaşmada şehrin iç huzurunun sağlanması, dıştan gelebilecek tehlikelerin önlenmesi, fertler arasındaki hukuki anlaşmazlıkların çözülmesi ve bazı ekonomik yükümlülüklerin tesbiti gibi hususlar yer alıyordu. Özellikle Medine'ye yönelik dış tehlikeler karşısında Yahudilerden Müslümanlarla iş birliği içinde olmaları ve Kureyşliler'le ittifak kurmamaları istenmiştir. Savaş masrafları, fidyeler ve diyet gibi mali hususların her grubun kendi imkanlarıyla karşılanması, yargı görevini kendi içinde bağımsız olarak yürütmesi, farklı gruplara mensup kişilerin anlaşmazlıklarında ise son yargı merciinin Hz. Peygamber olması karar altına alınmıştır. Yahudilerle Müslümanların din ve vicdan hürriyetine sahip buldukları da açıkça belirtilmiştir. Bu arada Resul-i Ekrem Medine'nin sınırlarını tesbit ettirmiş ve bundan sonraki siyasi ve askeri faaliyetler bu sınırlara göre yürütülmüştür. Ayrıca Medine'de Müslümanlar için bir pazar yeri yaptırmış, Baki mevkiini de mezarlık olarak kararlaştırmıştır.

Mekke döneminde Resullullah kendisine ve Müslümanlara karşı düşmanlık yapan Kureyşlilere mukabelede bulunmamış, bu dönemde nazil olan ayetlerde de sabır tavsiye edilmiştir. Medine'de başlayan yeni dönemin ilk yıllarında bazı sıkıntılar mevcuttu. Şehirdeki yerli halkın çoğunluğu Müslüman olmuşsa da içlerinde münafıklar da vardı. Şehrin etrafında yaşayan Yahudi kabileleri görünüşte antlaşmaya katılmışlardı, fakat her fırsatta problem çıkarıp ihanete varan davranışlarda bulunuyorlardı. Hicretten kısa bir süre sonra Kureyş ileri gelenlerinden Ebu Süfyan ile Übey b. Halef, Medinelilere gönderdikleri mektupta Hz. Muhammed' e yardım etmenin utarılacak bir şey olduğunu, bundan vazgeçemedikleri takdirde aralarında savaş çıkabileceğini bildirdi. Bu arada Medine'ye karşı bazı iktisadi tedbirler almaya başladılar. Diğer taraftan hicret haberi Arap yarımadasının hemen her yerine ulaşmıştı. Birçok kabile yeni peygamberi takip ediyor. hicret etme imkanı bulamayanlar da gelişmeleri bekliyordu. Bu arada zulme maruz kalan müminlerin silahla mukabelede bulunmasına izin veren ayet nazil olmuştu (el-Hac 22/39-40) . Resul-i Ekrem hicretten yedi ay sonra başlamak üzere bir yıla yaklaşan süre içinde Müslümanların da bir güç olduğunu göstermek amacıyla sekiz kadar askeri hareket gerçekleştirdi. Çağına kendisinin kumanda ettiği bu müfrezeler Kureyş kervanlarının güzergahları civarında dolaştıysa da herhangi bir baskın düzenlenmedi. Bu hareketlerle birlikte Medine ile Mekke arasında savaş hükümlerinin yürürlükte olduğu bir dönem başladı ve bu durum Hudeybiye Antlaşması'na kadar devam etti. Hicretten on yedi ay sonra Batn-ı Nahle'ye gönderilen seriyye Yemen'den dönen bir Kureyş kervanına baskın yaptı. Bazı rivayetlere göre asıl hedefi istihbarat olan bu seriyye ile Hz. Peygamber Kureyşli müşriklere gözdağı vermek istiyordu. Kureyşliler, mallarının büyük bir kısmını bırakıp hicret eden Müslümanların Mekke'de kalan mallarını da servetlerine katarak Arap yarımadasının güney ve kuzey istikametlerine doğru ticaret kervanları düzenliyordu. Resul-i Ekrem. Ebu Süfyan'ın idaresinde bir ticaret kervanına Suriye'den dönerken Bedir'de baskın düzenlemek için harekete geçti. Ancak Ebu Süfyan baskın teşebbüsünü öğrenince yardım istemek üzere Mekke'ye adam gönderdi, kendisi de Bedir'den uzak kalıp sahil yolunu takip etti. Kureyşliler, kervanın kurtulduğunu öğrenmelerine rağmen Ebu Cehil kumandasında 1000 kişilik bir kuvvetle Bedir'e yürüdüler. Kur'an-ı Kerim'de Bedir karşılaşmasının iki tarafın planlarının ötesinde Allah'ın kudret ve iradesiyle gerçekleştiğine işaret edilerek Müslüman ordusuyla müşrik ordusunun birbirinden habersiz olduğu , ticaret kervanının ikisinden de uzak bir yerde bulunduğu haber verilir. (el-Enfal 8/7, 42). 2. yılın 17 Ramazanında (13 Mart 624) Cuma sabahı 305 kişilik Müslüman kuvvetiyle müşrik ordusu arasında cereyan eden savaşta Ebu Cehil dahil yetmiş kişi öldürüldü, yetmiş

kişi esir alındı, Müslümanlar da on dört şehid verdi. Kur'an'da elde edilen zaferin Allah'ın yardımıyla gerçekleştiği ve Müslüman ordusunun meleklerle desteklendiği ifade edilmektedir (el-Enfal 8/8- ı 2; kr ş. Al-i im ran 3/123- ı 27) . Bedir Gazvesi, İslam cemaatine Arap yarımadasında büyük bir itibar kazandırmış ve Resulullah'a İslamiyet'i tebliğ için geniş alanlar açmıştır. Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettiği sırada şehir halkının yarıya yakın nüfusunu Yahudiler teşkil ediyordu. Resulullah Yahudilere karşı hoşgörülü davrandı, Medine sakinleriyle yaptığı antlaşmaya onları da dahil etti. Onun bu davranışı bazı Yahudiler üzerinde olumlu etki yaptı ve Beni Kaynuka kabilesinden Abdullah b. Selam ailesiyle birlikte Müslüman oldu. Ancak Yahudiler, yakın zamanda gelecek bir peygambere tabi olacaklarını ve düşmanlarına üstünlük sağlayacaklarını söyleyerek Evs ve Hazrec mensuplarını tehdit ediyordu. Bekledikleri peygamber Yahudilerden gelmediği için Resul-i Ekrem'in risaletini benimsemediler. Ayrıca Müslümanları dinlerinden döndürmek için çeşitli faaliyetlere girişiyor. Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'le alay ediyorlardı. Evs ve Hazrec kabileleri arasına çeşitli fitneler sokuyor ve münafıklara cesaret veriyorlardı. Beni Kaynuka kabilesinin ileri gelenlerinden bazıları İslamiyet'e girdiklerini söyleyip münafıklar arasına katıldılar. Müslümanların Bedir Gazvesi'nden zaferle çıkması bir gerginliğin meydana gelmesine yol açtı. Beni Kaynuka çarşısına giden Müslüman bir kadının tacize uğraması ve yardım için gelen sahabinin tacizi yapan Yahudiyi öldürmesi, kendisinin de şehid edilmesi üzerine antlaşma bozuldu. Resul-i Ekrem Şevval 2 (Nisan 624) tarihinde Beni Kaynuka'nın üzerine yürüdü ve onları İslam'a davet etti. Yahudiler bunu reddedip kalelerine çekilince kaleyi kuşatma altına aldı; sonunda Yahudiler teslim oldu. Hz. Peygamber kabile mensuplarının üç gün içinde Medine'yi terketmelerini istedi.

Resul-i Ekrem'in Medine'de karşılaştığı büyük problemlerden biri de nifak hareketiydi. Münafıkların başını çeken Abdullah b. Übey b. Selül. Hazreclilerin reisi olup Yesrib'in idaresi kendisine verilmek üzere mutabakata varılmışken Hz. Peygamber'in hicretiyle reisliği gerçekleşmemiş ve hayatının sonuna kadar ona karşı düşmanlık beslemiştir.

Bedir'de ağır bir yenilgiye uğrayan Kureyşliler reisleri Ebü Süfyan'a savaş hazırlıklarına hemen başlaması için baskı yapıyordu. intikam hislerinin yanı sıra Müslümanların Suriye-Mısır ticaret yolunu kesmeleri ve kervanlarına baskın düzenlemeleri de onları endişeye sevk ediyordu. Kureyşliler topladıkları 3000 kişilik bir ordu ile Bedir Gazvesi'nden bir yıl sonra Medine'ye doğru yürüdüler. Resul-i Ekrem onlarla Medine dışında savaşmak istemiyordu. Fakat ashaptan bazılarının ısrarı üzerine Uhud'a gitmeye karar verdi. Yolda Abdullah b. Übey 300 kadar adamıyla geri dönünce 700 sahabe ile Uhud dağının eteklerine geldiler ve 7 Şevval 3 (23 Mart 625) tarihinde düşmanla karşılaştılar. Müslümanlar başlangıçta Kureyşliler'i çekilmeye mecbur ettiyse de Resulullah'ın stratejik önem taşıyan bir tepeye yerleştiği okçuların talimata uymayarak burayı terketmeleri üzerine müşrikler arkadan saldırıp savaşın seyrini değiştirdiler. Başta Hz. Peygamber'in amcası Hamza olmak üzere yetmiş Müslüman şehid oldu, Resulullah'ın kendisi de yaralandı. Resul-i Ekrem'in öldürüldüğüne dair bir haberin yayılması üzerine çatışmalar yavaşladı. Müslümanlar Uhud dağının eteklerine çekilirken müşrikler Ebü Süfyan'ın etrafında toplandılar, böylece iki ordu birbirinden ayrıldı ve savaş sona erdi. Ardından Medine'ye dönen Hz. Peygamber, Kureyşliler'in Medine'ye baskın düzenleyeceklerine dair bir haber aldı. Kureyş ordusunu takip etmek için Uhud'a katılanlardan 500 kişilik bir kuvvetle Medine'ye 8 mil mesafedekj Hamraülesed'e kadar gitti. Durumu öğrenen Kureyşliler Mekke'ye gittiler. Resul-i Ekrem burada beş gün kalıp Medine'ye döndü. Birkaç ay sonra Adal ve Kare kabilesinden bir heyet Medine'ye gelerek Resulullah'tan kendilerine İslamiyet'i öğretecek sahabiler göndermesini istedi. Hz. Peygamber'in yolladığı on kişilik heyet yolda Reel suyu yanında konakladı. Bu sırada Liyhanoğulları'ndan 100 kişilik bir grup Müslümanlara baskın düzenledi (Safer 4 / Temmuz 625); yedi sahabe şehid edildi, kalan üç kişiden biri yolda öldürüldü, ikisi de köle olarak Kureyş'e satıldı. Mekkeli müşrikler bir müddet sonra bu iki sahabiyi de şehid ettiler. Safer 4 (Temmuz 625) tarihinde Amir b. Sa'saa kabilesinin reisi Ebü Bera Amir b. Malik, Medine'de Hz. Peygamber'den İslamiyet hakkında bilgi aldı ve kendisi Müslüman olmamasına rağmen kabilesine İslam'ı anlatacak bazı kimselerin gönderilmesini istedi. Resulullah, gönderilecek kimselerin can güvenliği konusunda ondan kesin söz aldıktan sonra Kur'an'ı iyi bilen, çoğu Ensardan ve ehl-i Suffe'den bir grubu Münzir b. Amr el-Hazreci baş kanlığında yolladı. (Buhari'nin rivayet ettiği bir hadise

göre ise bu heyet başka bir amaçla gönderilmişti, Buhari, "Megazi, 28). Heyet, Medine-Mekke yolu üzerindeki Bi'rmaune'ye gelince Amir b. Malik'in öldüğünü haber aldı ve orada bir süre bekledi. Fakat civardaki kabilelerden oluşan bir grup üç kişi hariç bütün heyet mensuplarını öldürdü. Bu hadiseyi vahiy yoluyla öğrenen Resulullah, hiçbir felaket karşısında duymadığı derecede elem duymuş ve bir süre sabah namazında faciaya yol açanlara beddua etmiştir. Hz. Peygamber, Beni Amir'in cezalandırılması için Şüca' b. Vehb kumandasında yirmi dört kişilik bir kuvveti Reb'ülevvel 8'de (Temmuz 629) onların üzerine gönderdi. Ani bir gece baskınıyla birçok kadınla beraber kabilenin hayvanları da ele geçirildi. Ancak kadınlar ve onları istemeye gelen kabile mensupları İslamiyet'i kabul ettikleri için serbest bırakıldı.

Nadiroğulları, Uhud Gazvesi esnasında müşriklerin karargahına gidip onları Müslümanlara karşı tahrik etmişti. Ayrıca zaman zaman Müslümanlarla çatışmak istemiş ve bazı suikast teşebbüslerinde bulunmuşlardı. Hz. Peygamber antlaşmaya riayet etmelerini istediye de olumlu bir sonuç alamadı. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir, Ömer ve Ali ile beraber onların yerleşim merkezine gitti. Nadiroğulları kendilerini iyi karşılamakla birlikte oturdukları yerin üstünden taş yuvarlamak suretiyle onları öldürmeye teşebbüs ettiler. Durumu farkedene Hz. Peygamber şehre döndü ve onlardan on gün içinde şehri terketmelerini istedi. Nadiroğulları göç hazırlıklarına başlamışken Abdullah b. Übey yardımcı olacağını söyleyerek gitmelerini önledi. Resulullah da onları muhasara edip antlaşmaya davet etti (18 Rebiülevvel 4/ 28 Ağustos 625). Bir süre direnen Yahudiler on beş gün devam eden muhasaranın ardından Medine'den ayrıldılar.

Müslümanlara karşı düşmanca tavır takınan ve Kureyş'in yanında yer alan Mustalikoğulları reisi Haris b. Ebu Dırar, Medine'ye saldırmak amacıyla asker toplamaya başlamıştı. Bunu öğrenen Resul-i Ekrem, Şaban-Ramazan 5 (Ocak-Şubat 627) tarihinde Beni Mustalik (Müreyysi) Gazvesi'ne karar verdi ve 700 kişiden oluşan bir kuvvetle sefere çıktı. Bunun üzerine Mustalikoğulları'nın yanında toplanan kabileler dağılmaya başladı. Müreyysi suyunun yanına geldiklerinde kabile mensuplarını Müslüman olmaya davet ettiler. Onların ok atmaya başlaması yüzünden çatışma çıktı ve Müslümanların zaferiyle sonuçlandı. Birçok esirle birlikte ganimetler ele geçti. Hz. Peygamber esir ve ganimetleri paylaştırdı. Bu esnada kabile reisinin kızı Cüveyriye Müslüman oldu, Resulullah da kendisini azat edip onunla evlendi. Bunu gören Müslümanlar ellerindeki esirleri serbest bırakınca Mustalikoğulları İslamiyet'i benimsedi. Hz. Peygamber bu sefer için Medine'den ayrılırken Hz. Aişe'yi de yanına almıştı. Sefer dönüşü konakladıkları bir yerde sabaha karşı hareket emri verildiğinde Aişe ihtiyaç için ordugahtan uzaklaştı, dönüş te gerdanlığını düşürdüğünü farkederek aramaya koyuldu ve konak yerine gelince kafilenin hareket ettiğini görüp beklemeye başladı. Ordunun artçılarından Safvan b. Muattal Hz. Aişe'yi devesine bindirip kabileye yetiştirdi. Başlangıçta kimsenin dikkatini çekmeyen bu olay, Abdullah b. Übey ve adamlarının dedikodusu yüzünden önemli bir mesele haline aldı. Aleyhindeki konuşmaları sonradan öğrenen Hz. Aişe ile birlikte ailesi ve Resul-i Ekrem çok sıkıntılı günler geçirdikten sonra nazil olan ayetler dedikoduların çirkin bir iftiradan ibaret olduğunu haber verdi (bk. İFK HADİSESİ).

Kureyşlilerin Medine'ye karşı son saldırısı Hendek (Ahzab) Gazvesi diye anılmıştır. Bu sefere, Kureyş'ten başka çeşitli Arap kabileleriyle Medine'den çıkarılan Beni Nadir ve o sırada Medine'de kalan Beni Kurayza Yahudilerinden oluşan kalabalık bir grup (ahzab) katıldı. Hayber'e yerleşen Beni Nadir Yahudilerinin tahrikiyle meydana gelen müttefik güçlerin sayısı 10-12.000 civarındaydı ve kumandanları da Ebu Süfyan'dı. Resulullah, Selman-ı Farisi'nin tavsiyesine uyarak Medine'nin kuzey kısmında hendeklerin kazılmasına karar verdi, bu iş 3000 kişilik İslam ordusu tarafından kısa süre içinde tamamlandı. Yirmi gün kadar devam eden muhasara esnasında bazı çatışmalar olmuşsa da müttefik güçler bir sonuç alamadı. Şiddetli bir fırtınanın ardından kuşatmayı kaldırıp Mekke'ye döndüler (Zilkade 5 / Nisan 627).

Medine'de kalan son Yahudi kabilesi Beni Kurayza, antlaşmaya göre şehrin savunmasına katılması gerektiği halde Hendek Gazvesi sırasında bu şartı ihlal etti. Hendek Gazvesi'nin arkasından Beni Kurayza kendi topraklarına gitti. Resulullah onları önce Müslümanlığa çağırdı , reddetmeleri üzerine teslim olmalarını istedi. Bu teklif de kabul

edilmeyince kuşatma başlatıldı. On beş veya yirmi beş gün devam eden kuşatmadan sonra eski müttefikleri Evs kabilesinden Sa'd b. Muaz'ın vereceği hükme razı oldular. Sa'd savaşacak gücü bulunanların öldürülmesine, kadın ve çocukların esir edilmesine ve mallarının ganimet olarak alınmasına karar verdi. Resul-i Ekrem. ihanetin cezasının ölüm olduğunu bildiren Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat'a uygun düşen (Tesniye, XX /10-15) bu kararı uyguladı.

Hz. Peygamber ve Mekkeli Müslümanlar eski vatanlarını özlüyor ve Kabe'yi ziyaret etmeyi arzu ediyordu. Resul-i Ekrem rüyasında Kabe'yi tavaf ettiğini görünce Mekke'ye gidip umre yapmaya karar verdi, ashabına da hazırlanmalarını söyledi. 1400-1500 kişiyle birlikte Zilkade 6 (Mart 628) tarihinde Medine'den hareket etti ve Mekke'ye 17 km. uzaklıktaki Hudeybiye'de konakladı. Kureyşliler, kendilerine engel olmak için Halid b. Velid kumandasında 200 kişilik bir süvari birliğini bölgeye sevketti. Hz. Peygamber de amaçlarını anlatmak üzere Hz. Osman'ı gönderdi. Kureyşliler Müslümanların Mekke'ye girmesine izin vermeyeceklerini, ancak Osman'ın Kabe'yi tavaf edebileceğini söylediler. Hz. Osman bu teklifi reddedince kendisini hapsedtiler. Bu gelişme Müslümanlara Osman'ın öldürüldüğü şeklinde ulaştığından Resul-i Ekrem, müşriklerle savaşmadan oradan ayrılmayacaklarına dair ashabından biat aldı (Bey'atürriğvan). Bunu öğrenen Kureyşliler telaşa kapıldılar ve Hz. Osman ı serbest bıraktılar. Ardından Süheyl b. Amr başkanlığında bir heyet yolladılar. Yapılan müzakerelerden sonra bir antlaşma imzalandı. Antlaşmaya göre Müslümanlar o yıl Mekke'ye girmeden geri dönecekler, umre için ertesi yıl gelip şehirde üç gün kalabileceklerdi. Bir Mekkeli Medine'ye kaçarsa iade edilecek, Medine'den biri Mekke'ye kaçarsa iade edilmeyecekti. Barış on yıl sürecek, taraflardan biri bu ittifaka dahil olmayan bir kabile ile savaşa girerse diğeri karışmayacaktı. Diğeri Arap kabileleri istedikleriyle ittifak yapabilecek, bu şartlara tarafların dışında kendileriyle müttefik olan kabileler de uyacaktı. Antlaşma ilk bakışta Müslümanların aleyhine gibi görünse de o güne kadar Müslümanları muhatap saymayan Kureyşliler bununla Müslümanları kendileriyle denk kabul etmiş oldular. Ardından İslamiyet Arap yarımadasında hızla yayılmaya devam etti; Mekke'nin fethine kadar geçen iki yıl içinde Müslüman olanların sayısı o güne kadar geçen on sekiz yıl içindeki Müslümanların sayısını aştı. Bu münasebetle nazil olan Kur'an-ı Kerim'in 48. suresi Feth adını almış ve antlaşma "feth-i mübln" ve nasr ı aziz" (el-Feth 48/1, 3) olarak nitelendirilmiştir.

Resul-i Ekrem bir yıl sonra Mekke'ye gidip ashabıyla birlikte umresini kaza etti (umretü'l-kaza). Resul-i Ekrem, Hudeybiye'den döndükten sonra bazı devlet başkanlarına davet mektupları gönderdi (Muharrem 7/ Mayıs 628). "Muhammed Resulullah" mührünü taşıyan mektuplardan biri Abdullah b. Huzafe tarafından Sasani Hükümdan Kısra II. Hüsrev Perviz'e götürüldü. Kendi adının Muhammed isminden sonra yazılmış olmasına öfkelenen Kısra mektubu yırttı ve San'a'daki valisi Bazan'dan Hz. Muhammed hakkında kendisine bilgi vermesini istedi. Mektubunun yırtıldığını haber alan Resulullah bu edep dışı davranışından dolayı Kısra'nın cezalandırılmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz etmiştir. Kısa bir süre sonra Yemen valisi Bazan iki adamını Medine'ye yolladı. Hz. Peygamber, Hüsrev Perviz'in kendi oğlu tarafından öldürüldüğünü vahiy yoluyla öğrenip elçilere söyledi ve Bazan'a müslüman olduğu takdirde valilik görevinde bırakılacağını bildirdi. Ardından Bazan ile birlikte Yemen halkı da İslamiyet'i kabul etti. Böylece Yemen'in ilk Müslüman valisi Bazan ile İslamiyet bölgede yayılmaya başladı. İkinci mektup Amr b. ümeyye ile Habeş Necaşisi Ashame'ye gönderildi. Ashame, İslamiyet'i benimsedikten başka Habeşistan'da kalmış olan son muhacirleri gelen elçiyle beraber Medine'ye yolladı. Üçüncü mektup Hatb b. Ebu Beltea tarafından Mısır Meliki Mukavkis'a götürüldü. Mukavkis Müslüman olmamakla birlikte Hz. Peygamber'e bazı hediyeler yolladı. Dördüncü mektup Şüca' b. Vehb ile Gassani Kralı Haris b. Ebu Şemir e gönderildi. Haris, kendisine böyle bir mektubun yollanmasına sinirlenip onu yere attı ve Medine'ye hücum tehdidinde bulundu. Beşinci mektup Sellt b. Amr tarafından Beni Hanife kabilesinin reisi Hevze b. Ali'ye götürüldü, Hristiyan olan Hevze Müslüman olmayı kabul etmedi. Altıncı mektup Dihye b. Halife ile Bizans imparatoru Herakleios'a gönderildi. İmparator Busra valisi aracılığıyla huzuruna çıkan Dihye'ye iyi davranmakla yetindi. Hz. Peygamber'in davet mektupları Arap yarımadasında yaşayan birçok kabile reisi ne ve bazı şahıslara da gönderilmiştir. Mektuplarda kişilere unvanlarıyla hitap edilmiş, tehditkar ifadeler yer verilmemiş, bir olan Allah'a ve Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna inanılması istenmiştir. Özellikle kabile reislerine

götürülen mektuplarda Müslüman olmaları halinde mal ve can güvenliklerinin sağlanacağı, bazı kabilelere toprak ve maden yerlerinin verileceği belirtilmiş tir. İslam'ı kabul edenlerin Allah'a ve resulüne boyun eğmeleri, namaz kılmaları ve zekat vermeleri gerektiği zikredilmiştir.

Hicretin 9 (630) yılında nazil olan cizye ayetinden (et-Tevbe 9/29) sonra yazılan mektuplarda ise Müslüman olmayı kabul etmeyen Yahudi, Hıristiyan ve Mecusilerden cizye alınacağı bildirilmiştir. Hayber'e yerleşen Nadiroğulları Hayber'deki Yahudilerle birlikte Medine'ye karşı düşmanlık faaliyeti içine girmiş. Mekkeli müşriklerin yanı sıra bazı Arap kabileleriyle de anlaşmışlardı. Nihayet Resulullah 1500 kişilik bir kuvvetle Hayber üzerine yürümek için Medine'den ayrıldı (Muharrem sonu 7/ Haziran 628). Hayber'deki yedi müstahkem kalenin dördü savaşla, üçü barış yoluyla ele geçirildi. Resul-i Ekrem Yahudileri Hayber'den çıkarmayı düşünüyordu . Ancak onların kendi yerlerinde yarıcı olarak kalmaları yolundaki tekliflerini kabul etti. Hayber'den sonra Vadiilkura ve Fedek halkıyla da benzer anlaşmalar yapıldı.

Hz. Peygamber. 8. yılın başında (629) Haris b. Umeyr el-Ezdi'yi İslam'a davet mektubuyla Bizans'a bağlı Busra valisine gönderdi. Medine'ye hicretinden itibaren Resulullah'a düşmanlık gösteren Ebu Amir er-Rahib'in telkinleri altında bulunan Hıristiyan Gassani Emiri Şürahbil b. Amr kendi topraklarından geçen elçiyi öldürttü. Haris b. Umeyr, Resul-i Ekrem'in öldürülen tek elçisidir. Diğer taraftan Hz. Peygamber, aynı yıl içinde on beş kişilik bir heyeti İslam'a davet amacıyla Zatülatlah'a yolladı. Ancak heyet üyeleri şehid edildi, içlerinden yalnız Ka'b b. Umeyr el-Gifari yaralı olarak Medine'ye dönebildi. Resulullah, mukabelede bulunmak üzere Zeyd b. Harise kumandasında 3000 kişilik bir orduyu bölgeye sevketti. İslam ordusu Belka'nın köylerinden olan Mute'de, o sırada bölgede bulunan Bizans ordusu ile Hıristiyan Arap kabilelerinin de katıldığı Şürahbil b. Amr kumandasındaki büyük bir orduyla (100.000 veya 200.000 kişi) karşılaştı (Cemaziyel evvel 8/Eylül 629). Yapılan savaşta Zeyd b. Harise ile ardından Hz. Peygamber'in tayin ettiği iki kumandan Ca'fer b. Ebu Talib ve Abdullah b. Revaha şehid oldu. Bunun üzerine Halid b. Velid kumandanlığa getirildi ve onun taktikleriyle Müslümanlar en az zayıatla geri çekilerek Medine'ye döndü. Medine'de Resulullah kumandanlarının arka arkaya şehid düştüğünü ağlayarak ashabına anlatmış, ardından sancağı Halid'in aldığını ve kendisine fethin müyesser olduğunu söylemiştir.

Mekke çevresinde yaşayan Beni Bekir ile Huzaalılar arasında Cahiliye döneminden beri devam eden kan davası Hudeybiye Antlaşması'yla ortadan kaldırılmış, Beni Bekir Kureyş ile, Huzaalılar da Hz. Peygamber'le ittifak kurmuşlardı. Ancak Beni Bekir, Kureyşliler den destek alarak Huzaalılara bir gece baskın düzenlemiş ve kabile reisiyle bazı mensuplarını öldürmüştü. Huzaalılar, Medine'ye bir heyet gönderip yardım isteyince Resul-i Ekrem, Kureyşlilere bir mektup yollayarak Beni Bekir ile ittifaktan vazgeçmelerini veya öldürülen Huzaalıların diyetini ödemelerini istedi. Aksi takdirde antlaşmanın ihlal edilmesi sebebiyle kendilerine savaş açabileceğini bildirdi. Kureyşliler bu isteği reddedip Hudeybiye Antlaşması'nı yenilernek üzere Ebu Süfyan'ı Medine'ye gönderdiler. Ebu Süfyan Medine'deki teşebbüslerinden olumlu bir sonuç alamadan Mekke'ye döndü. Resulullah sefer hazırlıklarını tamamladıktan sonra askeri hareketin hedefini gizli tuttuğundan mlkat yeri Zülhuleyfe'de ihrama girerek yola çıktı ve Mekke yakınındaki Merrüzahran'da konakladı. 10.000 kişilik İslam ordusunun Mekke'ye yaklaştığını öğrenen Kureyşliler, Ebu Süfyan başkanlığındaki bir heyeti Hz. Peygamber'e gönderdiler; ancak heyet mensupları İslam'ı kabul etmiş olarak Mekke'ye döndüler. Ebu Süfyan, Kureyşlilere kendisinin Müslüman olduğunu ve teslim olmaktan başka çarelerinin kalmadığını söyledi. Öte yandan Resul-i Ekrem kumandanlarına mecbur kalmadıkça savaşmamalarını, kaçanları takip etmemelerini, yaralıları ve esirleri öldürmemelerini bildirdikten sonra hareket emri verdi.

Merkezi birliğin başında bulunan Resulullah, Mekke'nin yukarı kısmından Mescid-i Haram'a girdi, Hacun'da konakladı ve diğer birliklerle Safa tepesinde buluştu (20 Ramazan - 8/ 11 Ocak 630). Hz. Peygamber, toplanan Mekkelilere Kabe kapısının önünde yaptığı konuşmada umumi af ilan etti. Askeri hareketin sonunda sadece direniş gösteren yirmi civarında müşrik öldürülmüş, iki veya üç Müslüman şehid olmuştu. Kabe'nin içi ve civarı putlardan temizlendikten sonra Bilal-i Habeşî'nin ezan okumasıyla Kureyşliler, Resul-i Ekrem'in huzuruna gelerek Müslüman

oldular ve kendisine biat ettiler. Mekke'nin fethiyle birlikte Kureyş müşriklerinin Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı olan düşmanlığı sona ermiş, yarımada'nın Hicaz bölgesinde İslam'ın yayılışı önündeki engeller kalkmıştı.

Hz. Peygamber, Mekke çevresindeki kabilelere ait bazı putların ortadan kaldırılmasını sağladı. Ardından şehre yakın kabileleri İslamiyet'e davet etmek için seriyeler düzenlemeye başladı. Şevval 8 (Şubat 630) tarihinde Halid b. Vellid'i 350 kişilik birlikle Cezime b. Amir kabilesine gönderdi. Halid onların silahlarını bırakıp Müslüman olmalarını istedi. Tartışmalardan sonra silahlarını bırakmaya rıza gösterdiler ve Müslüman olduklarını ifade etmek üzere "dinimizi değiştirdik" (sabe'na) dediler. Ancak Halid, bu sözleriyle açık bir tavır ortaya koymadıklarını düşünerek kendilerini esir alıp askerleri arasında taksim etti. Ertesi sabah da öldürülmelerini emretti. Sonuçta otuz kadar esir öldürüldü. Resulullah durumdan haberdar olunca çok üzüldü. Hz. Ali'yi Cezime kabilesine gönderip öldürülenlerin diyetlerini ödetti ve uğradıkları maddi zararı tazmin ettirdi.

Resul-i Ekrem, Hudeybiye Antlaşması'nın yol emniyetiyle ilgili hükümlerini ihlal eden Hevazin kabilesinin çeşitli kolları üzerine 6 (627-28), 7 (628-29) ve 8 (629) yıllarında seriyeler gönderdi. Hevazin kabilesiyle Kureyş arasında Cahiliye döneminden beri süregelen düşmanlık Resulullah'a ve İslamiyet'e de yönelmişti. Hevazınliler, Hz. Peygamber'in büyük bir orduyla yola çıktığını öğrenince bu hareketin kendilerine karşı olabileceğini düşünerek savaş hazırlıklarına başladılar. Resul-i Ekrem, ele geçirilen bir casustan Hevazınlilerin topyekün bir savaşa girişmek üzere olduklarını öğrendi. Diğer taraftan kabilenin önemli bir kolunu oluşturan Sakifliler de Uzza putunun yıkılması üzerine kendi putları Lat'ın da tahrip edileceğinden korkup Evtas'ta toplanan Hevazınliler'e katıldılar. Hz. Peygamber, 6 Şevval 8 (27 Ocak 630) tarihinde 12.000 kişilik bir orduyla yola çıktı. 11 Şevval 8 (1 Şubat 630) Perşembe günü Evtas'a yönelen Müslümanların Halid b. Velid kumandasındaki öncü birliğini Huneyn vadisinde pusu kuran Hevazınlilerin ok tutmasıyla savaş başladı. Düşmanın yerini tesbit etmenin imkansızlığının yanı sıra ürken hayvanların yol açtığı karışıklık ve panik öncü birliğin dağılmasına, merkezdeki birliklerin de düzensiz bir şekilde geri çekilmesine sebep oldu. Resul-i Ekrem'in etrafında çok az sayıda asker kaldı. Kur'an-ı Kerim'de bozgunun sebebi, Müslümanların sayı bakımından kendilerini üstün görmesine, dolayısıyla Allah'a tevekkülün tam gerçekleşmemesine bağlanmış, fakat acı tecrübeden sonra Allah'ın manevi desteğiyle zaferin kazanıldığı ifade edilmiştir (et-Tevbe 9/2 5- 26). Dağılan ordu Resulullah'ın uyarısı ile kısa zamanda toparlandı ve şiddetli bir savaşın ardından Müslümanlar galip geldi.

Huneyn Gazvesi'nden sonra kaçanlar İslam karşıtı kabilelerle birleşerek yeni bir tehlike oluşturmuştu. Bunların başında Taifliler geliyordu. Taif halkı, nübüvvetin 10. yılından itibaren İslam'a karşı olan tavrını ortaya koymuştu. Hz. Peygamber'i ve Müslümanları hicveden şairler, İslam aleyhine tertip kurmaya çalışanlar Taif'e kaçıp sığınuyordu. Resulullah, Huneyn Gazvesi'nin ardından Taif üzerine yürümeye karar verdi. Bu arada kaçan düşman kuvvetlerinin takibi için Evtas'a gönderilen birlik Hevazınliler'le yaptığı savaşı kazandı, burada ele geçirilen ganimetler ve esirler Ci'rane'ye götürüldü. Resul-i Ekrem, Taif kalelerine sığınan Sakifliler'i ve Hevazınliler'i bir ay kadar muhasara etti. Haram ayların yaklaşmasıyla muhasara ayı kaldırarak Ci'rane'ye döndü ve ganimetleri paylaştırdı. Bu sırada Hevazınliler'den gelen bir heyet Müslüman olduklarını söyleyip esirlerin ve mallarının iade edilmesini istedi. Hz. Peygamber esirleriyle malları arasında tercih yapmalarını söyleyince esirlerini geri aldılar. Resulullah Ci'rane'de ihrama girip Mekke'ye gitti ve umreden sonra Medine'ye döndü.

Hicretin 9. yılı Receb ayında (Ekim 630) Bizans imparatoru Herakleios'un Müslümanlara karşı savaş hazırlığına başladığına dair haberler gelince Hz. Peygamber 30.000 kişilik bir ordu hazırladı ve Medine'ye 700 km. uzaklıktaki Tebuk'e kadar ilerleyip orada karargah kurdu. On beş yirmi gün kaldığı halde Bizans ordusuna rastlanmadı. Bu sırada Resul-i Ekrem İslamiyet'e davet amacıyla Cerba, Eyle Limanı, Ezruh, Makna ve Maan'a birlikler gönderdi. Onların temsilcileri gelip İslamiyet'i kabul etmeyeceklerini, ancak cizye ödeyeceklerini bildirdiler ve İslam devletinin tebaası olmayı kabul ettiler.

Bu arada Halid b. Velid kumandasındaki askeri birlik Irak yolu üzerinde önemli bir merkez olan Dümetülcendel halkının da cizye ödemek suretiyle İslam devletinin hakimiyetini kabul etmesini sağladı. Hicretin 9. (630-31) yılı

"elçiler yılı" (senetü'l-vüfud) diye meşhur olmuştur. Mekke'nin fethedilmesi, ardından Hevazınliler'in islamiyet'i benimsemesi, bir yıl sonra Sakifliler'in Medine'ye gelerek biat etmesi ve Kuzey Arabistan'ın Tebük Seferi ile İslam hakimiyetinin altına girmesi üzerine Arap kabileleri Medine'ye heyetler yollayıp Müslüman olduklarını bildiriyor, dini bizzat tebliğcilerinden öğrenmek istiyor, bazen de kabile mensuplarına öğretmen gönderilmesini talep ediyordu. Heyetler arasında Sakif ve Hanife kabilelerinin temsilcileri gibi kabul edilmeyecek şartlar ileri sürenler de bulunuyordu. Bu arada Necranlı bazı kabilelerle Tağlib'e bağlı Hıristiyanlarda görüldüğü gibi cizye vermek suretiyle İslam hakimiyeti altına girenler de vardı. Resulullah heyet üyelerine iyi davranıyor, kendilerine Kur'an öğretiyor, dinin esaslarını ve ahlak kurallarını anlatıyordu. Medine'den ayrılırken onlara hediyeler ve dikkat etmeleri gereken hususlara dair bilgiler veriliyordu. Elçi heyetlerin gelişi, Arabistan'ın çeşitli yerlerinde yaşayan kabilelerin Müslüman olduğunu ve Medine'nin yarımadanın baş şehri haline geldiğini göstermektedir. İbn Sa'd, 9 (630) ve 10. (631) yıllarda Arabistan'dan gelen yetmiş bir heyeti zikretmiş, bunlar hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Çok sayıda Arap kabilesinin Müslüman olmasına rağmen başta Gatafan ile Hanife ve Esed olmak üzere bazı bedevi kabileleri arasında İslamiyet'in yerleşmiş olduğunu söylemek mümkün değildir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara düşman olan bedeviler eleştirilmiş, onların takındığı olumsuz tavırlara daha çok "a'rab" kelimesi etrafında temas edilmiştir. (et-Tevbe 9/90, 93-99, IOI-102, 107-I IO, 120; el-Ahzab 33/20; el-Feth 48/11- I 7; el-Hucurat 49/14- I 8). Bedeviler Hendek Gazvesi'nden itibaren İslamiyet'e karşı tavır almaya başlamıştı (el-Ahzab 33/20).

Resulullah umreye giderken Medine çevresindeki bedevilere haber göndererek kendisine katılmalarını istemiş, fakat onlar iştirak etmemekle birlikte umreden sonra özür dilemişlerdi. (el-Feth 48/11-12, 16). Benzer bir durum Tebük Gazvesi sırasında da olmuştur (et-Tevbe 9/90, 97. IO1, 120) Öte yandan Beni Esed, Uhud Gazvesi'nden sonra Müslümanların güç kaybettiğini düşünerek Medine'ye ani bir saldırı yapmayı tasarladığı gibi Hendek Gazvesi esnasında düşman grupların ittifakı içinde yer aldı. Kabile mensupları 9 (630) yılında Medine'ye gelerek Müslüman görünmek zorunda kaldılar ve mali yardım talebinde bulundular. Onların bu görüşmeler sırasında ortaya koydukları kaba tutum ve davranışları, iman etmedikleri halde öyle görünüp Resül-i Ekrem'i minnet altında bırakmak istemeleri üzerine Hucurat süresindeki ayetler nazil oldu (49/14-18). Mekke fethedildikten sonra şehrin ve Kabe'nin idaresi Müslümanların eline geçmekle birlikte putperest inançlarını devam ettirenler vardı. Bunların bir kısmı Müslümanların müttetikiydi. Resulullah hicretin 1. yılından itibaren iyi münasebetler kurduğu Damre, Gıfar, Cüheyne ve Eşca'dan başka Huzaa ve Müdlic gibi müşrik kabilelerle Kabe'yi ziyarete gelenlere engel olunmayacağına ve haram aylarda kimseye dokunulmayacağına dair antlaşmalar yapmıştı.

Tebük Seferi'nden döndükten sonra Mekke'de hala müşrikler yaşadığından bu yıl içinde farz olan hacca bizzat gitmeyip Hz. Ebü Bekir'i emir-i hac tayin ederek 300 kadar sahabe ile Mekke'ye gönderdi. Ardından müşriklerin konumu ve onlarla yapılan antlaşmalar hakkında Tevbe süresinin ilk yirmi sekiz ayeti nazil oldu. Resül-i Ekrem bu ayetlerin hükümlerini tebliğ için Hz. Ali'yi görevlendirdi. Hz. Ali, bayramın birinci günü Mina'da toplanan insanlara Tevbe süresinin ilk ayetlerini okudu, ardından şu hususları açıkladı : "Kafirler ebedi kurtuluşa eremeyecek ve cennete giremeyecektir. Bu yıldan sonra müşrikler hacedemeyecek ve Mescid-i Haram'a yaklaşamayacaktır; kimse Kabe'yi çıplak tavaf edemeyecektir. Hz. Peygamber'le antlaşmaları bulunanlar antlaşmanın süresi nihayete erinceye kadar haklarını kullanabilecekler, daha sonra Müslüman olmadıkları takdirde can güvenlikleri kalkacaktır". Bu tebligat etkisini göstermiş, orada bulunan müşriklerin bir kısmı itiraz etmişse de ardından hemen hepsi Müslüman olmuştur. Aynı sürenin 29. ayetiyle başta Ehl-i kitap olmak üzere diğer din mensuplarına cizye ödemeleri şartıyla can ve mal güvenliği sağlanmıştır. Resul-i Ekrem'in ramazan aylarında her gece Cebrail ile buluştuğu ve o zamana kadar nazil olan ayetleri okuduğu bilinmektedir. Hicretin 10. yılı Ramazan ayında ise (Aralık 631) Cebrail'in kendisine Kur'an-ı Kerim'i iki defa tilavet ettirdiği ve Resülullah'ın bunu ecelinin yaklaştığına işaret olarak gördüğü nakledilmiştir. Diğer taraftan her yıl ramazan ayında on gün itikafa girerken 10. yılın Ramazan ayında yirmi gün itikafa kalmıştır.

Bu yıl içinde Resulullah hacca gitmek için hazırlığa başladı ve bütün Müslümanların katılmasını istedi. 26 Zilkade 10 (23 Şubat 632) tarihinde yanında hanımları ve kızı Fatıma olduğu halde Müslümanlarla beraber Medine'den hareket etti, Zülhuleyfe'de ihrama girdi. Yolda kendisine katılanlarla birlikte 4 Zilhicce'de Mekke'ye ulaştı, umre yaptıktan sonra Ebtah mevkiinde kendisi için kurulan çadırda kaldı. 8 Zilhicce günü Mekke'den ayrılıp Mina'ya gitti. Ertesi gün güneş doğduktan sonra Müzdelife yoluyla Arafat'a yöneldi. Öğle üzeri Arafat vadisinde sayıları 120.000'i aşan ashabına Veda hutbesi diye anılan konuşmasını yaptı. Hz. Peygamber, aynı anne ve babadan türeyen bütün insanların eşit olduğunu söyleyerek başladığı hutbesinde genellikle insan hakları üzerinde durdu. Veda hutbesinin ardından dinin kemale erip tamamlandığını ve Hakk'ın rızasına uygun düşen dinin İslam olduğunu bildiren ayet nazil oldu (el-Maide 5/3).

Resulullah haccını tamamlayıp Medine'ye döndü. Veda haccından sonra Resul-i Ekrem'in sağlığı bozuldu. Aynı günlerde Yemen'de Esved el-Ansi peygamberlik iddiasıyla ortaya çıktı. Kabilesinden topladığı 600 kadar süvari kuvvetiyle San'a üzerine yürüyen Esved, kendisine karşı çıkan buranın ilk Müslüman valisinin oğlu Şehr b. Bazan'ı öldürdü ve karısı Azad'la zorla evlenip bölgeye hakim oldu. Hz. Peygamber, bölgenin valileriyle ileri gelenlerine onun ortadan kaldırılması için mektup gönderdi. Sonunda Esved, Azad'ın yardımıyla öldürüldü (8 Rebiülevvel / 13 Haziran 632). Öte yandan Medine'ye bir heyet yollayan Müseylimetülkezzab heyetin Yemame'ye dönüşünde irtidad ederek peygamberlik iddiasında bulundu. Resulullah bir mektupla onu yeniden İslam'a davet ettiyse de Müseylime kendisine ortaklık teklif etti. Resul-i Ekrem tarafından verilen cevapta yeryüzünün Allah'a ait olduğu ve kullarından dilediğini ona varis kılacağı bildirildi. Gelişmeler bu safhada iken Hz. Peygamber'in vefatıyla Müseylime Hz. Ebu Bekir döneminde ortadan kaldırıldı. Hz. Peygamber, hicretin 11. yılı Safer ayının sonlarında (Mayıs 632) Bizans'a karşı Üsame b. Zeyd kumandasında bir ordu göndermeye karar verdi. Hazırlanan ordu Medine'nin dışında Cüruf mevkiinde karargah kurdu. Bu sırada Resulullah'ın hastalığı ağırlaşınca Üsame beklemeyi tercih etti.

Resul-i Ekrem hastalığı sırasında Ebu Bekir'in namaz kıldırmasını emretti ve son günlerini Hz. Aişe'nin yanında geçirdi. Kendisini iyi hissettiği bir gün mescide gitti; halka namaz kıldırmakta olan Hz. Ebu Bekir geri çekilip mihrabı kendisine bırakmak istediye de devam etmesi için işarette bulundu ve yanında namaz kıldı. Vefat ettiği günün sabah namazından sonra Hz. Ebu Bekir kendisini ziyaret etti ve hastalığının hafiflediğini görünce izin isteyip evine döndü. Ancak Hz. Peygamber'in hastalığı ağırlaştı. Kaynakların belirttiğine göre Resul-i Ekrem'in son nefeslerinde vurguladığı bazı hususlar şöyledir: "Peygamberlerinin kabirlerini secde yeri edinen kişileri Allah kahretsin"; "Allah hakkında hüsnüzan sahibi olun, hiçbiriniz Cenab-ı Hakk'a hüsnüzan beslemeden ölmemelidir". Resulullah vefat etmeden önce, "La ilahe illallah, ruh teslimi ne zor şeymiş!" dedi ve Hz. Aişe'nin kolları arasında "maa'rrefiki' -ala" (en yüce dosta) sözüyle ruhunu teslim etti (13 Reblülevvel 11/ 18 Haziran 632 Pazartesi).

Hz. Peygamber'in vefatı bütün Müslümanları derinden üzdü; hatta münafıkların sevindiğini hisseden Hz. Ömer gibi bazı sahabiler şaşkınlık içinde onun ölmediğini söylüyordu. Durumdan haberdar olan Ebu Bekir evinden gelip cenazenin yanına girdi. ardından mescide giderek şunları söyledi: "Ey insanlar! Muhammed'e tapan varsa bilsin ki Muhammed ölmüştür, Allah'a tapanlar ise O'nun ölümsüz olduğunu unutmazlar. Nitekim Allah şöyle buyurmuştu: Muhammed sadece bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. O ölür veya öldürülürse gerisin geriye mi döneceksiniz? Şunu bilin ki geriye dönecek kimse Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, takdirine rıza gösterenlerin mükafatını verir" (Al-i İmran 3/144)

Resulullah'ın cenazesi Abbas'ın oğulları Fazl ile Kusem ve Üsame b. Zeyd'in yardımıyla Hz. Ali tarafından salı günü yıkandı ve bulunduğu odada muhafaza edildi. Önce erkekler, ardından kadınlar, daha sonra çocuklar gruplar halinde içeri girip münferiden cenaze namazını kıldılar. Naaşı, Ebu Bekir'in Resulullah'tan naklettiği bir hadise dayanılarak vefat ettiği yerde kazılan mezara Hz. Ali, Fazl, Kusem ve Üsame tarafından indirildi. Son peygamberin nesli kızı Fatıma ile damadı Ali'den olan torunları Hasan ve Hüseyin'le devam etmiştir. Sade bir hayat yaşayan, elde ettiği maddi imkanları Allah yolunda harcayan Resul-i Ekrem'den geriye son derece mütevazı bir miras kalmıştır. Zira

kendisi, "Biz peygamberler zümresi miras bırakmayız; bizim geride bıraktığımız her türlü servet sadakadır " demiştir. Vefatında mülkiyetinde sadece beyaz bir katır, silahları ve bir miktar arazisi vardı. Arazilerin gelirinin ailesi için harcanmasını ve kalanının devlet hazinesine devredilmesini emretmişti. Ölümünden kısa bir süre önce elinde kalan 7 dirhem, bununla Allah'ın huzuruna çıkmaktan haya edeceğini söyleyerek fakirlere dağıtılmasını istedi. Kendisine ait bir zırhı da borcu karşılığında bir Yahudinin elinde rehin olarak bulunuyordu. Hz. Peygamber'in manevi mirası gerek ümmeti gerekse bütün insanlık için son derece büyük ve değerliydi. O, Veda hutbesinde de belirttiği gibi Kur'an ve Sünnet'i en değerli miras olarak bırakmış, bu iki temel kaynak etrafında şekillenen İslam dini ve medeniyeti asırlar boyunca geniş bir coğrafyada etkisini hissettirerek insanlık tarihindeki yerini almıştır.

Kaynak: Diyanet Ansiklopedisi, M maddesi, S.408-423

Peygamberimizin Ahlakı

"Güzel ahlak" adı altında toplanan bu güzel vasıfları "örnek insan" olarak en mükemmel şekilde yaşayan insan, Peygamber Efendimizdir(a.s.m.). Onun ahlakı o kadar yücedir ki, Cenab-ı Hak, ona hitap ederek şöyle buyurur:

"Hiç şüphesiz senin için bitmez tükenmez bir mükâfat vardır. Ve hiç şüphesiz sen pek büyük bir ahlak üzerindesin." (Kalem Sûresi, 3-4)

Yine Kur'an'da Peygamberimiz için **"Allah'm Resulünde sizin için güzel bir örnek vardır" (Ahzâb Sûresi, 21)** buyurularak, müminlerin, hayatlarının bütün safhalarında onu örnek almaları tavsiye ve emredilir. Çünkü onun ahlakı bizler için en güzel örnek, onun yaşayışı, halleri, sözleri ve hareketleri en mükemmel modeldir.

Peygamberimiz de, **"Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim"** buyurur ve bu özelliğini, dünyadaki göreviyle bağlantılı olarak dikkat çekip bizlere anlatmaktadır.

Onun ahlakı, Allah'ın övdüğü ve Kur'an'ın öğrettiği temiz ahlakıdır. Yüce Allah, İslam'ı insanlığın imdadına gönderip Kur'an'ı indirirken, İlahî prensiplerin uygulamaya geçişini hayatıyla gösterecek bir insan olarak Peygamberimizi seçmiştir.

Kur'an'da anlatılan güzelliklerin tamamını Peygamberimizin şahsında görmek mümkündür. Sahabilerin, Peygamberimizin ahlakı hakkında bilgi almak istemeleri üzerine, Efendimizin hanımı Hz. Aişe şu cevabı vermişti:

"Siz Kur'an'ı okumuyor musunuz? Onun ahlakı Kur'an'dı."

Yine Hz. Aişe (r.a) validemize, "Resulullah nasıldı" diye soruyorlar. Şöyle cevap veriyor: "Hz. Resul (s.a.v) hiç kimseyi azarlamazdı. Resul-u Ekrem (s.a.v)'in nazar-ı itinası ile yetişen Hind bin Ebi Hale Resul-u Ekrem'in seciyesini şu şekilde tasvir ediyor: "Kalbi ince, huyu yumuşaktı. Hiç kimseyi mahcup etmek istemezdi. Şayet bir kimse Hakk'a karşı gelecek olursa Resul-u Ekrem onunla bütün gece uğraşır, Hakk'ı müdafaa ederdi. Fakat şahsi bir hatadan dolayı hiçbir vakit gazap ve hiddet göstermezdi. Kendi şahsına yapılan fenalığın intikamını almazdı."

Peygamberimizin hayatında ve ahlakında, her meslek ve seviyeden insan, örnek alacak yönler bulabilir. İnsan olarak onun hayatından alacağı sayısız fazilet ve güzellik yanında, kendi mesleğini ve toplumdaki yerini ilgilendirecek yüzlerce dersi de alabilir. Çünkü Peygamberimizin hayatı her yönüyle hepimize örnektir.

Mesela, zengin bir insan, hicretten birkaç sene sonra bütün Arabistan'a hakim olup çok büyük servetlere sahip olan ve hepsini ihtiyaç sahiplerine dağıtan Peygamberimizi kendisine örnek alabilir.

Sahipsiz, çaresiz ve kimsesiz insanlar; Mekke hayatı boyunca akla hayale gelmeyen işkence ve baskılara maruz kalıp, üstelik bütün yakınları tarafından yalnız bırakılan, ama hiçbir biçimde davasından ve inancından taviz vermeyen bir Peygamberi kendine rehber alabilir.

Küçük yaşta yetim kalmış bir çocuk; ana rahminde altı aylıkken babasını kaybeden, altı yaşında annesinin ölümünü gören, bütün hayatı anasız babasız geçen, fakat daha sonra insanlığın övüldüğü, Allah'ın en çok sevdiği insan, "inci gibi bir yetim" olarak sayılıp sevilen Sevgili Peygamberimizi örnek alabilir.

Aklı başında bir genç; gençlik yılları boyunca iffet, doğruluk, hayâ, edep timsali olan, amcası Ebu Talib'in koyunlarını otlatarak hayatını kazanan genç Muhammed'in (a.s.m.) hayatını kendisine rehber edinebilir. Çünkü onun yirmi beş yaşına kadarki hayatı boyunca ve daha sonrasında herhangi bir çirkin hareketine, bir yalanına, hilesine rastlanmamıştır.

Halka nasihat eden bir vaiz; mescitte Sahabesine en güzel bir dille yol gösterici hakikatleri anlatan, tavsiye ettiklerini bizzat kendi şahsında mükemmel manada yaşayan, tek bir sözle kabilelerin hidayetine vesile olan müşit Peygamberi hatırlar, onu örnek alır.

Kısaca, her insan hangi şartlarda bulunursa bulunsun, hangi meslek ve sanatta çalışırsa çalışsın, sabah-akşam, gece-gündüz, her zaman ve her yerde Sevgili Peygamberimizi kendisi için güzel bir örnek olarak alabilir.

Öyle bir rehber ki, ona uyduğumuz zaman hayatımızın karanlıktan kaybolup, onun nuru sayesinde yolumuz aydınlanır, işlerimiz yoluna girer, hayatımıza bir düzen ve disiplin gelir.

Peygamberimizin hayatı, insanların meşgul olduğu ve karşılaştıkları her ihtiyaca cevap verebilecek güzel ahlakın bütün kurallarıyla süslenmiş nurlu bir zincir gibidir. Onun güzel ahlakı, o nuru arayanların önüne nur serper. Onun hidayeti doğru yolu arayanlara bir kılavuz olur. Onun takdim ettiği şifalı su, ıssız ve kavurucu gaflet çöllerinde bocalayan şaşkın ruhlara bir ab-ı hayat yerine geçer. Ondan gelen ışık huzmeleri isyan ve günah bataklığında çırpınan zavallı insanların kurtuluşa ermelerine ve sahile çıkmalarına yardımcı olacak bir deniz feneri hükmüne geçer.

Peygamberimizin Ahlakî Özellikleri

PEYGAMBERİMİZİN AHLAKININ en önemli özelliği, Allah vergisi oluşudur. O bütün güzel vasıfları, çalışıp, emek verip, bir çaba sonucu kazanmış değildir. Onun ahlakı Allah tarafından ihsan edilmiş, ikram edilmiştir. Yüce Allah onu insanların örnek alacağı kusursuz, eksiksiz ve seçkin bir şekilde yaratmıştır.

O dünyaya gözünü açıp kapayınca kadar hep aynı huy ve ahlak üzerinde yaşamıştır. Oadaki güzel vasıflar yaratılışında mevcuttu. Onu eğiten, edep ve ahlakın en üstün özellikleriyle süsleyen Yüce Rabb'idir.

Peygamberimizin ahlakının en belirgin özelliklerinden birisi de, insan yaratılışında var olan birbirine zıt ve ters huylan en mükemmel şekilde bağdaştırıp, bütün duyguların ideal noktasını bulmasıdır. Hiçbir şekilde aşırılığa kaçmadan, orta yola, doğruya ulaşmasıdır.

Peygamberimiz, herkesin arzu edip de bir türlü ulaşamadığı en üstün değerleri ve olgunluğu mükemmel bir şekilde hayatı boyunca ümmetine göstermiş, bütün insanlığın gözleri önüne sermiştir.

Bazı anlar olmuş, en cesur bir fedaî olarak, düşmanın kat kat üstünlüğüne hiç aldırmandan, binlerce düşmana tek başına meydan okumuştur. Ama bu halde bile yumuşak kalpliliğini, merhametini geri bırakmamıştır.

Mesela bir savaş sonrası, öldürülmüş olarak gördüğü düşman çocuklarına o kadar acımişti ki, düşman da olsa çocukların öldürülmemesi gerektiğini, çünkü onların suçsuz ve cennetlik olduklarını haber vermişti.

O, bütün insanlığın kurtuluşu ve İslam'ın dünyaya yayılması gibi yüce bir gaye için zihnini yorarken; bu arada binleri bulan ve Arabistan'ın her tarafına dal budak salan ümmetinin halini ve işlerini düşünürken; çevresinde bulunan yoksul ve fakir Müslümanları hiçbir zaman unutmamış; kendi çoluk çocuğunu, onların eğitim ve ihtiyaçlarını da ihmal etmemiştir. Birincisini büyük görürken, öbürünü küçümsememiştir.

Bu kadar ağır ve sorumluluk isteyen bir görev üzerinde bulunduğu halde, o yine kendisini Rabb'ine vermiş, günün büyük bir kısmını ibadet ve zikirle geçirmiştir.

Kalbi her an Allah'a bağlıdır. Bu haliyle dünya ile ilişkisini kesmiş gibi görünse de, yine o dünyanın içindedir. Bütün işlerinde Allah'ın rızasını gözetmiştir.

Peygamber Efendimiz, dava arkadaşların gözü gibi korumuş, onlara ana-babalarından görmedikleri şefkat ve yakınlığı göstermiş, kendi şahsına yapılan kötülüğü affetmiş, intikam almamıştır.

Peygamberimizin ahlakı bir meleke halindeydi, öz olarak mevcuttu. Güneş nasıl ışık saçar, çiçekler nasıl rengi ve kokusuyla ortalığı cennete çevirip burcu burcu kokular saçarsa; ağaçlar nasıl türlü türlü meyveler verir, yaratılışlarında var olanları ortaya çıkarırsa; Resul-i Ekrem Efendimizin ahlakî hayatı da o şekilde normal bir seyir içinde cereyan ediyordu.

Öyle ki, her gören, Peygamberimizin o faziletle birlikte yaratıldığı kanaatine varırdı. Hiç kimse ondan o fazilete aykırı bir şeyin görüleceğine inanmazdı.

O her zaman muhtaçlara yardım eder; zayıfları korur; tatlı sözlü, güler yüzlü bulunur; izzet ve vakarını muhafaza eder; tevazu ve hoşgörüsünü hiç kimseden esirgemezdi.

Güneş nasıl ki, Allah'a inananın da, inanmayanın da üzerine doğarsa, Peygamberimizin dünyayı kaplayan şefkati de küçük-büyük, genç-ihiyar, müslim-gayr-i müslim herkese aynı şekilde yayılırdı.

Peygamberimizin tevazu

ENGİN GÖNÜLLÜ OLMAK, hakka boyun eğip kabul etmek gibi manalara gelen tevazuun en makbul olanı, yaltaklanmadan ve zillete düşmeden, ölçülü ve itidalli bir şekilde bulunmaktır.

Kibir ve gururun zıddı olan tevazu ancak bu iki kötü huyun yenilmesi sayesinde kazanılır. Herkesi kendi nefisinden üstün görmek, dış görünüşüne bakarak kimseyi küçümsememek, fazla lükse ve gösterişe varmadan kolay ve basit bir yaşayış benimseyip devam ettirmek, yaptığı çalışmadan, gördüğü hizmetten dolayı insanların iltifatını beklememek, tevazuun belli başlı kaidelerinden birkaçıdır.

Peygamberimiz çok defa elini öpmek isteyenleri ve kendisine aşırı derecede hürmette bulunanları da hoş karşılamazdı.

Bir alış verişi esnasında Hz. Ebu Hüreyre (r.a.) de yanındaydı. Ebu Hüreyre'nin (r.a.) anlattığına göre, Peygamberimiz mal sahibine aldığı elbisenin değerinden fazla bir fiyat öder.

Daha sonra satıcı hemen Peygamberimizin eline sarılarak öpmek ister. Peygamberimiz elini çekerek şu ihtarda bulunur:

"Bu senin yaptığım Acemler krallarına yaparlar. Ben kral değilim. Ben sadece içinizden biriyim."

Ebu Hüreyre anlatmaya devam ediyor "Sonra elbiseleri aldı. Ben taşımak istedim. Fakat bana şöyle hitapta bulundu: 'Kişi, kendi eşyasını taşımaya daha layıktır. Ancak taşıyamazsa Müslüman kardeşi ona yardım eder.'"

Peygamberimiz kendi işini kendisi yapardı. İnsanların kendisine hizmet etmelerini istemezdi. Âmir bin Rebia anlatıyor:

"Peygamber Efendimiz ile birlikte camiye gidiyordum. Yolda Peygamberimizin ayakkabısının bağı çözüldü. Ben hemen eğilip bağlamak istedim. Fakat Peygamberimiz ayağını önümden çekti ve şöyle buyurdu:

"Bu hareketin, başkasına hizmet gördürmek demektir. Ben başkasına hizmet gördürmeyi sevmem."

Peygamberimizin bu konudaki bir başka örnek davranışını Abdullah bin Abbas anlatıyor:

"Peygamber Efendimiz, ne suyunun hazırlanmasını, ne de herhangi bir fakire sadaka vermeyi başkasına bırakmazdı. Abdest suyunu kendisi bizzat hazırlar ve bir fakire sadaka vermek istediği zaman bizzat kendi elleriyle verirlerdi.

Abdullah bin Cübeyr'in anlattığına göre, bir gün Peygamberimiz Ashabıyla birlikte yürüyerek bir yere gidiyorlardı. Hava çok sıcak olduğundan, ashabdan birisi, elbisesini Peygamberimizin başının üzerine kaldırarak gölgelemek istedi. Bunu gören Peygamberimiz, "Bundan vazgeç. Ben ancak bir insanım" buyurdu ve elbiseyi alıp indirdi.

Peygamberimiz kendisini görenlerin bir kral zannıyla çekinip titremelerini uygun bulmaz, onları teskin ederek rahatlatırdı.

Bir gün bir zat Peygamberimizin huzuruna gelince, peygamberlik heybetinden titremeye başladı. Bu sahabisinin halini gören Peygamberimiz, "Kendine gel, ben bir hükümdar değilim. Ben ancak Kureyş kabilesinden kurumuş tuzlu ekmeğe yiyen bir kadının oğluyum" buyurdu.

Gerçekten de Peygamberimizi ilk defa gören, heyecanlanırdı. Fakat daha sonra ondaki şefkati, yüzündeki tebessümü görünce rahatlar, görüşüp konuşunca içindeki korku sevgiye dönüşürdü.

Sosyal durumu ne olursa olsun; ister zengin ister fakir, ister dul bir kadın veya bir hizmetçi olsun, hangi halde bulunursa bulunsun, Peygamberimiz herkese eşit davranır, basit yaşayışından, fakir ve hizmetçi oluşundan dolayı kimseyi aşağı görmezdi. Onların da diğerleri gibi ihtiyaçlarını görür, hiç gurura kapılmazdı.

Yine Peygamberimiz Mekke'nin fethi üzerine şehre girerken, muzaffer bir komutan olduğu halde, yine hiçbir şekilde gurura kapılmamıştı.

Devesinin üzerinde Yüce Allah'a karşı başım önüne o kadar eğmişti ki, tevazuundan sakalının uçları neredeyse devesinin semerine değmekte idi. Bu halde iken şöyle dua ediyordu: "Allah'ım, hayat ancak ahiret hayatıdır." Veda Haccına giderken, sırtında sadece dört dirhem değerinde bir kadife parçası, devesinin üzerinde ise semer yerine yırtık bir şilte bulunuyordu. Bu durumda bile riyaya kaçır endişesiyle şöyle dua ediyordu:

"Allah'ım, bu halimi riya ve gösterişten uzak kıl."

"Peygamberimiz birlikte oturduğu kimselerin seviyelerine göre her birinin halini hatırım sorar, onlara iltifat ederdi. Çevresindekilere öylesine candan davranırdı ki, orada hazır olanların hepsi de Resulullah'm yanında en değerli kimsenin kendisi olduğu kanaatine varırdı.

"Bir kimse Peygamberimizin huzurunda gereğinden fazla oturursa veya bir ihtiyacını iletmek düşüncesiyle huzura gelse, o kişi kendiliğinden kalkıp gidinceye kadar sabrederdi. Kendisinden bir istekte bulunan kimseyi, ya istediğini yerine getirir veya tatlı bir dille gönderir, fakat hiç boş çevirmezdi.

"Onun cömertliği, tatlı dili, güzel ahlakı insanlar arasında öyle yayılmıştı ki, âdeta halkın babası gibi olmuştu.

Peygamberimizin hilmi ve yumuşak huyluluğu

"Onun yanında bütün insanlar da, hiçbiri arasında hak ayırımı yapılmayan aynı düzeydeki evlatlar gibiydi.

Peygamberimiz Mekke'de kurulan Zülmecaz Panayırında insanlara İslam'ı anlatırken o sırada kendisini dinlemiş olan birisi şöyle anlatıyor:

"Hz. Muhammed (a.s.m.) Allah'ın bir olduğunu, Ona inananların kurtulacaklarını ilan ediyordu. Ebu Cehil de onun üzerine toprak atıyor, 'Ey insanlar, bu adamı dinlemeyin, sizi dininizden vazgeçirmeye çalışıyor. Sizi putlarımız olan Lat ve Uzza'dan uzak tutmak istiyor' diye yaygara yapıyordu. Peygamberimiz ise bu tahriklere hiç aldırmıyor, bir kere olsun dönüp Ebu Cehil'in yüzüne bile bakmıyordu. O kendi görevini yapmaya çalışıyordu."

Uzun yıllar hizmetinde kalan Enes bin Malik, Peygamberimizin ahlakını şöyle anlatıyor:

"Resulullah'a (a.s.m.) on sene hizmet ettim. Bana ne 'Öf dedi, ne de yapmadığım bir iş için 'Keşke onu yapsaydın' ve yaptığım bir iş için de 'Bunu niye yaptın?' dedi."

Hz. Enes, bir ihmalinden dolayı Peygamberimizin kendisini ikaz edişini şöyle anlatır:

"Resulullah, bir gün beni bir iş için bir yere gönderdi. Ben 'Vallahi gitmem' dedim. Halbuki içimden Resulullah'ın beni gönderdiği yere gitmek geliyordu. Dışarı çıktım, çocukların yanına uğradım, onlar sokakta oynuyorlardı. Ben de aralarına karıştım, oynamaya başladım. Derken Resulullah geldi, arkamdan başımı tuttu. Yüzüne baktım, gülüyordu:

'Enes'çik, seni gönderdiğim yere gittin mi?' diye sordu.

'Evet, gidiyorum ya Resulallah' dedim."

Bir seferinde de Peygamberimiz Hz. Âişe'ye şu tavsiyede bulunuyordu.

"Ey Aişe, yumuşak davran. Zira yumuşaklık bir şeyde bulunursa mutlaka onu süsler, bir şeyden çıkarsa onu da çirkinleştirir."

Peygamberimiz gerçek yiğitliğin ve kahramanlığın maddî güç ve kuvvette olmadığını, esas yiğitliğin öfke anında sakın bulunmakta ve öfkesini yenip yumuşak davranmakta olduğunu bildiriyordu.

Abdullah bin Mesud anlatıyor:

"Resulullah 'Siz aranızda kimi yiğit sayarsınız?' diye sordu.

Biz de 'Kendisini pehlivanların yıkamadığı, mağlup edemediği kimseyi' dedik.

Resulullah," Hayır, o pehlivan değildir, asıl pehlivan öfke anında kendisine hakim olabilen, kendisini tutabilendir."

Peygamberimizin Hayası

Haya ve edep Sevgili Peygamberimiz (s.a.s)de taçlanmış, çiçek çiçek açmıştır. O, kimseyi azarlamaz, tane tane konuşur; tebessümü yüzünden eksik etmezdi. Şımarıklığı, gururu ve büyüklük taslamayı asla sevmezdi.

Peygamberimiz (s.a.s) gençliğini ve orta yaşlılığını geçirdiği Arabistan'ın Hicaz bölgesinde, edep ve haya dışı âdeder ortalığı kaplamış olduğu hâlde, Yüce Rasûl bu gibi âdetlerin hiç birine uymamıştır. Cenâb-ı Hak, geleceğin müjdecisini bu çirkin âdetlere bulaşmaktan korumuştur. O sıralarda Arabistan'da Kâbe'yi çıplak tavaf etmek ve başkalarının yanında çıplak yıkanmak gibi haya ve edep dışı âdetler de vardı. Peygamberimiz (s.a.s.) bu kabil hareketlerden daima nefret ederdi.

Ebu Said el Hudrî (r.a) diyor ki: *"Nebi (s.a.s.) haya cihetiyle, kendi köşesinde oturan bakire kızdan daha utangaçtı."* Rasûl-i Ekrem (s.a.s) ne kadar haya sahibi olduğunu Ebu Said el Hudrî Hazretlerinin bu sözünden açıkça anlamaktayız. Peygamberimiz (s.a.s.) giybet etmez, giybeti yasaklar, dedikoduyu men eder, kendisine başkalarından dedikodu tarzında lâf iletilmesini doğru bulmazdı. İnsanların kusurlarını yüzüne vurmaz; hataları, kusur sahibinin adını anmaksızın genele dönük olarak zikreder, herkesin böyle fenalıklardan kaçınmasını belirtirdi.

"Haya imandandır" buyuran Peygamberimiz (s.a.s), pek fazla utangaç olması yüzünden arkadaşları tarafından kınanan biri hakkında: *"O'nu hâline bırakınız Çünkü haya imandandır"* buyurmuştur. Bir başka zaman, Peygamberimiz (s.a.s.) ashabına: *"Haya insan için ziynettir"* diyerek öğüt vermişlerdir.

Şunu bilmek lâzımdır ki; haya, insanın karakterini taşır ve hiçbir millet hayadan müstağni kalamaz. Fazilete talip insan için edep ve haya, ilâhî nurla örülmüş bir taçtır. Onu giyen, her fenalıktan uzak kalır.

Bir seferinde bir olayda Peygamberimizin tavrını Hz. Enes'ten dinleyelim:

"Bir gün Peygamberimizin huzuruna bir adam geldi. San, renkli bir koku sürünmüştü. Süründüğü koku rahatsız edici bir şekilde çevreye dağılıyordu.

Peygamberimiz sevmediği, hoşlanmadığı bir şey görürse, o kişinin yüzüne vurmaz, söylemezdi. O adamı üzüp hatırını kurnazdı. Bu sebepten, o adam dışarı çıkınca yakınlarına şöyle buyurdu.

'Keşke şu adama sarı renkli kokuyu sürünmemesini söyleseydin de yüzündekini yıkasaydı'

Peygamberimizin hayâsı başkalarının kusur ve ayıplarını hatırlatmaya ve söylemeye meydan vermezdi. Söylenmesi gerekse dahi, doğrudan değil de, dolaylı olarak uyarıda bulunurdu.

Aynı şekilde birisinden kötü bir şey duyduğu, hoşuna gitmeyen bir söz işittiği zaman da benzer biçimde davranır, o adamın yüzüne vurmazdı.

Cömertliği

Cömertlik, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) en belirgin vasıflarından biridir. Nitekim Câbir b. Abdullah (r.a) der ki: *"Rasûl-i Ekrem Hacetlerinden dünya ile ilgili bir şey istenilince asla red cevabı vermez, istenilen şey varsa verir, yoksa vadederdi."*

Şimdi Hz. Ömer (r.a)'m naklettiği şu hâdiseye bakalım: Rasûlullâh (s.a.s) huzuruna bir yoksul gelir, bir şey ister. Fakat istediği şeye sahip olamadığı için Peygamberimiz (s.a.s.) üzülmür ve ona gidip çarşıdan satın almasını, borçlu olarak da kendi adının yazılmasını, eline para geçtiğinde ödeyeceğini söyler. Halbuki aynı kişiye daha önce de yardım edilmiştir. Bunu bilen Hz. Ömer: *'Ya Rasûlullâh, bu kişiye daha önceleri de yardım ettiniz şimdi bu teklife ihtiyaç var mıdır?'* demek ister. İster ama Peygamberimiz (s.a.s.), Ömer'in sözünden pek hoşnut olmaz; bu yüzünden anlaşılır. O anda; Ensar'dan bir zât: *'Ya Rasûlullâh infak et, Arş'ın sahibi olan Allah kendini fakir düşürür diye korkma!'* diyerek görüşünü serdeder. Peygamberimiz (s.a.s.) bu zâtın görüşünü beğenir ve: *"Ben infak ve yoksulluktan korkmamakla emrolundum"* buyurur. Yani *"İnfakın, yoksullara yardımın fakirlik doğuracağı"* tarzında bir görüşü benimsemiyordu. İbn Abbas Hazretleri de şöyle diyor: *"Hz. Peygamber (s.a.s.), halkın en cömerti idi. En cömert olduğu zamanda Ramazan ayı idi. Muhakkak Cebrail (a.s.m) her sene Ramazan ayında Rasûlullâh (s.a.s.) ile buluşur. Rasûlullâh (s.a.s.) da ona Kurân-ı arz ederdi. Cebrail kendisiyle karşılaştığı zaman Rasûlullâh (s.a.s.), halkın faydalanması için gönderilmiş bulunan rüzgardan daha cömert idi. Muhtaçlara daha çok ve daha çabuk yetişirdi."*

Vefakarlığı

Rasûl-i Ekrem (s.a.s.) vefakâr bir insandı. Ahdinde dururdu, vadinde sadıktı, sözünden caymazdı, kendisine ve çevresindeki, ashabına yardımı dokunanları asla unutmaz, dostlarını sık sık arar, hâl hatırlarını sorar, Müslümanlara da böyle yapmalarını tavsiye ederdi. Buna dair yaşanmış birkaç örnek nakledelim:

Ashabtan Abdullah b. Ebi'l-Hamsa anlatır: *"Peygamberle (s.a.s.) bir alışveriş yapmıştım. Kendisine: 'Biraz bekle gelirim' dedim. Ancak ona verdiğim sözü unutmuştum. Aradan üç gün geçmişti, hatırlayıp gittiğimde o aynı yerde hâlâ beni bekliyordu."*

Bir kere Habeşistan hükümdarının elçileri Peygamberimiz (s.a.s) huzuruna gelmişlerdi. Peygamberimiz (s.a.s.) bunlarla yakından ilgilendi. Ashab'tan bazıları: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Biz hizmet ederiz, siz istirahat buyurunuz!"* dediler. Fakat Peygamberimiz (s.a.s.) bunlara şu cevabı verdi: *"Bunlar, Habeşistan'a göç etmiş olan ashabıma yer göstermiş, ikram etmişlerdi. Şimdi bunlara karşılık ben de hizmet etmek isterim. "*

Mut'im b. Adiy (r.a) Kureyş'li inkârcıların ileri gelenlerinden. Vaktiyle Peygamberimiz (s.a.s.), Taif yolculuğundan şehre dönerken düşmanları onu şehre almak istememişlerdi; Peygamberimiz (s.a.s.) sıra ile birçok ileri gelen Mekkelinin himayesini istedi, fakat hepsi reddettiler. Ancak Mut'im kabul etti, oğullarını silâhlandırarak Hz. Peygamber (s.a.s) şehre aldı. Aradan yıllar geçti, Mut'im Bedir Savaşı'nda Kureyşli diğer inkarcılarla birlikte Müslümanlara karşı savaştı ve öldürüldü. Hz. Peygamber (s.a.s) şairi Hassan, bu zâtın ölümünün ardından anlamlı bir mersiye yazmış, şiirinde onun vaktiyle Peygamberimiz (s.a.s.)'i himaye ettiğinden söz ederek iyilikle anmıştı. Peygamber (s.a.s.) kendi adına gösterilen bu vefakârlıktan son derece hoşnut oluyordu. Düşman esirlerine ne yapılacağı tartışılırken Peygamberimiz (s.a.s.) söylemiş olduğu şu söz de onun vefakârlığının hangi noktalara vardığını göstermesi bakımından anlamlıdır: *"Şayet Mut'im b. Adiy sağ olup da benden esirleri isteseydi, fidye (kurtuluş akçesi) istemeden hepsini serbest bırakırdım."*

Peygamberimizin coşkun merhameti ve şefkati

O hep sade ve basit yaşamayı tercih ederdi. Dualarında da Allah'tan böyle bir hayat isterdi.

"Allah'ım, beni fakir yaşat. Hayattan fakir olarak ayrılayım. Beni mahşerde fakirler arasında haşret" diye dua ediyordu. Hz. Aişe bunun sebebini sorunca şöyle açıkladı: "Onlar, cennete herkesten önce girecekler. Ey Aişe, yarım ölçek hurma da olsa fakiri boş çevirme. Fakirleri sev, onlara yakın ol ki, kıyamet gününde Allah da sana yakın olsun."

Müşriklerin "Allah'ın lütfuna mazhar olanlar bunlar mı?" diye hakir gördüğü kimseleri Peygamberimiz destekler, ilgi gösterirdi. Onları, diğer insanlardan üstün tuttuğu olurdu.

Bir gün Peygamberimiz otururken bir adam geçti. Yanındakilere sordu:

"Bu adamı nasıl bilirsin?"

Şöyle cevap verdi:

"Bu zengin ve etkin birisidir. Ne derse yaparım."

Peygamberimiz bir şey demedi. Az sonra birisi daha geçti. Peygamberimiz aynı soruyu bunun hakkında da sordu ve şu cevabı aldı:

"Bu adam fakir Müslümanlardan birisidir. Ona ne kızımı verir, ne de dediğini yaparım."

Böyle bir sözü hoş karşılamayan Peygamberimiz şöyle buyurdu:

"Dünyanın bir tarafı az önce zengin kişilerle doldurulsa, bir tarafına da bu fakir konulsa, fakir adam onların hepsinden daha ağır gelir ve onlardan daha hayırlıdır."

Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerim'inde: *"Biz seni âlemlere rahmet için gönderdik."* (Enbiyâ, 21/107) buyurmaktadır. Rahmet olarak gönderilen, Hz. Muhammed (s.a.s.)'dir. İbn Abbas Hazretleri bu âyetin tefsirinde şöyle der: *"Onun rahmeti iman edenleri de etmeyenleri de içine almaktadır; iman edenlerin dünyada da âhirette de o rahmetten nasipleri vardır; iman etmeyenlere gelince; onlar da inkârları yükünden hak ettikleri 'kökünden helak olma' azabının sonraya kalması ile bu rahmetten faydalanmaktadırlar."*

Hak Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Andolsun, size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya, uğramanız ona çok ağır ve güç gelir, üstünüze çok düşkündür. Mü'minleri cidden esirgeyicidir, bağışlayıcıdır O. (Tevbe, 9/128).*

Adamın biri bir kez Peygamberimizden düşmanları tel'in etmesini istemişti. Peygamberimiz (s.a.s.) o kişiye: *"Ben lânet okumak için değil, âlemlere rahmet olmak için gönderildim"* cevabını vermiştir.! Gerçekten de Mekke döneminin çok sıkıntılı günlerinde bile düşmanlarına beddua etmemiştir. Taifliler kendisini taşlamışlar, bütün bedeni bilhassa ayakları bacakları kan içinde kalmıştı. Şayet isteseydi, Cenâb-ı Allah, Tâif ve Mekke şehirlerini yerle bir ederdi. Fakat Peygamber (s.a.s.), Cenâb-ı Hak'dan böyle bir istekte bulunmadı. Aksine: *"Allah'ım! Bunlar hakikati göremiyorlar, ama ümit ediyorum ki, bunların çocukları bir gün gerçeği göreceklerdir.* diyordu. Mekke'nin fethinden sonra Tâif kuşatması uzayınca Peygamberimiz (s.a.s.) orayı terk ederken de lânet okumamış, rahmet dilemiş ve *"Allah'ım! Tâiflilerin ıslahını ve hidayete erişmiş olarak huzuruma gelmelerini diliyorum"* demişti. Mekke fethini müteakip Kâbe avlusunda, karşısında esir olarak duran ve 22 yıldan beri ellerinden gelen bütün kötülüğü yapan Mekkelileri bağışlaması onun merhamet ve bağışlama duygusunun nerelere ulaştığını göstermektedir.

Peygamberimizin fakir ve kimsesizlere merhameti

PEYGAMBERİMİZ HEP FAKİR VE kimsesizlerle birlikte bulunmayı tercih eder, gönüllerini alırdı. Bir yerde, toplumun farklı kesimlerinin toplanmış olduklarını görünce, önce fakirlerin yanına gider, onlarla birlikte otururdu.

Abdullah bin Amr bin As anlatıyor:

"Bir gün mescitte oturuyordum. Bazı fakir kimseler bir köşeye toplanmış sohbet ediyorlardı. Resulullah içeri girdi. Başka bir tarafa yönelmeden doğruca fakirlerin yanına gitti. Ve onlara, fakir muhacirlere zenginlerden önce cenneti müjdeledi. Hepsinin de yüzü güldü. Ben de onlardan birisi olmadığım için üzüldüm."

Peygamberimiz, kendisini, toplumun zayıf ve kimsesizlerinden üstün görme duygusuna kapılardan da uyarır; her tabakanın devamlı birbirlerine muhtaç olduklarını söylerdi.

Sa'd bin Ebi Vakkas'm kendisini fakirlerden üstün gördüğünü hissedince, onu şöyle ikaz etti: *"Sizin elde ettiğiniz başarı ve bereket fakirlerin emeklerinin eseridir. Siz, varlığını bu fakir insanlara borçlusunuz."*

Yine Peygamberimiz, toplum içinde, belli bir yeri bulunmayan biçarelere zayıflıklarından dolayı önem verilmemesini asla hoş karşılamaz, onların da halini sorup öğrenmek arzu eder, sonra da ihtiyaçlarını karşılardı.

Peygamberimizin meşcedini temizleyen fakir, zenci bir kadın vardı. Bir gün Resulullah onu göremeyince nerede olduğunu sordu. Öldüğünü söylediler. Onun ölümüne kimse önem vermemişti. Resulullah, "Bana haber vermeniz gerekmez miydi?" dedi ve mezarına gitti, iki rekât namaz kıldı. Sonra şöyle dua etti.

"Allah'ım, bu mezarın içini nurla doldur, benim kıldığım namaz sebebiyle nurlandır."

Peygamberimizin kadınlara şefkati

İSLAM'IN ŞEFKAT GÜNEŞİ dünyayı aydınlatmadan önce kadınlar çok perişan haldeydiler. Başta Araplar olmak üzere, insanlık kız çocuklarını ve kadınlarını çok hor görürdü. Onları bir insan olarak kabul etmez, bir eşya gibi değer biçer, alıp satarlardı. Arapların yanında kadının hiçbir sosyal hakkı yoktu. Onları şefkat ve merhametten yoksun kıldıkları gibi, mal ve mirastan da uzak tutarlardı.

Peygamberimizin bütün insanlığı kuşatan şefkat ve merhameti kısa zamanda kadınlar üzerinde de görülmeye başladı. Onları insanların ayakları altında ezilmekten kurtararak o kadar yüceltti ki, "Cennet anaların ayakları altındadır" buyurarak, cennete girmeyi annelerin rızalarıyla eş tuttu.

Kadınlara iyilik yapmanın, onlara şefkatli davranmanın, imanın bir alameti olduğunu beyan ederek bu meseleye büyük önem verdi.

"Kim Allah'a ve ahiret gününe iman etmişse, komşusuna eziyet etmesin. Kadınlara da iyiliği tavsiye ediniz. Çünkü onlar kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburganın en eğri tarafı da üst tarafıdır. Onu doğrultmak istersen kırarsın. Olduğu gibi bıraktığın takdirde de daima eğri kalır. Bunun için, kadınlara her zaman iyiliği tavsiye edin" mealindeki hadis-i şerifile Peygamberimiz, kadınların hem maddi yapılarını, hem de ruhsal durumlarını ifade ederek, onlara anlayışlı davranmayı, kusur ve eğriliklerine tahammül edip sabır gösterilmesini tavsiye etti.

Bir seferinde Hz. Enes'in büyükannesi Peygamberimizi yemeğe davet etti. Peygamberimiz de daveti kabul ederek evlerine gitti. Kadıncağızı sevindirmek için de ona namaz kıldırarak istedi. Kendisi imamlığa geçti, Hz. Enes, büyükannesi ve kölelerinin meydana getirdiği bir cemaate iki rekât namaz kıldırıldı.

Yola çıkıldığında kabilede kadınlar varsa Peygamberimiz onların rahat etmesi için her türlü tedbiri alırdı.

Bir sefer esnasında Enceşe adında Habeşistanlı güzel sesli bir köle, vezinli ve kafiyeli şiirleri makamla söylüyordu. Böylece develer daha hızlı yürüyordu. Develerin hızlı bir şekilde yürümesi üzerine kadınların rahatsız olduğunu fark eden Peygamber Efendimiz Enceşe'yi ikaz etti:

"Ey Enceşe, cam şişelerin hayvanlarını yavaş sür!" Kadınlar zayıf ve nazik oldukları için Peygamberimiz onları cama benzetmişti. Onların incinmesine, acı duymalarına gönlü razı olmuyordu.

Peygamberimiz kendi hanımlarına da çok nazik davranır, hiçbir şekilde kalplerini kırmazdı. Başta Hz. Aişe validemiz olmak üzere bütün hanımları, Peygamberimizin evde çok sakin, halim ve mütevazı olduğunu söyleyerek, onu her yönüyle mükemmel bir aile reisi, merhametli bir koca, şefkatli bir baba olarak anlatırlar.

"Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı hayırlı olandır. Ben kadınlara iyi davranma bakımından sizin en hayırlınızım" buyuran Peygamberimiz, kadınlara anlayışlı davranmayı tavsiye etmektedir.

Peygamberimiz ev işlerinde de hanımlarına yardımda bulunurdu. Koyunları sağması, ev süpürmesi, elbisesini ve ayakkabılarını tamir etmesi, deveyi yememesi, çocuklarla ilgilenip ihtiyaçlarını görmesi, hep onun bu merhamet ve şefkatinin neticesi değil midir?

Peygamberimizin çocuklara şefkat ve sevgisi

PEYGAMBERİMİZİN ŞEFKATİNİN en canlı örneğini çocuklar üzerinde görüyoruz. Peygamberimizin çocuklara olan şefkati ve sevgisi bambaşkaydı.

Bir çocuk gördüğü zaman Peygamberimizin mübarek yüzünü neşe ve sevinç kaplardı. Onu tutar, kollarının arasına alır, kucaklar, okşar, sever ve öperdi.

Gördüğü ve karşılaştığı her çocuğa selam verir, halini hatırını sorardı. Binekli bulunduğu zaman çocukları atın terkesine alır, gidecekleri yere kadar götürürdü. Çocuklarla arkadaşça konuşur, onların yanında çocuklaşır, anlayış seviyelerine göre sohbet eder, öğütler verirdi.

Çocuklarla o kadar iç içe olmuştu ki, bir defasında yarış yapan çocukları görmüştü de, onların neşesine katılmak için birlikte koşmuştu.

Peygamberimiz özellikle kendi çocuk ve torunlarına çok düşkündü. Onlar için şefkatli bir baba, merhametli bir dedeydi.

Abdullah bin Mesud anlatıyor:

"Peygamber Efendimiz namaz kılarken secdeye varınca Hasan ve Hüseyin geldiler, sırtına bindiler. Oradakiler karışmak isteyince, Peygamber Efendimiz onlara karışmamaları için işaret etti. Namaz bittikten sonra da kucağına aldı ve şöyle buyurdu:

"Kim beni seviyorsa, bunların ikisini de sevsin."

Enes bin Mâlik anlatıyor:

"Bir defasında Peygamber Efendimiz secdedeyken Hasan ve Hüseyin geldiler, sırtına çıktılar. İninceye kadar Peygamberimiz secdeyi uzattı.

Oradakiler sordu:

'Ya Resulallah, secdeyi uzatmış olmadınız mı?'

Peygamber Efendimiz buyurdular ki:

'Oğlum sırtıma çıkınca acele etmekten çekindim"

Katâde anlatıyor:

"Bir defasında Peygamberimiz, kızı Zeynep'ten olan torunu Amame kucağında olduğu halde yanımıza geldi. O şekilde namaza durdu. Rükûa varırken çocuğu yere bırakıyor, kalktığı zaman da kaldırıyordu."

Bu hususta bir başka sahâbi de şöyle anlatıyor: "Hz. Hasan ve Hüseyin sırtında olduğu halde Peygamber Efendimiz camiye geldi. Öne geçti, çocuğu sağ yanına bıraktı. Namaza durdu. Peygamberimiz secdeye vardı. Secdeyi o kadar uzattı ki, cemaat arasından başımı kaldırdım, baktım. Bir de ne göreyim? Peygamberimiz secdede, çocuk sırtına çıkmış duruyor. Tekrar döndüm, başımı secdeye koydum. Namaz bitince halk sordu:

"Ya Resulallah, bu namazda öyle uzun öyle uzun bir secde yaptınız ki, şimdiye kadar sizden böyle bir şey görmedik. Bu şekilde hareket etmeniz mi emredildi, yoksa bir vahiy mi aldınız?"

"Hayır, bunların hiçbirisi olmadı. Ancak oğlum sırtıma çıkmıştı, kendiliğinden ininceye kadar acele ettirmeyi uygun görmedim."

Peygamberimiz Mescitte namaz kıldırırken cemaatte çocuklu anneler de bulunurdu.

Sahâbilerin bu husustaki anlatımı şöyle: "Resulallah bize sabah namazını kıldırmıştı. Namazda iki kısa sûre okudu. Namaz bitince Ebu Said el-Hudrî sordu:

'Ya Resulallah bugün daha önce yapmadığınız bir şekilde namazı kısa kıldırınız."

Peygamberimiz şöyle açıkladı:

"Geride kadınlar safındaki çocuk sesini duymadın mı? Annesinin onunla ilgilenmesini temin edeyim dedim."

Çocuğa en çok annesi şefkat gösterir. Bir hadis-i şerifte annenin çocuğuna gösterdiği şefkatten dolayı büyük sevap kazanacağı müjdelendir. Olay şöyle gelişir:

Bir gün fakir bir kadın iki kızı ile Hz. Aîşe'yi ziyarete gelmişti. Hz. Âîşe de evde onlara ikram için bir tek hurmadan başka verecek bir şey bulamamıştı. O hurmayı anneye verdi. Anne de hurmayı ikiye bölerek çocuklarına yedirdi. Hz. Aîşe bu durumu Peygamberimize anlatınca, Peygamberimiz o kadına için şu müjdeyi verdi:

"Çocukları hakkıyla sevmek ve onları korumak, cehennemden kurtuluşa vesiledir."

Peygamberimiz, çocuklara olan şefkatinde bir ayırım gözetmezdi. Kendi çocuklarına ve torunlarına gösterdiği aynı sevgi ve merhameti, diğer sahabi çocuklarına da gösterirdi.

Peygamberimizin hizmetçisi Hz. Zeyd'in oğlu Üsame anlatıyor:

"Resulullah bir dizine beni, bir dizine de torunu Hasan'ı oturtur; sonra ikimizi birden bağrına basar ve 'Ya Rabbi, bunlara rahmet et. Çünkü ben bunlara karşı merhametliyim' diye dua ederdi."

Bir Yahudi'nin çocuğu hastalanmıştı. Bunu duyan Peygamberimiz çocuğu ziyarete gitti. Ona Müslüman olması için telkinde bulundu. Çocuk, Müslüman olmak için babasından izin istedi. Babası müsaade etti ve çocuk Müslüman oldu. Peygamberimizin barış zamanındaki bu güzel davranışı savaş esnasında da devam ederdi. Savaş sırasında çocukların öldürülmemesini öğütler, onlara iyi davranılmasını tembih ederdi.

Bir savaş esnasında birkaç çocuk iki tarafın arasında kalmış ve öldürülmüşlerdi. Peygamberimiz bu hadiseye çok üzüldü.

Sahabiler, "Ya Resulallah, onlar müşrik çocuklardır, niçin üzülüyorsunuz?" diye sordular.

Peygamberimiz, "Onlar doğdukları gibi duruyorlar. Sakın çocukları öldürmeyin, aman çocukları katletmeyin. Her can ilk yaratılıştaki tertemizdir" buyurarak konuya dikkatlerini çekti.

Peygamberimizin eşsiz şefkatini kız çocukları üzerinde de görmekteyiz. İslam'dan önce kız çocuklarının Arapların gözünde hiçbir değeri yoktu. Kız babası olmayı bir ayıp olarak görürlerdi. "Falan adamın damadı demesinler" diye kızlarını evlendirmek istemez, diri diri toprağa gömerlerdi. Bu vahşeti de atadan, babadan kalma bir âdet olarak görür, uygularlardı.

İşte Peygamberimiz bu zavallı masumların böyle acımasızca öldürülmelerini büyük bir cinayet olarak görüyor, bu kötü âdetin bir an önce kaldırılması için mücadele ediyordu. Kendisi kızların babası olmakla iftihar ettiği gibi, üç, iki veya bir kızı olup da onları büyütüp yetiştirenleri, İslamî bir eğitim verenleri cennetle müjdeliyordu.

Peygamberimiz, huzuruna bir kız çocuğu gelirse ona yakın ilgi gösterirdi.

Halid bin Said, Peygamberimizi ziyarete geldiğinde yanında küçük kızı da vardı. Habeşistan'da doğduğu için, Peygamberimiz ona ayrı bir yakınlık gösterirdi.

Çocuk kalktı, Peygamberimizin sırtında bulunan peygamberlik mührüyle oynadı. Babası yanına çekmek istedi, fakat Peygamberimiz çocuğun kalbinin kırılmaması için babasına engel oldu.

Bir seferinde Peygamberimizin eline işlemeli bir kumaş parçası geçmişti. Hz. Halid'in kızını çağırttı ve ona verdi, sevindirdi.

Cemre o sıralar küçük bir çocuktu. Babası alır, onu Peygamberimizin huzuruna götürür, der ki:

"Ya Resulallah, şu kızım için Allah'a bereketle dua eder misiniz?"

Peygamber Efendimiz Cemre'yi kucağına oturttu, elini başına koydu ve bereketle dua buyurdu.

• • •

Çocuklarına sevgi ve şefkat gösterenlerin mükâfatı daha dünyadayken veriliyordu. Onlar hem çocuk sevme gibi bir lezzeti tadıyorlar, hem de Allah'ın rahmet ve sevgisini kazanıyorlar.

Ebu Hüreyre anlatıyor:

"Adamın biri Peygamber Efendimizin huzuruna geldi. Yanında da bir erkek çocuğu vardı. Adam ikide bir çocuğu kucağına alıyor ve seviyordu. Peygamber Efendimiz sordu:

'Bu çocuğa şefkat gösteriyor musun?'

'Evet, ya Resulallah.'

'Sen buna nasıl şefkat gösteriyorsan, Allah da senin şefkatinden daha çok şefkat eder.'

Erkek ve kız çocukları arasında ayırım yapanları Peygamberimiz hiç hoş görmezdi. Bu şekilde bir davranış sergileyenleri uyarır, hatalarını düzeltmelerini sağlardı. Onun gözünde çocuğun erkeği kızı yoktu. İkisi de şefkate ve sevgiye muhtaçtı.

Enes bin Mâlik anlatıyor:

"Peygamberimizin yanında bir adam oturuyordu. Bir ara adamın erkek çocuğu geldi. Adam çocuğu aldı dizlerine oturttu. Az sonra bir de kız çocuğu geldi. Onu da yanına oturttu.

Peygamber Efendimiz adama sordu:

'Niçin ikisini bir tutmadın?'

• • •

Peygamberimiz çocukları arasında sevgide eşit davranılmasını istediği gibi, başış, hediye, ikram ve hibe konularında da eşit davranılmasını isterdi.

Numan bin Beşîr anlatıyor:

"Babam malından bir şeyler hibe etmişti. Annem, 'Bu hibeye Peygamberimizi şahit tutmazsan kabul etmem' dedi. Bunun üzerine bana yaptığı hibeye şahitlik yapması için babam beni alarak Peygamberimize gittik. Durumu öğrenen Peygamberimiz:

'Başka çocukların var mı?' diye sordu. Babam, 'Evet, var' dedi.

'Bütün çocuklarına aynı şekilde hibede bulundun mu?' Babam, 'Hayır' dedi.

'Allah'tan korkun, çocuklarınız arasında eşit davranın.'

Hiz. Aişe (r.a.)'nin anlattığına göre, bir defasında bedevilerden bir grup Rasûlullâh (s.a.s) huzuruna gelmişlerdi. Bunlar bir münasebetle: "Sizler çocuklarınızı öper sever misiniz?" dediler. Sahâbiler: "Evet" cevabını verdiler. Bedeviler: "Fakat Allah'a yemin ederiz ki, bizler öpüp okşamayız" dediler. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.s.):

"Eğer Allah sizin gönüllerinizden rahmet ve şefkati çekip çıkarmışsa ben ne yapabilirim?" buyurdu.

Hiz. Enes (r.a.) diyor ki: "Rasûlullâh (s.a.s.) biz çocukların arasına karışır ve (güleryüzle bize şaka yapar)di.

"Çocukları hakkıyla sevmeyi\ onlarla ilgilenmeyi, onları çeşitli tehlikeler karşısında korumayı cehennemden kurtuluşa vesile sayan" Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)'in çoluk çocuğuna düşkünlüğünü Enes b. Mâlik (r.a) şöyle nakleder: "Ben Rasûlullâh (s. a. s.) kadar çoluk çocuğuna, aile fertlerine, eli altındakilere merhameti olan hiçbir kimse görmedim. Hiz. Peygamber (s.a.s) oğlu İbrahim, Medine'nin yüksek taraflarındaki köylerin birinde süt annesinin yanında bulunuyordu. Hiz. Peygamber (s.a.s) –bizde beraberinde olduğumuz halde-onun yanına giderdi. Bir defasında Hiz. Peygamber (s.a.s) o eve girmişti ki, ev o sırada duman içindeydi. Peygamberimiz (s.a.s) İbrahim'i kucağına alır, onu öper, sonra da geri dönerdi."

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) özellikle yetim ve yoksul çocuklarla yakından ilgilenir, kız çocukları arasında hizmetçi ve işçi gibi çalışmak mecburiyetinde kalanlara da merhametle davranır, onların her istediğini dinler, her ihtiyacını gidermeye çalışırdı. Nakledeceğimiz şu hâdise bu açıdan enteresandır:

Hiz. Muhammed (s.a.s) cebinde on lirası (on dirhem) vardı. Dört lirasına elbiseciden bir gömlek aldı. Dışarıya çıkınca yoksul bir Medineli: "Ey Allah'ın Rasûlu, o gömleğe çok ihtiyacım var, onu bana verir misin?" dedi. Peygamberimiz (s.a.s) gömleği yoksula verdi. Elbiseci dükkânına tekrar girdi, geri kalan paranın dört lirasına kendisi için bir gömlek satın aldı.

Dışarıya çıkınca küçük bir kızın ağladığını gördü. Hemen yaklaşır sebebini sordu. Bir evde hizmetçilik yapan bu küçük kız: "Ev sahibim bana un almak için iki lira vermişti, onu kaybettim, onun için ağlıyorum" dedi.

Peygamberimiz (s.a.s.) son kalan iki lirayı da bu kızcağıza verdi. Fakat küçük kız ağlamaya devam ediyordu. Peygamberimiz (s.a.s.) tekrar sordu: 'Kaybettiğin iki liraya yeniden kavuştun, hâlâ niçin ağlıyorsun?'

Kız: *'Eve geç kaldım, beni dövmelelerinden korkuyorum!'* cevabını verdi.

Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.s.), küçük kızın elinden tuttu: *"Korkma yavrum, gel benimle!"* dedi. Onu eve kadar götürdü, önce selâm verdi. Ancak üçüncü selâmında kapı açıldı. Peygamberimiz: *'İlk selâmımı duymadınız mı?'* deyince *"Duyduk ama selâmınızın artmasını ve sesinizi daha çok duymayı arzu ettik. Sana canımız feda ey Allah'ın Rasûlü, buraya kadar niye zahmet ettiniz?"* dediler. Peygamberimiz (s.a.s.): *"Şu kızcağız geç kaldım diye dövülmekten korkuyordu da bunu size kadar getirdim."* cevabını verdi. Ev sahibi: *"Ey Allah'ın Rasûlü, sizin evimize gelmenize sebep olduğu için bu hizmetçi kızı (cariyeyi) âzad ediyorum. Artık hürdür"* deyince, Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Allah'ın bana verdiği on lira ne kadar bereketli imiş! Allah onunla Peygamberine ve Medineli bir yoksula birer gömlek giydirdi, bir kız çocuğunu da sevindirdi, hürriyetinin bağışlanmasına vesile oldu! Şüphesiz bize sonsuz gücüyle rızık veren O'dur."*

Peygamberimizin yetimlere şefkati

PEYGAMBERİMİZİN YETİM ÇOCUKLARA apayrı bir şefkati vardı. Onlara çok müşfik davranırdı. Kendisi de yetim olarak büyüdüğü için, yetimliğin ne kadar acı ve zor olduğunu biliyordu. Yetimlere olan merhametinden dolayı, devamlı olarak onları korur, haksızlığa uğradıkları zaman haklarını arardı.

Ebu Cehil, bir yetimin vasisiydi. Çocuğun bütün malı yanındaydı, fakat ona koklatmıyordu.

Bir gün çocuk aç ve çıplak olarak geldi, malından bir şey istedi. Ebu Cehil, azarlayarak yanından kovdu. Sonra da Kureys'in ileri gelenleri çocukla alay ederek, "Muhammed'e git de, sana yardımcı olsun" dediler.

Onların bu kötü niyetini anlamayan saf ve masum çocuk doğruca Peygamberimize gitti. Halini arz etti. Peygamberimiz çocuğu yanına alarak Ebu Cehil'in bulunduğu yere geldi. Yetimin hakkını vermesini söyledi. Peygamberimizi karşısında gören Ebu Cehil hiç itiraz etmeden yetimin malını iade etti.

Ebu Cehil'in bu uysallığını gören müşrikler, "Sen de sapıttın, Muhammed gibi çocuklaştın" diye onu küçümsediler. Ebu Cehil tuhaf bir haldeydi. Onlara şöyle dedi. "Hayır, siz de benim yerimde olsaydınız, aynı şeyi yapardınız. Çünkü onun sağında ve solunda birer mızrak gördüm. Vermeyecek olsam bana saplanacaktı."

Peygamberimiz bir bayram namazından sonra mescitten çıktığında, çocukların neşe ve sevinç içinde oynadıklarını gördü. Bir duvarın dibinde de perişan kılıklı ve mahzun bir çocuk ağlayıp duruyordu. Dikkatini çekti. Doğru onun yanına vardı.

"Yavrum, neyin var, niçin böyle üzgün duruyorsun? Arkadaşlarınla birlikte niçin oynamıyorsun?"

Çocuk bir yetimdi. Babası Uhud'da şehit olmuştu. Annesi de başka biriyle evlenince çocuk sahipsiz kalmıştı. Resul-i Ekrem Efendimiz çocuğun elinden tuttu. Başını okşadı, gönlünü aldı. Sevindirici bir haber verdi:

"Neden ağlıyorsun? Ben baban, Âişe annen, Fatıma kardeşin olsun, istemez misin?"

Çocuk sevincinden uçacak gibiydi. Heyecanla, "Nasıl razı olmam, Ya Resulallah?" diyebilirdi.

Peygamberimiz ismini sordu: "Buceyr" dedi.

"Hayır. Senin ismin Beşir olsun" buyurdu.

Peygamberimiz çocuğu aldı, evine götürdü. Yedirip içirdi, üstünü başını giydirdi.

Karnı tok, sırtı pek olan çocuk bir süre sonra oynayan çocukların arasına karışmak üzere sokağa çıktı.

Anne Sevgisi

Bilindiği gibi, Hz. Muhammed (s.a.s.) annesi Amine Hatun'u, altı yaşında küçük bir çocuk iken kaybetmişti. Ancak, şayet annesi sağ olsaydı ömrü boyunca ona göstereceği sevgi ve saygının ne kadar samimî ve içten olacağını tahmin etmek zor değildir.

Kur'ân-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde anne ve baba haklarıyla ilgili emir ve tavsiyeler, Son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.)'in, yaşlandığında şayet yanında olsaydı ebeveynine nasıl davranacağı hakkında bize ipucu vermektedir.

Önce Kur'ân ve hadislerden konu ile alâkalı birkaç misâl nakledeyim.

Cenab-ı Hakk, Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurur: *"Allah'a kulluk edin, O'na bir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya ve eliniz altında bulunan kimselere iyilik edin."* (Nisa,4/36) *"Biz insana ana ve babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir..."* (Lokman, 31/14)

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) de, şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ın rızası, anne babanın rızasında, gazabı da anne babanın gazabındadır."* (Tirmizi, birr ve sıla, 3) *"Büyük günahların en büyüğü Allah'a ortak koşmak ve anne-babaya karşı gelmektir."* (Tirmizi, birr ve sıla, 4)

Ümmü Eymen Bereke (r.a.)'yı da burada rahmetle analım. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), uzun süre kendisine hizmet eden bu hanımı çok sever sayardı. Peygamberimiz (s.a.s.) bu hanıma o kadar hürmet ederdi ki; *"Sen benim ikinci annem sayılırsın"* derdi. Bu ifade, Peygamberimiz (s.a.s.) dadısı Ümmü Eymen'i annesi kadar sevdiğini, onu kendisine ve kendisini ona annesi kadar yakın hissettiğini belirtmesi bakımından enteresandır. Ümmü Eymen'in cariye statüsünde yetişmiş bir kadın olduğu dikkate alınırsa Peygamberimiz (s.a.s.)'in ona *"Annem"* diye hitab etmesinin mânâ ve önemi daha iyi anlaşılır. Çünkü câhiliye çağı Araplarında cariyeler her çeşit insanî ve tabiî haklarından mahrum idiler. İşte böyle bir vasatta da Hz. Peygamber (s.a.s.), Ümmü Eymen'i anne mevkiine yükseltiyordu.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) küçükken kendisine hizmeti geçen diğer kadınlara olduğu gibi, Fatma Hatun'a da ömrü boyunca iyi davranmış, hürmette kusur etmemiştir. Bu cümleden olarak onu sık sık ziyaret eder, hatırını sorardı. Fatma Hatun öldüğünde Hz. Peygamber (s.a.s.) *"Annem öldü"* ifadesini kullanmış, gömleğini kefen olarak vermiş ve kabre eliyle indirmişti.

Çevresindekiler, Fatma Hatun'un ölümü karşısında Peygamberimiz (s.a.s.)'in gösterdiği sıcak alâkanın sebebini sorduklarında şöyle cevap verdi:

"Ebu Talih'ten sonra bu kadıncağz kadar bana iyiliği dokunan hiç bir kimse yoktur. Ahirette cennet elbiselerinden giyinmesi için ona gömleğimi kefen olarak verdim. Kabre ısınması, alışması için de oraya kendisiyle birlikte uzandım." Peygamberimiz (s.a.s.) süt annesi Halime Hatun, bir defasında Mekke'ye gelmiş ve Peygamber Efendimiz (s.a.s.) *"Yaman bir kıtlık geçirmekte olduklarını, kuraklıktan hayvanların kırıldığını..."* söylemişti. Bu sırada Hz. Hatice (r.a.) ile evli olan ve henüz Mekke'de bulunan Peygamberimiz (s.a.s.) Halime Hatun'a kırk koyun ile, binip gitmek ve yüklerini taşımak üzere bir de deve vermişti. Yine bir gün sütannesi Halime, Peygamberimiz (s.a.s.) huzuruna gelmişti. Peygamberimiz (s.a.s.) hemen ayağa kalktı: *"Anneciğim! Anneciğim!"* diye hürmet ve muhabbet gösterdi, abasını sererek üzerine oturttu.

Bu tarihî hakikatleri sıraladıktan sonra rahatlıkla ifade edebiliriz ki, âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (s.a.s.) anne sevgisi çok kuvvetli idi.

Annesi Amine Hatun'un kabrini ziyaret etmesi, teessüründen gözyaşı dökmesi; büyüdüğünde -vaktiyle kendisine çok az bir süre de olsa süt emziren- Süveybe'ye çeşitli yardımlarda bulunması, süt annesi Halime'ye rastladıkça *"Anneciğim, anneciğimi"* diye hitap etmesi ve eksikliklerini gidererek yardımda bulunması; öz annesinin yokluğunu hissettirmemek için elinden gelen gayreti gösteren Ümmü Eymen'e: *"Sen benim ikinci annem sayılırsın."* diyerek teşekkür etmesi, keza uzun bir süre sofrasında yemek yediği amcasının eşi yengesi Fatma Hatun için *"O benim annemdi!"* demesi, Peygamberimiz (s.a.s.)'de anne sevgisinin ne kadar kuvvetli olduğunu göstermektedir.

Böylece Müslümanlar her konuda olduğu gibi anneye sevgi ve saygı konusunda da en güzel örnekleri Hz. Muhammed (s.a.s.) şahsında görmektedirler.

Peygamberimizin hayvanlara merhameti

ÂLEMLERE RAHMET OLARAK gönderilen ve bir merhamet denizi olan Sevgili Peygamberimizin şefkat ve merhameti sadece insanlara mahsus değildi. Hayvanları da kapsıyordu. Çünkü onlar da can ve ruh taşıyordu.

Peygamberimiz, Cahiliye Arapların bu konudaki çirkin âdetlerini de kökünden kazıdı. Hayvanların da merhamete muhtaç olduklarını öğretti.

Araplar, hayvanlara çok kötü ve merhametsizce hareket ederlerdi. Canlı hayvanları ok atışlarında hedef dikerler, kendi hayvanlarını diğerlerinden ayırmak için kulak ve kuyruklarını keserler, hatta dağlardı. Çölde acıktıkları zaman canlı devenin hörgücünü yarıp bir parça yağ çıkararak pişirip yerler, susadıkları zaman da hayvanın damarını keser, bir miktar kan alırlar, tekrar dikerlerdi.

Peygamberimiz hayvanlara fazla yük vurulduğunu, aç ve susuz bırakıldıklarını veya bünye ve yaratılışlarına aykırı bir işte kullanıldıklarını görünce, bunu yapmamalarını söylerdi.

Peygamberimiz insanlarla konuştuğu gibi, aynı şekilde hayvanların dilini de anlardı. Onlarla konuşur, dertlerini ve şikâyetlerini dinlerdi. Çünkü hayvanlar Peygamberimizi tanırlardı.

Temim ed-Dârî anlatıyor:

"Peygamberimizle birlikte oturuyorduk. O sırada bir deve koşarak geldi. Peygamberimize yaklaştı. Başı ucunda durdu. Bunu gören Peygamberimiz:

'Ey deve sakın ol. Doğru söyle, doğru söylersen senin yararınadır, yalan söylersen zararına olur. Hem de Allah bize sığınanı güvende kıldı, artık sen güven altındasın. Bize sığınan mahrum kalmaz' buyurdu.

Biz, 'Ya Resulallah, bu deve ne diyor?' dedik. 'Sahipleri onu kesip etini yemek istemişler. O da kaçmış, Peygamberinize sığındı' buyurdu.

Biz bunları konuşurken devenin sahipleri koşarak geldiler. Deve onları görünce tekrar Peygamberimizin yanına sokuldu. Korunmasını istedi. Bunun üzerine adamlar:

'Ya Resulallah, bu bizim devemizdir. Üç gün önce kaçtı. Onu arıyorduk. Sonunda yanınızda bulduk' dediler.

Peygamberimiz, 'Ama o sizden çok fena şikâyet ediyor' deyince:

'Ne diyor, ya Resulallah?' diye sordular.

'O yanınızda güven içinde büyümüş, gelişmiş. Üzerinde yıllar boyu yaz aylarında otlu ağaçlı ülkelere, kış aylarında sıcak memleketlere yük taşımışsınız. Büyüdükten sonra ondan yavru almak istemişsiniz. Allah ondan size bir sürü deve nasip etmiş. Bolluk senesi gelince onu kesip etini yemek istediniz değil mi?'

'Doğru ya Resulallah. Vallahi böyle oldu' dediler.

Peygamberimiz, 'Sahiplerine bu şekilde güzelce hizmet verenin mükâfatı bu mudur?' deyince;

'Ya Resulallah, onu gerçekten kesmeyeceğiz' dediler.

Peygamberimiz, 'Yalan söylediniz. O size sığındı, yardım istedi, kabul etmediniz. Ben ise sizden daha merhametliyim. Allah münafıkların kalbinden merhameti çıkarmış, müminlerin kalbine koymuştur' buyurdu ve deveyi onlardan yüz dirheme satın aldı, sonra da deveye döndü:

'Ey deve, haydi git, Allah rızası için serbestsin, sana kimse dokunamaz' buyurdu.

Deve, Peygamberimizin başının üzerine eğildi ve dua eder gibi yaptı. Peygamberimiz de;

'Âmin' dedi.

Deve tekrar dua etti. Peygamberimiz yine:

'Âmin' dedi.

Sonra tekrar dua etti. Peygamberimiz yine: 'Âmin' dedi.

Dördüncü kez dua edince Peygamberimiz ağladı. 'Ya Resulallah, bu deve ne diyor?' diye sorduk.

Peygamberimiz şöyle buyurdu:

'Ey Peygamber, Allah İslam'dan ve Kur'an'dan size hayırlar versin' dedi. 'Âmin' dedim.

Sonra 'Siz beni rahat ve huzura kavuşturduğunuz gibi, Allah da kıyamet gününde ümmetini korkudan kurtarsın, rahat ve huzura kavuştursun' dedi. 'Âmin' dedim.

Daha sonra, 'Allah ümmetinin kanını düşmanlarından korusun' dedi, 'Âmin' dedim.

Daha sonra da, 'Allah ümmetinin helak oluşunu aralarında fitne fesat çıkararak birbirine silah çekmede kılmasın' deyince ağladım. Çünkü ilk isteklerini ben de Allah'tan istedim, Allah isteklerimi kabul etti, onları bana verdi. Son istediğini ise vermedi. Cebrail, Allah'tan ümmetimin birbirlerine silah çekerek helak olacağı haberini getirdi. Olacakları kalem böyle yazmış. Allah'ın takdiri değişmez."

Peygamberimiz, hayvanların aç susuz bırakılmasına hiç razı olmazdı. Bir gün açlıktan karnı sırtına geçmiş bir deve gördü. Sahibini bulup ikaz etti: "Hayvanlarınız hususunda Allah'ın sizi azaba çarptıracağından korkunuz."

Hayvanlara acıyıp, şefkat gösterildiği takdirde sevaplı bir iş yapılmış olduğunu da belirten Peygamberimiz şöyle buyururlar:

"Kesilecek hayvan bile olsa, merhamet edene, kıyamet gününde Allah rahmet eder."

Canlılara gösterilen şefkat ve merhametin neticesinde Cenab-ı Hakk'ın başlıyacağına dair bir hadis-i şerifi de Hz. Ebu Hüreyre'nin rivayetinden öğrenmekteyiz:

"Adamın biri yolculuk esnasında şiddetli bir şekilde susadı. Sonunda bir kuyuya rastladı ve oraya vardı. Su içtikten sonra kuyudan çıktı. Bir de gördü ki, susuzluktan dilini çıkararak soluyan bir köpek rutubetli toprak yiyor. Bunu gören adam, 'Beni kıvrandıran susuzluğun aynısı bu köpeğe de isabet etti' dedi. Sonra kuyuya inip ayak kabısına su doldurdu, getirip köpeğe verdi. Bundan dolayı Allah onun amelini kabul etti ve affetti buyurdu."

Keyfi olarak hayvanlara, bilhassa kuşlara yapılan eziyetleri Peygamberimiz hiç hoş karşılamaz, onların hakkına dikkat edilmesini isterdi.

Bir sefer esnasında sahabiler bir kaya kuşu gördüler. Yarımda iki de yavrusu bulunuyordu. Birisi gidip yavrularını aldı.

Anne kuş gelip başlarının üstünde çırpınarak uçmaya başladı.

Peygamberimiz bunu görünce, "Yavrularını alarak bu hayvanın canını kim acıttı? Yavrularını yerine koyun" buyurdu. Bir kasap koyunlarından birini kesecekti. Ancak ağılın kapısını açar açmaz koyun elinden kaçiverdi. Resulullah'ın bulunduğu yere kadar gitti. Kasap da yakalamak için peşinden koşuyordu. Koyunu yakaladı, ayağından tuttu, sürükleyerek götürmeye başladı. Durumu gözetleyen Peygamberimiz koyuna:

"Allah'ın emrine razı ol, sabret" derken, kasabı da uyardı:

"Sen de ey kasap, koyunu incitmeden götür."

Peygamberimizin affı ve bağışlaması

PEYGAMBER EFENDİMİZİN güzel ahlakından birisi de affedici ve bağışlayıcı olmasıdır. Peygamberimiz kendi yakınlarına ve sahabelerine devamlı hoşgörülü olduğu gibi, düşmanlarını da, özellikle onlar güçsüz buldukları ve teslim oldukları zaman bağışlamış, suçlarını affetmiş, sonunda da pek çoğunun iman etmesine vesile olmuştur.

Hız. Aişe validemizin de buyurduğu gibi, Peygamberimiz yaratılışı icabı, kendisine kötülük edene kötülükle karşılık vermez; affeder ve intikam almaya da yanaşmazdı.

Bu üstün vasıflardır ki, düşmanları tarafından bile takdir edilmiş, sevilmiş ve sevgisini onların kalbine de ulaştırarak, ebedi kurtuluşlarına vesile olmuştur.

"Kolaylık göster, affa sarıl, iyiliği tavsiye et, cahillerden de yüz çevir." (Âraf Sûresi, 199.)

Peygamberimizin Mekke'yi fethetmek için ordusunun şehre yaklaştığını öğrenen Mekke müşriklerinin içini bir korku sardı. Mekke'nin eski reisi Ebu Süfyan yanına iki kişi daha alarak ordu hakkında bilgi edinmek istedi. Ancak yolda giderken Müslüman askerleri tarafından yakalandı. Peygamberimizin amcası Hz. Abbas ellerinden alarak onu Peygamberimizin huzuruna getirdi.

Ebu Süfyan, Hicret'ten önce Peygamberimize Mekke'de bulunduğu süre içinde her türlü işkence ve eziyeti yapmaktan geri kalmamıştı. Medine'ye hicretinden sonra da onu rahat bırakmadı. Peygamberimize karşı yapılan bütün düşmanca hareketlerinde o bulunuyordu.

Kureyş'in başına geçerek müşrikleri devamlı Müslümanların aleyhine geçiriyor, ordu kurarak savaşa hazırlıyordu. Uhud ve Hendek Savaşları'nda müşrik ordusunda başkumandandı. Bu savaşlarda pek çok Müslüman'ın kanını dökmüştü.

İşte böyle bir müşrik reisi Peygamberimizin karargâhına getirildi. Bir gece bekledikten sonra da İslam'ı kabul etti. Peygamberimiz kendisine yaraşan büyüklüğü gösterdi. Onu affetti. Bununla da kalmayarak, ona bazı imtiyazlar verdi. "Ebu Süfyan'ın evine kim girerse güvendedir" dedi.

Peygamberimizin affi sayesinde baş düşman, dostlar sınıfına geçti.

Peygamber ordusu Mekke'ye girince, İslam safına giren pek çok insan bulunuyordu. Ebu Süfyan'ın hanımı Hind de Kureyş kadınlarıyla birlikte yüzü örtülü olarak Peygamberimizin huzuruna geldi. Müslüman olarak affını diledi. Peygamberimiz onu tanımıştı. Fakat belli etmedi. Yaptıklarını hiç yüzüne vurmadan affetti.

O Hind ki, Uhud Savaşı'nda Kureyş kadınlarıyla birlikte def çalıp şarkı söyleyerek müşrikleri savaşa kızıştıranların başında geliyordu.

Peygamberimizin sevgili amcası Hz. Hamza şehit düşünce, onu parça parça etmiş, kin ve ihtirasını yenemeyerek ciğerini çıkarıp dişlemişti.

Bu hali gören Peygamberimizin içi parçalanmıştı. Fakat onun affi her zaman üstün geldi. En azılı can düşmanım bile, iman ettiği için affetti. Bu esnada nefreti sevgiye dönüşen Hind, "Bugün senin meclisinden daha sevimli bir meclis görmüyorum" diyerek takdirini gizleyememişti.

Hz. Hamza'nın katili Vahşi de Mekke'den kaçarak bir müddet kabileler arasında gizlendi. Fakat emin bir yer bulamıyordu.

Sonunda birisi kendisine "Sen kendin için en güvenli yeri ancak onun yanında bulabilirsin; git, Resulullah'tan af dile" dedi.

Vahşi çekinerek ve sıkılarak Resulullah'ın huzuruna girdi. Peygamberimiz Vahşi'yi görür görmez başını yere eğdi. Ona bakamıyordu. O anda amcasını hatırlamıştı. Hz. Hamza'nın al kanlar içinde bulunan başı gözünün önüne geldi. Mübarek gözlerinden yaşlar boşandı. Katil, karşısındaydı. Kısas yapabiliirdi. Kimse de bir şey diyemezdi. Fakat o yine büyüklük göstererek Vahşi'yi affetti. Fakat bir daha gözüne görünmemesini söyledi. Çünkü her gördükçe gözünün önüne Hz. Hamza geliyor, içi yanıyordu.

Ebu Cehil ve oğlu İkrime, Peygamberimizi her seferinde sıkıntıya sokan, ona eziyet vermek için elinden geleni yapan iki din düşmanıydı. Ebu Cehil, Peygamberimiz Kâbe'de namaz kılarken üzerine deve işkembesi atan, arkasına geçip hücum ederek abasıyla boğmak isteyen, Peygamberimizi öldürmek için tuzaklar kuran, Müslümanlardan gelen bütün barış tekliflerini reddederek Bedir Savaşını körükleyen azılı bir düşmandı. Oğlu İkrime de babasıyla birlikte hareket ediyor, Peygamberimize düşmanlıkta önde gidiyordu.

İslam ordusu Mekke'ye girince İkrime korkusundan Yemen'e kaçtı. Fakat hanımı Müslüman olmuştu. Peygamberimizin büyüklüğünü tanıyor, başışladığı insanları yakından görüyordu. Kölesini yanına alarak kocasının peşine düştü. Yemen'de buldu. Peygamberimizden kendisini affedeceği hususunda teminat aldığını söyledi. Medine'ye geldiler. Peygamberimiz İkrime'nin geldiğini duyunca onu karşılamak için çıktı. Öyle acele etti ki, sırtından hırkası bile yere düşmüştü. Onu güler yüzle karşıladı. "Merhaba ey süvari muhacir" diyerek kucakladı ve iltifatta

bulundu. İkrime, Peygamberimize yaptıklarından dolayı mahcuptu. Fakat rahmet Peygamberi, Müslüman olan İkrime'ye şöyle dua etti:

"Allah'ım, İkrime'nin bana yaptığı bütün kötülükleri, Sen'in nurunu söndürmek için attığı her adımı affet. Yüzüme karşı ve gıyabımda söylediği sözleri de affet."

Peygamberimizin affi en azılı bir düşmanını bile kuşatmıştı.

Peygamberimizin ahde vefası

AHDE VEFA, verdiği sözde durmak, yaptığı anlaşmaya sadık kalmaktır. İnsanın önemli karakterlerinden, kişiliğini oluşturan değerlerden biri de vefalı oluşudur. Yapılan sözleşmeye dikkat etmek, ahde vefanın bir başka çeşididir.

Peygamberimiz verdiği sözde duran, yaptığı anlaşmaya bağlı kalan en büyük insandır. Bu hususta dostunu da, düşmanım da ayırt etmemiştir. Dostuna verdiği bir sözde durup, onu yerine getirdiği gibi, düşmanlarıyla yaptığı anlaşmaya da sadık kalmış, her ne pahasına olursa olsun, aykırı hareket etmemiştir.

Peygamberliğinden önce ticarî hususta bir dostuna verdiği

Peygamberliğinden önce ticarî hususta bir dostuna verdiği sözü tutmak için üç gün beklediği meşhurdur. O adam unutup gelmediği halde, "Nasıl olsa artık gelmez" diyerek çekip gitmemiştir. Verdiği sözde durmanın en müstesna örneğini vermiştir.

Peygamberimizin vefası aile içinde de açıkça yaşanıyordu. Hz. Aîşe anlatıyor:

"Yaşlı bir kadın Resulullah'ın ziyaretine gelmişti. Şöyle konuştular:

'Sen kimsin?'

'Müzeyne'den Cüsame.'

'Sen Hasene misin? Nasılsın, ne haldesin, bizi görmeyeli ne yapıyorsun?'

'Anam babam size feda olsun, iyiyiz.'

Kadın çkıncı sordum:

'Ya Resulallah, bu kadına çok alaka gösterdiniz, sebebi ne idi?'

'Hatice hayattayken bize gelir, giderdi. Ya Aîşe, ahde vefa imandandır"

Peygamberimiz en sıkışık ve en zor şartlar altında bulunsa dahi, verilen sözde durmayı, netice kendisinin aleyhine de olsa hiçbir surette vefasızlık göstermemeyi tavsiye etmiştir.

Bedir Savaşı için hazırlıklar yapıp İslam ordusu Medine'den ayrıldığı sırada Huzeyfe el-Yemâni ile babası Huzeyl, Peygamberimizle birlikte çarpışmak üzere yola çıkmışlardı. Müşrikler, baba-oğulu yolda görerek sorguya çektiler:

"Siz herhalde Muhammed'in yarana gitmek istiyorsunuz" "Evet, bizim bundan başka bir niyetimiz yoktur" dediler.

Bunun üzerine müşrikler, onlardan Medine'ye dönmek, Peygamberimizle birlikte savaşta bulunmamak üzere söz aldılar. Bir müddet sonra Huzeyfe ile babası Bedir'de Peygamberimizin huzuruna gelerek mücahitlerle birlikte savaşmak istediklerini söylediler, müşriklerle aralarında geçen hadiseyi de anlattılar.

Peygamberimiz, onların müşriklere verdikleri sözü öğrenince, insan gücüne o anda çok fazla ihtiyacı olmasına rağmen onlara şöyle dedi:

"Hayır, siz Medine'ye dönün. Onlara verdiğiniz sözü yerine getirin. Biz de müşriklere karşı Allah'tan yardım isteriz. Onun yardımı bize kâfidir."

Müşrik de olsa verilen sözde durmayı daha uygun görmek, ahdini bozmamak, yapılan anlaşmaya bağlı kalmak ancak bir Peygamberin gösterebileceği bir meziyettir.

Müşahması (Hoşgörüsü)

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) müsamahakâr bir büyük gönle malikti. O'nun adı Cenâb-ı Allah tarafından "çok acıyan, çok şefkatli" manâsına gelen kelimelerle beraber yazıldı. Hz. Aişe (r.a) şöyle diyor: "Rasûlullâh (s.a.s.), çirkin söyler söylemezdi. Haya, terbiye ve nezakete aykırı hiç bir davranışta bulunmazdı. Çarşı ve pazarlarda yüksek sesle konuşup gürültü çıkartmazdı, kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi; affeder, bağışlardı."

Yine Hz. Aişe (r.a) şöyle diyor: "Rasûlullâh (s.a.s.), iki şey arasında, muhayyer kılındı mı tercih edeceği şey, günah olmadığı müddetçe O muhakkak kolay olanını alırdı. Eğer günahı gerektiren bir şey olursa, kendisi ondan halkın en uzak bulunanı olurdu. Rasûlullâh (s.a.s.) Celil olan Allah'a karşı hüremetsizlik hâli olması müstesna, kendisi için kin tutup öc almamıştır."

Abdullah b. Ömer (r.a) şöyle der: "Hz Peygamber (s.a.s.) fil ve hareketlerinde taşkınlık yapacak seciyede değildi. Taşkınlık da yapmış değildir."

Hz. Aişe (r.a) anlatır: 'Rasûlullâh (s.a.s.), Allah yolunda cihad etmesi hâli müstesna, hiçbir şeye; ne bir kadına, ne de bir hizmetçiye asla eliyle vurmamıştır. Hiçbir kimse O'ndan (söz ve davranış olarak) asla herhangi bir eziyet ve zarar görmemiştir.

Yine Hz. Enes (r.a) şöyle nakleder: "Rasûlullâh (s.a.s.) ile giderken bir bedevi Hz Peygamber (s.a.s.)'in cübbesinden öylesine sert çekti ki, boynuna baktığımda tırmalandığını gördüm. Bedevi: "Ey Muhammed yanında bulunan Allah'ın malından bana bir miktar verilmesini emret!" dedi. Rasûlullâh (s.a.s.) döndü, güldü ve sonra ona bir şey verilmesini emretti. "

Hz. Enes (r.a)'m naklettiğine göre Rasûl-i Ekrem Hazretleri (s.a.s.) "Bir kimsenin üzüleceği bir şeyi yüzüne karşı söyleme ve hiç bir kimsenin ayıbını yüzüne vurmazdı."

Ağlayışı

Peygamberimiz (s.a.s.) göz pınarları merhamet ve şefkat yaşlarıyla dolu idi. Merhametli oluşunun tabii neticesi olarak da bazı hâdiseler O'nu ağlatırdı. Yanık bir Kur'ân okunuşu, vecdle ibadet hâli, yoksul bir çocuğun ızdırabı, Müslümanların veya kendisinin küçük yaşta ölen çocukları, beklenmedik felâketler O'nu daima ağlatırdı. Ama O'nun ağlayışı feryâd-ü figân yani sızlanma ve şikâyet değildi.

Şârih bu konuda şu açıklamayı getiriyor: "Peygamberimiz (s.a.s) demek istiyor ki: Ey Ummü Eymen Sen ölüye ağlıyorsun, halbuki ölü, durumundan memnundur. Durumundan memnun olana ağlanır mı?"

Hz. Aişe (r.a) naklediyor. 'Peygamberimiz (s.a.s.)'in süt kardeşi Osman b. Maz'un Hazretleri ölmüştü. Peygamberimiz (s.a.s.) gelerek süt kardeşini iki gözü arasında öptü. Bu sırada gözlerinden yaşlar dökülüyordu."

Peygamberimiz kızı Ümmü Gülsüm ölmüştü. Cenazesi hazırlandı, toprağa verildikten sonra Peygamberimiz kabrin bir kenarına çekilmiş içten içten ağlıyordu.

Peygamberimiz (s.a.s.)'in Mısırlı Mariye'den doğma bir oğlu vardı. Peygamberimiz (s.a.s.) onu çok sevmiş ve yaşadığı sürece babalık şefkatini göstermişti. Yavrucak yaklaşık 18 aylık olunca hastalandı. Hastalığı hızla ağırlaştı. Bu esnada Peygamberimiz (s.a.s.), oğlunu kucağına almış ve son defa başına basıp öpmüştü. Gözyaşlarını tutamarak: "Allah'ın takdiri karşısında elden ne gelir ey İbrahim!" demişti. Nihayet yavrucak, ruhunu teslim etmişti ki sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) gözleri yaşlı şöyle diyordu: "Göz yaşarır; kalb mahzun olur. Biz Allah'ın rızasına olmayan bir söz . Ey İbrahim! senin ölümün sebebiyle derin bir üzüntü içindeyiz" Bu, Allah'ın bir emri olmasaydı, vade dolmuş bulunmasaydı, sonra gelenler öncekilere kavuşmayacak olsaydı, senin ölümüne daha çok üzüldük oğlum!"

Gözyaşlarını gören ashâb, Peygamberimiz (s.a.s.)'e, bunun kendilerine yasaklanmış olduğunu hatırlatınca da şöyle buyurdu: "Ben üzülmeyi yasaklamış değilim, başıra çağıra feryat ederek dövünerek ağlamayı yasakladım. Bende gördüğünüz gözyaşları, kalpteki sevgi ve acımanın eseridir..."

Peygamberimizin nezaketi

PEYGAMBERİMİZ, bir peygamber olması dolayısıyla her seviyeden insanla görüşüp konuşuyordu. Bunlar içinde devlet ve kabile reisleri, zengin ve soylu kimseler olduğu gibi, fakirler, zayıf ve kimsesizler, yetimler, kadınlar ve çocuklar da yer alıyordu.

Bütün bu sosyal yapıları, yaşayış tarzları, yaşlan, başlan, huylan birbirinden ayrı olan insanlarla ilişkisini, doğru, sağlıklı ve kalıcı bir biçimde sürdürüyordu. Bunun için, onlarla her alanda iyi diyalog kuruyor, nazik ve geniş kalpli davranıyordu.

Zaten âlemlere rahmet olarak gönderilmesi bunu gerektirmiyor muydu? Hizmetinde bulunan yakın sahabelerinin anlattığına göre, Peygamberimiz insanların en naziği, en nezih, en zarifi, en latifi en ince ruhlusu idi. Edep, terbiye ve görgü kuralları onun hayatında en güzel en ideal biçimde mevcuttu.

Hz. Enes, Peygamberimizin eşsiz nezaketini şöyle anlatıyor:

"Kendisine bir şey soranı can kulağıyla dinler, soruyu soran yanından ayrılmadıkça, onu terk etmezdi. Resulullah ile bir kimse tokalaşır veya bir kimse tokalaşmak için elini uzattığında, karşısındaki kişi elini çekmeden Resulullah elini çekmezdi. Biriyle yüz yüze gelince de, karşısındaki, yüzünü çevirip ayrılmadıkça Resulullah o kimseden yüzünü çevirmezdi. Önüne oturan kimseye hiçbir zaman ayaklarını uzatmazdı. Karşılaştığı kimseye önce kendisi selam verirdi. Ashabıyla tokalaşmaya önce kendisi başlardı.

Kendisini ziyarete gelenlere ikramda bulunurdu. Oturmaları için çok kere hırkasını sererdi. Bazen de altındaki minderi misafire verir, üzerine oturması için işaret eder, kendisi açık yere otururdu.

Sahabilerine güzel unvanlar verirdi. Hz. Ali'ye 'Ebu Turab', bir başka sahabesine 'Ebu Hüreyre' gibi lakaplar vermişti. Onlara şeref kazandırmak için, hoşlarına giden isimle çağırırdı.

Kimsenin sözünü kesmezdi. Konuşmasını yarıda bırakmazdı. Konuştuğu kişi sözünü bitirmeden yahut gitmek üzere ayağa kalkmadan sohbetine devam ederdi.

Namaz kılarken birisi gelip oturursa, namazı uzatmaz, kısa keserdi. Hemen namazını bitirip onun ne istediğini sorardı. İhtiyacını gördükten sonra tekrar namazına devam ederdi.

Medineli bir çocuk gelir, Resulullah'ın elinden tutar, istediği yere götürürdü. Resulullah, gitmem demezdi.

Resulullah birimize kızacak olsa, 'Bu kardeşimiz kendisini niçin lekeliyor?' derdi.

Resul-i Ekrem'e on sene hizmet ettim. Vallahi, bana 'Öf' bile demedi. Yapmakta geciktiğim veya yapmadığım bir emrinden dolayı beni azarlamadığı gibi, ailesinden azarlayan olursa,

"Onlara da dokunmayın. Bu işi yapması takdir edilmiş olsaydı yapardı" buyururdu.

Resulullah birimize kızacak olsa, 'Bu kardeşimiz kendisini niçin lekeliyor?' derdi.

Resul-i Ekrem'e on sene hizmet ettim. Vallahi, bana 'Öf' bile demedi. Yapmakta geciktiğim veya yapmadığım bir emrinden dolayı beni azarlamadığı gibi, ailesinden azarlayan olursa, onlara da, 'Ona dokunmayın. Bu işi yapması takdir edilmiş olsaydı yapardı' buyururdu.

Peygamberimizin adaleti

HAKKA YÖNELMEK, hakkı layık olana vermek, haksızlıktan kaçınmak, herkese eşit davranmak anlamlarına gele adalet sıfatı Peygamberimizde en mükemmel şekilde mevcuttu Peygamberimiz dünya işlerinden elini çekmiş, hayattan uza duran bir insan değildi. O, gençlik yıllarında Mekke'de buluna kabilelerle birlikte yaşıyor, peygamber olduktan sonra da çeşit kabile ve milletlerle iç içe bulunuyordu. Bu kabileler zaman o muş, boğaz boğaza gelmişler, kan dökmüşler, çarpışmışlar, savaşmışlardı. Bunların birini memnun eden bir hareket, öbürünü rahatsız ediyordu.

İşte Peygamberimiz birbirine düşman kabileler arasında hak dini yayarken onların kalplerini kazanıyor, aralarında hak, adalet, insaf ve kardeşlik filizleri yeşertiyordu. Bu uğurda pek çok zorluklarla karşılaşılıyordu. Fakat zerre kadar olsun, adalet ve insaftan ayrılmıyordu.

Arapların nüfuzlu ve zengin olanları, toplum içinde kendilerine ayrı bir yer ayırır, başkalarına, özellikle kimsesiz ve fakir kimselere yaptıkları baskıların kendilerine yapılmasına dayanamazlardı.

Mahzumilerden bir kadını hırsızlık etmişti. Kureyşliler şerefli bir kabileden olan bu kadının cezalandırılmasını istemiyorlardı. Üsâme bin Zeyd'i Peygamberimiz çok seviyordu. Onu kırmayacağımlı biliyorlardı. Üsame'yi araya koyarak, Peygamberimizin bu kadına ceza vermemesini ricacı için gönderdiler. Peygamberimiz, Hz. Üsame'ye şöyle buyurdu:

"İsrailoğulları bu gibi taraf tutmaları yüzünden helak ol-

rimizin bu kadına ceza vermemesini ricacı için gönderdiler. Peygamberimiz, Hz. Üsame'ye şöyle buyurdu:

"İsrailoğulları bu gibi taraf tutmaları yüzünden helak oldular. Bunlar fakirlerine en şiddetli ceza verirken, nüfuzlu ve zengin olanlarına ceza vermezlerdi."

Peygamberimiz, adaleti uygularken din farkı gözetmezdi. Hak sahibi bir Yahudi de olsa, Müslüman'dan hakkını alır, ona verirdi.

Peygamberimiz (s.a.s.) adaletli insandı. Kimsenin haksızlığa uğratılmasına göz yummazdı. Esasen, doğrulukla adalet birbirini tamamlayan iki güzel haslet olup, bunların her ikisi de Peygamberimiz 'de (s.a.s.) kemal derecesinde idi. Gençliğinden beri herkes onu "*emin; güvenilir*" olarak biliyordu. Ticaret arkadaşları onun hakkında "*ne kimsenin hakkını yerdı, ne de kimseye hakkını yedirirdi. Hak konusunda hatır gönül dinlemezdi*" derler. Hz. Peygamber (s.a.s) açıkça İslam'ı davete emrolduğunda, Safa tepesinden Kureyşlilere: "*Size şu dağın ardından düşman atlılarının gelmekte olduğunu söylesem inanır mısınız?*" deyince; "*Evet inanırım, çünkü sen hayatında asla yalan söylemedin.*" cevabını veriyorlardı.

İnkarcılar Mekke dönemi boyunca Peygamberimiz (s.a.s)'e "*Şâir, mecnun, sihirbaz, büyücü*" diyerek iftiralarla lekelemek istemişler, yabancılara onu böyle tanıtarak İslâm'ın yayılma hızını kesmek istemişler, fakat ona asla "*yalancı, hâin*" diyememişlerdir. Hatta Peygamberimiz (s.a.s.) mektubunu Şam'da alan Bizans İmparatorunun: "*Daha önce bu adamın yalanına rastladınız mı?*" sorusuna Peygamberimiz (s.a.s.) baş düşmanlarından olmasına rağmen Ebu Süfyan "*Hayır, asla!*" diye cevap vermek zorunda kalmıştır. Cenâb-ı Hak, Peygamberimiz (s.a.s.) "*Emrolunduğun gibi dosdoğru hareket et!*" talimatını vermiş, Peygamberimiz (s.a.s.) de hayatı boyunca sırat-ı müstakimden ayrılmamıştır.

Bir kere Mahzumilerden bir kadın hırsızlık etmişti. Yüksek bir aileye mensuptu. Bu yüzden Kureyşliler bu kadının ceza görmesine taraftar olmamışlar, Hz. Usâme'yi de tavassut için Peygamberimiz göndermişlerdi. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s) Hz. Üsâme'yi çok severdi işte bu esnada Rasûl-i Ekrem Hazretleri (s.a.s) şöyle buyurdu: "*(Bugün medeniyetlerinden hiç bir eser kalmayan eski milletleri İsrailoğulları, bu gibi taraf tutmalar yüzünden helak oldular.: Bunlar fakirler üzerine en şiddetli cezaları tatbik eder, nüfuzlu ve zengin olanları cezasız bırakırlardı... Şayet kızını Fâtıma aynı suçu işleseydi gereken cezayı ona da verirdim.*"

Peygamberimizin Şecaati ve Cesareti

O, insanların en cesuru, en yürekli, en kahramanı ve en yiğidi idi. Gençliğinden itibaren hayatının bütün devrelerinde şecaat manasındaki cesaret, Peygamberimizde çok açık bir şekilde görülüyordu.

Peygamberimiz ömrünün gençlik yıllarında da eşsiz cesaret ve kahramanlıklar göstererek yiğitliği ve gözünün pekliğiyle çevresinin takdir ve hayranlığını kazanmıştı.

Çocuk denecek yaştıydı. Kavmi putlardan medet bekliyor, onlara tapıyorlardı. Peygamberimiz onların bu hareketini çok manasız buluyor, bazen putları küçük düşürücü ifadeler kullanıyordu. Onlara nefretini açıkça gösteriyordu. Peygamberimizin bu hali diğer Müslümanlara güzel bir örnek oldu. Onunla birlikte yüzlerce insan, davaları uğruna yurtlarını yuvalarını, mallarını mülklerini, çoluk çocuklarını bırakarak Medine yollarına düştüler, muhacir olarak yaşamayı göze aldılar. Hicret esnasında da gerek Peygamberimiz, gerekse Müslümanlar pek çok engellemeyle karşılaştılar, ama hiçbirine önem vermediler.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), yumuşak huylu olduğu kadar cesurdu, yiğit ve kahramandı. Peygamberlik vazifesini ifa ederken karşılaştığı hâdiseler önündeki tavırlarında bu niteliği görmek mümkündür. Mekke döneminde İslâm'ı tebliğden alıkoymak için, O'na akla gelmedik engeller çıkarılmıştır. Fakat O, bunların hiçbirinden yılmamış, Allah'ına güvenerek çıktığı tebliğ yolunda kahramanca yürümüştür. O'nun sabrını, tahammülünü, cesaret ve kahramanlığını beşerî tehditler ve vaatler kaybettirememiştir. O, yoluna dikenler, sırtına deve işkembesi atıldığı zaman da, kendisine hükümdarlık zenginlik ve başkaca maddî imkânlar teklif olunduğu zaman da yolundan asla dönmemiş, azminde zerre kadar bir sarsılma meydana gelmemiştir. Allah için, İslâm için girdiği kavgalarda tam bir yiğit olarak görünmüştür.

Nitekim Hz. AH (r.a) diyor ki: *1 Savaşlarda Hy Peygamber (s.a.s.) kadar düşmana yaklaşan bir kimse bulunmadı. Birçok defalar savaş kızışıp başımız sıkıntıya gelince Rasûl-i Ekrem (s.a.s.)'e sığınardık.*” Hz. Enes (r.a) de: *"Başımız dara düşünce Allah'ın Rasûlü ile korunurduk."* diyor.

Hevazin muharebesinde, İslâm ordusu Huneyn geçidine geldiğinde düşman okçularının hücumuna uğramışta. İslâm askerlerinin bu anı saldırıdan korunmak üzere siper aradıkları bir sırada, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) sarsılmaz bir kaya gibi metanet göstermiş, savaş alanından bir adım bile gerilememiştir. Katırını düşmana doğru sürerek İslâm askerlerine *"Nereye kaçıyorsunuz, ben Allah'ın Rasûlü'yum, Abdülmuttalib oğlu Abdullah oğlu Muhammed'im"* diyerek ordusunu toparlamış ve zafere ulaşmayı başarmıştır. Nitekim bir görgü tanığı şöyle diyor: *"Şehadet ederim ki Hz. Peygamber (s.a.s.) bir adım bile gerilemedi. Savaş vahşî bir yangın gibi yayıldığı zaman, hepimiz Rasûl-i Ekrem (s.a.s.)'in çevresine sığındık. O'nun yanında durmak en büyük cesaret sayılıyordu."*

Tevazu (Alçak Gönüllülüğü)

Hz. Ömer'(r.a)den rivayete göre Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Hristiyanların İsa hakkında Allah'ın oğlu dedikleri gibi, beni övgüde, aşırı gitmeyin.. Ben ancak Allah 'ın kuluyum. Siz de benim hakkımda Allah'ın kulu ve elçisi deyin.."*

Hz. Enes (r.a) nakleder: Bir adam Hz. Peygamber (s.a.s.)'e: *"Ey Efendimiz ve Efendimizin oğlu!"* diye hitap edince: *"Böyle söylemeyin. Şeytan sizi heva ve hevese kaptırmasın. Ben sadece Abdullah'ın oğlu Muhammed ve Allah'ın Rasûlüyüm."* diye cevap verdi.

Ev içindeki davranışları da onun ne kadar mütevazı olduğunu gösteriyor. Hz. Aişe'den, ev içinde Peygamberimiz (s.a.s.) davranışlarından sorulduğunda şu bilgiyi verdi: *"Peygamberimiz (s.a.s.) evine geldiğinde herhangi bir fevkadâdelik ve inziva göstermeden insanlardan herhangi biri gibi tevazu ile davranırdı. Kendi elbisesinin söküğü ile meşgul olur; koyunları eli ile sağlar; ailelerine ev işlerinde gerekli olan kısımlarda yardımcı olurdu. Çarşıya pazara gider; bizzat alışveriş yapar ve yükünü kendisi taşırdı. Ashâb-ı Kiram: 'Müsaade buyurunuz da biz taşıyalım.'* derlerse de: *'Herkes kendi yükünü kendi taşısin'* buyururdu, pabuçlarını kendisi tamir ederdi."

Hz. Câbir (r.a) diyor ki: *"Ben hastalanmışım. Hz. Peygamber (s.a.s.)yürüyerek evimi şereflendirdiler ve benim hâlimi hatırımı sordular."*

Bir gün Ashâb-ı Kirâmdan Abdullah b. Yusr Yarete gelmiş, huzuruna girince titremeye başlamıştı. Bunu gören Peygamberimiz (s.a.s.) o kişiye şöyle dedi: *"Arkadaş, titreme! Ben kral değilim, Kureys'den kuru ekmek yiyen bir kadının oğluyum."*

Tertipli Oluşu ve Estetiğe Verdiği Önem

Hız. Peygamber (s.a.s.) düzenli yaşamaya özen gösterir, Müslümanlara da her hususta düzenli olmalarını ısrarla tavsiye ederdi. Bir gün Peygamber Efendimiz (s.a.s.) huzuruna saç-sakalı birbirine karışmış bir adam geldi. Peygamberimiz (s.a.s.) o kişiye saçını sakalını düzeltip gelmesini işaret etti, o da düzeltip geldi. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Birinizin, şeytan gibi saç başı dağınık olmasından böylesi daha iyi değil mi?"* O bir gün bir cenaze namazına (muhtemelen oğlu İbrahim'in cenazesine) gitti. Mevtayı toprağa verdiler, üstünü örttüler; fakat kabirde bir kazılış hatası vardı, bir taraf eğri görünüyordu. Peygamberimiz (s.a.s.) bunun hemen düzeltilmesini emretti. Orada bulunanlar: *"Bu ölüyü rahatsız mı eder?"* dediler. Peygamberimiz (s.a.s.) bunlara şu cevabı verdi: *"Hayır, gerçekte böyle şeyler ölüyü ne sıkır, ne rahatlık verir, fakat bu, sağ olanların göçüne güzel görünmek içindir."*

Taşradan Gelen Misafirlere İlgisi

Mekke'nin fethi ve Hevazin zaferinden sonra, Arap Yarımadası'ndaki bütün kabilelerde İslâm'a girme temayülü belirdi. Çünkü Araplar öteden beri *"Kabe'nin komşuları, koruyucuları, bakıcıları"* diye Kureys'e itibar gösteriyorlardı. Halbuki Kureys, artık istiklâlini kaybetmiş, İslâm ordusu karşısında yenilgiye uğramış ve Mekke yönetimi Müslümanların eline geçmişti. Taif civarında da Hevazin ve diğer kabileler mağlup edilmişti. Medine'deki İslâm yönetimi de bu gelişmelere bağlı olarak güçlenmişti. İşte bundan sonra Kur'ân-ı Kerim'in ifadesiyle, fevc fevc, akın akın Arap kabileleri İslâm'a girmek üzere harekete geçtiler. Gelen heyetlerle Medine dolup taşmaya başladı.

Peygamberimizin Şükürü

PEYGAMBERİMİZ, felaket ve musibetlere karşı sabrederken, bir lütuf ve nimete kavuştuğu zaman da şükrederdi. Zaten onun her hali şükür üzerineydi. Hiçbir meseleden dolayı şikâyet ettiği, insanlara dert yandığı görülmemiştir. Çok ağır hastalıklara yakalandığında bile devamlı şükür içinde bulunurdu.

Hız. Aişe anlatıyor:

"Resulullah bir gün hastalandı. Yatağının içinde dönmeye başladı. Ben kendisine, 'Eğer bu hastalık içimizden birisine gelseydi, çok şikâyet ederdik' dedim. Bunun üzerine Resul-i Ekrem şöyle buyurdu:

'Şunu unutma ki, müminler birtakım sıkıntılarla karşı karşıya gelirler. Ayağına bir diken batan veya bedenine bir ağrı giren müminin başına gelen bu sıkıntı dolayısıyla Allah bir günahım affeder ve ahiretteki makamım bir derece yükseltir'"

Peygamberimiz en dayanılmaz musibetlere uğradığı gibi, en büyük ve ulvi nimetlere de kavuşmuştu. Cenab-ı Hak kendisini âlemlere rahmet olarak göndermiş, kâinatın efendisi yapmış, bütün peygamberlere sultan, evliyalara rehber, müminlere eşsiz bir örnek kılmıştır.

Kendisine muhatap seçerek yüce kelamını ona vahyetmiş, kısa zamanda davasında başarılı kılarak düşmanlarına galip getirmiş, yaymaya çalıştığı hak dini dünyaya yayılmış, kıyamete kadar hükmünü geçerli kılmıştır.

Bir gece sabaha kadar namaz kılmış, gözyaşı dökmüştü. Peygamberimizi bu halde gören aziz hanımı Hız. Âişe:

"Ya Resulallah, niçin kendinizi bu kadar yoruyorsunuz? Geçmiş ve gelecek günahlarınız affedilmedi mi?" deyince, Peygamberimiz şu karşılığı verdi:

"Ya Âişe, Allah'a şükredici bir kul olmayayım mı?" Evet, o Allah'a gerçek manada şükreden yüce bir insandı. Sevinçli bir haber duyduğu zaman hemen şükür secdesine varır, Rabb'ine olan minnetini bildirirdi.

Dünyada iken cennetle müjdelenen Hz. Abdurrahman bin Avf anlatıyor:

"Bir seferinde Resulullah odasına doğru gitti ve içeri girer girmez kibleye karşı dönüp secdeye vardı. Secdeyi o kadar uzattı ki, Allah secdede ruhunu aldı sandım. Hemen yanma yaklaşıp oturdum. Başını kaldırdı. 'Kimsin?' dedi. 'Abdurrahman' dedim.

'Ne var?'

'Ey Allah'ın Resülü, öyle bir secde yaptınız ki, Allah'ın secdede ruhunuzu almış olmasından korktum' dedim.

Resul-i Ekrem şöyle konuştu:

'Cebrail bana gelerek Allah'ın şöyle buyurduğunu müjdeledi: 'Kim sana salat ve selam getirirse, Ben ona rahmet ederim.' Bunun üzerine ben de Allah'a şükür secdesinde bulundum.'"

Peygamberimiz hasta veya sakat birisini görünce Allah'ın kendisine ihsan etmiş olduğu sağlık için şükürünü dile getirmek üzere yine secdeye varırdı.

Abdullah bin Ömer'in anlattığına göre, Peygamberimiz bir gün yatalak bir hastaya uğradı.

Onun hâlini görünce hemen bineğinden indi, Allah için secde etti. Hz. Ebu Bekir uğradı, o da inip secde etti; Hz. Ömer de aynı şekilde secdeye vardı.

Peygamberimizin mübarek dilinden "Elhamdülillah" zikri düşmezdi. Bu kelime tam manasıyla Allah'ın ihsan ettiği nimetlere şükürün bir ifadesiydi.

Hz. Ali anlatıyor:

"Resulullah yakınlarından birisini orduya katarak savaşa gönderdi. Şöyle dua etti:

'Allah'ım eğer onları sağ salim döndürürsen Sana layıkıyla şükretmek bana borç olsun' buyurdu.

Çok geçmeden savaş bitti, onlar da sağ olarak döndüler. Resulullah, onları görünce, 'Allah'ım, nimetlerini bollaştırdığın için Sana hamd olsun' dedi.

Bunun üzerine ben, 'Ya Resulallah, siz, eğer onları sağ salim döndürürse Allah'a layığı üzere şükretmek bana borç olsun, dememiş miydiniz?' dedim.

Peygamberimiz 'Yapmadım mı?' buyurdu."

"Allah'a hamdolsun" anlamına gelen "Elhamdülillah" kelimesi Allah'a şükürün tam bir ifadesi sayılıyordu.

Peygamberimizin Ticaret Ahlakı

PEYGAMBERİMİZ toplumdan uzak yaşayan bir insan değildi. Herkes gibi o da alış veriş yapıyor, borç alıp veriyordu. Ticarî hayatı kontrol için ara sıra çarşıya pazara çıkıyor, insanlara adalet, insaf, hak hukuk dersi veriyor, birbirlerini aldatmamalarını, yalan yere yemin etmemelerini söylüyordu.

Peygamberimiz, henüz kendisine peygamberlik gelmeden önce ticaretle meşgul oluyordu. Onunla iş yapanlar çok memnun kalıyor, doğruluk ve dürüstlüğüne hayran oluyorlardı. Mekkeliler en kıymetli mallarını onun yanma emanet olarak bırakıyor, her alanda güven duyuyorlar; yalan, hile, aldatma gibi çirkin huyların zerresinin dahi bulunmadığını çok iyi biliyorlardı.

Bir gün Peygamberimize Saîb adında bir Arap tüccar takdim dildi. Onu, Peygamberimize doğruluk ve dürüstlüğü dikkat den bir adam olarak tanıtıyorlardı. Peygamberimiz ise, "Ben onu sizden iyi tanıyorum" deyince, Saîb de Peygamberimiz hakkında şöyle bir iltifatta bulundu:

"Evet, ticaretle arkadaşlık etmiştik. Bütün hesapları gayet mükemmeldi."

Peygamberimizi tanımayanlar, ilk defa görenler bile onun yalan söylemeyen ve aldatmayan bir insan olduğu kanaatine varıyorlardı.

Bir defasında Medine yakınlarında bir kervan konaklamıştı. Peygamberimiz oradan geçerken kırmızı bir deve gördü. Fiyatını sordu. İstenilen fiyatı pazarlıksız kabul etti ve deveyi alıp götürdü. Fakat parasını vermemişti. Kervanda bulunanlardan bazıları söylemeye başladılar. Parasını peşin olarak almadıkları için, sattıklarına pişman olmuşlardı. Fakat içlerinden bir kadın:

"Üzülmeysin, biz bu civarda onun kadar güzel yüzlü, temiz ahlaklı bir adam görmedik. Böyle birisi yalan söylemez ve bizi aldatmaz" deyince, hazır bulunanlar sustular.

Akşam olmuştu. Peygamberimiz devenin parasıyla birlikte, kervan halkının yemeklerini de gönderdi.

Peygamberimiz alışveriş esnasında kendisini tanımayıp da kaba davrananları hoş karşılar, onlara karşı peygamberlik imtiyazını kullanmazdı.

Bir gün bedevinin birisi et satıyordu. Peygamberimiz de bir miktar hurma karşılığında et almak istedi, fakat hurmayı bir müddet sonra getirmek üzere söz verdi. Eve geldi, hurmanın kalmadığını gördü. Tekrar pazara gitti. Bedeviyi buldu.

"Senden hurma karşılığında et almıştım, fakat hurma kalmamış" demeye kalmadı, bedevi bağırıp çağırmaya, yaygara koparmaya başladı. Etraftan Peygamberimizi tanıyanlar müdahalede bulunmaya kalkıştılar. Fakat Peygamberimiz onları bırakmadı.

"Siz müdahale etmeyin, bedevinin hakkı var" dedikten sonra, meseleyi tekrar anlattı. Yine de bedevi söylenip duruyordu.

Sonunda Peygamberimiz onu Ensar'dan birisinin evine göndererek hakkı olan hurmayı ondan almasını söyledi. Bedevi gidip hurmayı aldı.

Dönüşünde Peygamberimizi sahabelerle beraber oturuyor görünce, tanıdı, göstermiş olduğu anlayış ve sabırdan dolayı son derece duygulandı ve şöyle konuştu:

"Ya Muhammed (a.s.m.), Cenab-ı Hak sana mükâfatını versin. Sen bana hakkımı fazlasıyla verdin."

Peygamberimiz ticarî meselelerde devamlı haklıdan yana olmayı tercih ederdi. Kendi şahsına karşı bir saygısızlıkta bulunulsa bile yine haklı olanı tutardı. Onun mağdur düşmesini istemezdi.

Peygamberimiz kaba saba hareketlere, daha çok bedevilerle muhatap olduğu zaman maruz kalıyordu. Çölde bulunmaları ve toplumdan uzak bir şekilde yaşamaları, onları sert davranmaya alıştırmıştı.

Yine bedevinin biri Peygamberimizdeki alacağım tahsile gelmişti. Fakat hakkını isterken kaba ve sert davrandı. Resulullah'ın huzurunda uygunsuz bazı sözler söyledi. Sahabe-i Kiram bu kaba hareketinden dolayı adama haddini bildirmek istediler. Fakat Peygamberimiz razı olmadı:

"Susunuz, bırakınız. Çünkü alacaklının, borcunu tahsil edene kadar borçlu üzerinde bir nüfuzu vardır. Hak sahibi hakkını istemekte haklıdır" buyurdu.

Peygamberimiz ödünç bir şey aldığı zaman ödeme zamanında alacaklıya daha fazla verirdi. Bir defa birisinden ödünç bir deve almıştı. Sonra onun yerine daha iyi bir deve verdi. Şöyle buyuruyordu:

"Borçlarını daha iyi ve daha mükemmel bir şekilde ödeyen insanlar faziletli kimselerdir."

Peygamberimiz bazen çarşı pazarı dolaşır, bir haksızlık ve hile olmaması için kontrolde bulunurdu. Uygunsuz bir şeyle karşılaşır, satıcıyı ikaz ederdi.

Bir gün Medine çarşısını dolaşırken bir hububat yığınının önünde durdu. Elini içine daldırdı. Eline bir ıslaklık dokundu ve altından, üstünde olmayan şeyler çıktı. Satıcıya döndü: "Nedir bunlar?" diye sordu. Mal sahibi: "Ya Resulallah, yağmur yağmıştı. Ondan ıslanmış olacak" dedi.

Peygamberimiz, "Neden ıslak kısmını herkesin görebileceği şekilde üste koymadın?" şeklinde azarladıktan sonra:

"Müslümanlar arasında aldatma olmaz. Bizi aldatan bizden değildir" buyurdu.

Bir başka ifadesinde de şöyle buyuruyor: "Müslüman Müslüman'ın kardeşidir. Kusurlu bir malı din kardeşine satan hiçbir Müslüman'a bu satış helal olmaz. Ancak satarken malın kusurunu açıklarsa başka..."

Peygamberimiz birisine ikramda bulunacağı zaman ticareti buna vasıta yapardı. Onun gönlünü kazanmak ve minnet altında kalmamasını temin için bu yolu denerdi. Peygamberimiz böyle bir ikramı bir seferinde Câbir bin Abdullah'a yaptı. Hz. Câbir'in kendisi anlatıyor:

"Ben bir savaşta Resulullah'la beraberdim. Yolda bana, 'Allah sana mağfiret etsin, sen bu deveni bir dinara satar mısın?' dedi.

Ben de 'Ya Resulallah, Medine'ye vardığımız zaman bu deve sizin olsun' dedim.

Resulullah yine, 'Allah seni bağışlasın, bunu iki dinara satar mısın?' dedi.

Yirmi dinara varıncaya kadar devenin fiyatını birer dinar arttırdı. Ben Medine'ye vardığım zaman devemin başından tutup Resulullah'ın huzuruna götürdüm.

Resul-i Ekrem beni görünce Bilal'e:

'Ya Bilal, Câbir'e ganimet mallarından yirmi dinar ver' buyurdu. Bana da, 'Deveni al, evine götür, senin olsun' taltifinde bulundu."

Peygamberimizin anne-baba sevgisi

Dünyaya geldikten sonra öğrendiğimiz ilk kelimelerden biri anne ise diğeri babadır. Çünkü bizi onlar dünyaya getirdi. Canlarından can, kanlarından kan, sevgilerinden sevgi kattılar. Hayatı onlarla tanıdık, onlardan öğrendik, onların sayesinde bugünlere geldik. Bizi onlar kadar içten, karşılıksız ve ücretsiz seven bir başka insan yoktur. Onların varlığı, insana varlık kattığı gibi, yoklukları da hiçbir zaman doldurulamaz ve yerleri hep boş kalır.

Rabbimiz, Peygamberimize hitaben anne-baba hakkının önemini şöyle bildiriyor:

"Rabb'in şunu da emretti: Ondan başkasına ibadet etmeyin. Anne ve babaya da iyilikte bulunun. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağma erişecek olurlarsa onlara sakın 'Öfi' bile deme. Onları azarlama, onlara güzel söz söyle. Onlara merhamet ve tevazu kanadını ger ve de ki: 'Ey Rabb'im, nasıl onlar beni küçükken besleyip büyüttülse, sen de onlara öylece merhamet buyur." (İsrâ Sûresi, 22-23.)

Anne-babanın insan üzerindeki hakkı bu şekilde açıkça belli olmakla beraber daha geniş ve kapsamlı olarak Peygamberimizin ifadelerinde buluyoruz. Bu konudaki hadisleri bir arada okuyunca meseleyi daha iyi kavramış olacağız.

Adamın biri Peygamber Efendimize geldi, şöyle dedi:

"Allah'tan sevap ve manevî karşılık beklemek niyetiyle cihat etmek ve hicret etmek üzerine sizinle biat etmeye geldim." Peygamber Efendimiz:

"Anne-babandan birisi sağ mı?"

"Her ikisi de sağdır."

"Allah'tan sevap ister misin?"

"Evet, ya Resulallah."

"Öyle ise anne-babanın yanına dön, onlara hizmet et."

Enes bin Mâlik anlatıyor:

"Adamın biri Peygamber Efendimize geldi ve şöyle dedi: 'Ben cihada çıkmak istiyorum, fakat gücüm yetmiyor 'Anne babandan hayatta kalan var mı?' 'Evet, annem vardır.

'Git annene hizmet et ve gönlünü al. Böyle yaparsan hem hac, hem umre, hem de cihat sevabını kazanırsın/'

•••

Abdullah bin Amr rivayet ediyor: "Peygamber Efendimize bir adam geldi ve sordu: 'Ya Resulallah yurdumu terk ederek sizin emrinize girmeye geldim. Annemi-babamı da ağlayarak bıraktım. Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: 'Öyle ise onlara dön, ağılattığın gibi onları güldür.'"

Abdullah bin Mesud anlatıyor: "Peygamber Efendimize sordum: 'Allah katında en iyi amel nedir?'

'Vaktinde kılman namazdır.

'Sonra hangisidir?'

'Anne-babaya iyilik ve itaat etmektir.'

'Sonra hangisi?'

'Allah yolunda cihattır.'

Hiçbir şekilde anne-baba ayırt edilmez, biri öbürüne tercih edilmez, birinin sevgisi diğerinin önüne geçmez. Çünkü iki gözümüzden hangisini ötekenden üstün tutarız? Ancak Efendimizin hadislerine baktığımızda anne hakkının baba hakkından üç misli fazla olduğunu öğreniyoruz. Şöyle ki: Ebu Hüreyre rivayet ediyor: "Peygamber Efendimize bir kişi geldi ve sordu: 'Ya Resulallah, en çok kime iyilik ve ihsan etmeliyim?'

'Annene'

'Sonra kime?'

'Annene'

'Sonra kime?'

'Annene'

'Sonra kime?'

'Sonra babana'

Bu hadisten hiçbir şekilde babayı üçüncü plana atma anlamı çıkmamalı, ancak her zaman annenin öncelik taşıdığı gerçeğini de göz ardı edemeyiz.

Çünkü bazen insan farkında olmadan annenin şefkatini ve karşılıksız sevgisini anlayamıyor, istismar edebiliyor. Ayrıca babaya nazaran anne kalbinin daha nazik ve ince olduğunu da unutmamalıdır.

Yine çoğunlukla babanın ağırlığı insanı mecburi saygıya yöneltiyor ve insan, ister istemez ondan çekiniyor, fakat anne öyle mi?

Onu hep kendimize daha yakın, daha sıcak ve daha samimi buluruz. Bazen olur, onun bu samimiyeti bizi saygısızlığa sürükleyebilir, ona sert davranma gibi bir yanlışlığa düşebiliriz.

Bunun için Peygamberimiz bizi uyarıyor, anne konusunda çok dikkat etmemizi tavsiye ediyor.

İnsan uzun süre annesiyle beraber kaldığı için zaman zaman aradaki insanî ilişkilerde dikkatsizlik gösterme ihtimali de vardır. Oysa insanın, saygı gösterdiği insanların haklarına da riayet etmesi gerekiyor. Bu konudaki ölçüyü Peygamberimiz şöyle hatırlatıyor:

Atâ bin Yesar rivayet ediyor: "Peygamber Efendimize bir kişi şöyle sordu: 'Ya Resulallah, annemin yanına girmek için kendisinden müsaade isteyeyim mi?'

'Evet, izin al, öyle gir'

'Fakat aynı evde oturuyoruz.'

'Olsun yine izin iste'

'Ama ya Resulallah hizmetini ben görüyorum'

'Olsun yine izin almadan yanma girme. Onu çıplak olarak görmek ister misin?'

'Asla ya Resulallah.'

'O halde izin alarak gir'

Dünyada hakkı ödenemeyen bir insan varsa o da annedir. Çünkü annenin çocuğu üzerinde o kadar değişik hakları var ki, bunların birisini ödemek bile mümkün değildir. Bu konuda güzel bir örneği Hz. Büreyde'den öğreniyoruz.

Adamın biri Peygamber Efendimize geldi, şöyle dedi: "Ya Resulallah, ben annemi sıcak bir günde omuzuma alıp iki fersah yol yürüdüm. Hava o kadar sıcaktı ki, eğer bir et parçası yere atılsa hemen pişerdi. Acaba onun hakkım ödemiş oldum mu?"

Peygamber Efendimiz şu cevabı verdi:

"Senin bu hizmetin, onun bir doğum sancısını belki karşılar."

Hemen hemen çoğumuzun bildiği bir hadis vardır. Cennetin, anaların ayağı altında oluşudur. Bu husustaki hadisin metni şöyledir:

Bir adam Peygamberimize geldi ve;

"Ya Resulallah, savaşa gitmek istiyorum, size danışmaya geldim" dedi.

Peygamber Efendimiz sordu:

"Annen hayatta mı?"

"Evet."

"Ondan ayrılma, çünkü cennet onun ayağının altındadır."

Bu ifade bir mecazdır. Yoksa hiçbir annenin ayağının altında cennet olmaz ve bulunmaz. Burada anlaşılması gereken mana şudur: İnsan annesine karşı çok mütevazı ve engin gönüllü olmalı, onun kalbini kazanmalı, hatırını yıkmamak, ayağının altındaki toprak gibi olmalıdır. Çünkü toprak tevazuun bir sembolüdür.

Hazret-i Aişe rivayet ediyor:

"Bir gün Peygamber Efendimizin yanına bir adam geldi. Beraberinde yaşlı birisi vardı. Peygamber Efendimiz adama, 'Bu ihtiyar kim?' diye sordu. Adam, 'Babamdır' dedi. Peygamber Efendimiz:

'Öyle ise önüne geçme, o oturmadan sen oturma. Onu adıyla çağırma ve ona kimseyi küfrettirme.'"

Anne-baba insanın hem dünyasını, hem de ahiretini mutlu edecek veya alt üst edecek birer sebeptir. Bu önemli yönü hadisten şu şekilde öğreniyoruz: Ebu Ümame anlatıyor: "Bir adam Peygamber Efendimize sordu: 'Anne-babanın çocukları üzerindeki hakkı nedir?' 'Onlar senin ya cennetin ya da cehennemindir.'"

Yani anne-babaya gereken iyilik ve itaati gösteren insan, onları seven, sayan ve başı üzerinde tutan çocuk mesut, mutlu ve huzurlu olacağı gibi; onları üzen, kıran ve mağdur eden çocuk da kendi eliyle hayatını zehir ettiği gibi, ahiretini de yıkmakta ve tehlikeye atmaktadır.

Zaten anne-babaya karşı gelmek ve isyan etmek büyük bir günahdır. Hatta en büyük günahlar arasında bulunmaktadır.

Abdurrahman bin Ebî Bekir'in rivayetine göre, Peygamber Efendimiz bu günahı şöyle bildiriyor:

"Size en büyük günahları bildireyim mi?"

"Evet ya Resulallah bildir."

"Allah'a ortak koşmak, anne-babaya âsi ol

Anne-babaya yapılan iyilik ve saygının karşılığını insan dünyada iken peşin alabiliyor. Bu konuda Peygamberimizin müjdesi çok açıktır:

"Rızkının çoğalmasını ve ömrünün uzamasını isteyen, anne- babasına iyilik ve ikramda bulunsun ve akrabalarını ziyaret etsin."

Diğer taraftan çocuk, günü gelince kendisi de anne baba olacak, çocuklarından bir karşılık bekleyecek, yaptığı için karşılığın görecektir, anne-babasına ne yapmışsa ayısını kendi çocuklarından görecektir.

Peygamber Efendimiz şöyle buyurdular:

"Anne-babanıza iyilik edin ve ihsanda bulunun ki, çocuklarınız da size itaat etsin ve saygı göstereyin."

Bu konuda okuyacağımız iki hadis ve hâdise anne-babaya isyanın ve itaatin dünyada iken peşin cezasını ve mükâfatını göstermesi bakımından hiç gözümüzün önünden gitmeyecek derecede hayati önem taşımaktadır:

Abdullah bin Ebî Evfâ anlatıyor:

Peygamberimizin huzurunda bulunuyorduk. Bu sırada birisi geldi.

"Ya Resulallah ölüm döşeğinde yatan bir genç var. Kendisine, 'La ilahe illallah' de, dendiği halde bir türlü bunu söyleyemiyor" dedi.

Peygamber Efendimiz sordu:

"Namaz kılar mıydı?"

"Evet, kılardı."

Bunun üzerine Peygamberimiz kalktı. Biz de onunla birlikte kalktık. Peygamberimiz gencin yanına girdi ve ona:

"La ilahe illallah de" buyurdu.

Genç, "Bunu söyleyemiyorum" dedi.

"Niçin söyleyemiyorsun?" deyince, gelen adam:

"Annesine âsi idi" dedi.

Peygamber Efendimiz, "Annesi sağ mı?" diye sordu.

"Evet, sağdır" dediler.

Peygamber Efendimiz, "Çağırın, buraya kadar gelsin" buyurdu.

Onlar da kadını çağırdılar. Kadın geldi. Peygamber Efendimiz kadma;

"Bu hasta senin oğlun mudur?" diye sordu.

Kadın, "Evet, oğlumdur" dedi.

Peygamber Efendimiz: "Bak, şurada bir ateş hazırlansa ve, 'Oğluna şefaet edersen, onu bu ateşte yakmayız, *fakat şefaet* etmezsen bu ateşte yakarız' deseler ne yapardın? Şefaet eder miydin?" diye sordu.

Kadın, "Onun şefaatçisi ben olurum" dedi.

Peygamber Efendimiz, "O halde sana asi olan bu oğlunu cehennemden kurtarmak için hakkını ona helal edip ondan razı olduğuna Allah-u Teala'yı ve beni şahit *göster*" buyurdu.

Kadın, "Allah'ım! Seni ve Resulünü şahit tutuyorum, oğlumdan razı oldum, hakkımı ona helal ettim" dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz hasta gence, "La *ilahe illallah*ü vahdehu la şerike leh ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve Resulühu de" diye buyurdu. ^

Hasta hemen şehadet getirdi. Bunun *üzerine Peygamber* Efendimiz şöyle buyurdu:

"Allah'a hamdolsun ki, benim vasıtla bu genci cehennem ateşinden kurtardı."

Peygamberimizin akrabalarına iyiliği

PEYGAMBERİMİZ HERKESE iyilik yapar, yardım ederdi. Fakat akrabalarına daha fazla ikram ve ihsanda bulunmaya çalışırdı. Akrabaya iyiliğin "sıla-i rahm" adıyla farz kılınması da daha çok önem verilmesine sebep oluyordu.

Peygamberimizin baba tarafından pek çok akrabası vardı. Amcası, halası, onların çocukları ve torunları bulunmaktaydı.

Ayrıca sütannesi, sütbabası ve sütkardeşleri de vardı. Onları da aynı şekilde akraba olarak görüyordu.

Peygamberimiz küçük yaşlarda dedesinin ve uzun müddet de amcası Ebu Talib'in himayesinde yetişmişti. Amcasının kendisine büyük iyiliği vardı. Henüz peygamberlik gelmeden önce Ebu Talib büyük bir maddî sıkıntıya düşmüştü.

Zaten müthiş bir kıtlık hüküm sürüyordu. Ona yardımda bulunmak ve biraz olsun desteklemek için kalabalık nüfusunun ağırlığını hafifletmek istedi. Amcasının o zamanlar çocuk yaşta bulunan oğlu Hz. Ali'yi kendi yanına aldı.

Ona evladı gibi baktı, büyüttü, yetiştirdi, daha sonra da en çok sevdiği kızı Hz. Fatıma'yı onunla evlendirdi.

Peygamberimiz amcaları Hz. Abbas'la, Hz. Hamza'yı çok severdi. Bilhassa Hz. Hamza Mekke'de bulunduğu zamanlarda kendisine büyük yardımda bulunmuştu. Müşriklerin çeşitli hücumlarından onun sayesinde kurtulmuştu.

Hz. Hamza Uhud'da şehit düşünce, Peygamberimiz çok üzüldü, kendini tutamadı, gözlerinden yaşlar boşandı.

Peygamberimiz diğer amcası Hz. Abbas'a ayrı bir sevgi duyardı. Onun hatırı için can düşmanı ve müşriklerin ileri gelenlerinden Ebu Süfyan'ı kabul etmiş, eman vermiş. Hz. Ömer'in öldürmeye davranması üzerine ona engel olmuştu.

Hz. Abbas'ın oğlu Abdullah çok küçük yaşıydu. Peygamberimiz onun yetişmesi için ayrı bir özen gösterdi. Daha sonra Abdullah İbni Abbas, sahabilerin ilimde en önde gelenlerinin arasına girdi.

Peygamberimiz akrabalarının hiçbirisini diğerinden üstün tutmaz, farklı davranmaz, sık sık gider, hepsini ziyaret eder, hal ve hatırlarım sorar, ikramda bulunur, ihtiyaçlarım temin ederdi.

Yakın-uzak bütün akrabalarını gözetir, haklarını korurdu. Bir seferinde "Falan adamın çocukları benim dostum değil, ancak onlarla akrabalık bağlarım vardır. Bu akrabalığı ziyaret suyu ile yaşatmak, tazelemek azmindeyim" buyurmuştu.

Peygamberimiz sütannesine, sütbabasına ve sütkardeşine de iyilik ve ihsanda bulunurdu.

Huneyn Savaşı'ndan sonra ele geçen esirler arasında Peygamberimizin sütkardeşi Şeyma da vardı.

Sahabiler Şeyma'yı Peygamberimizin huzuruna getirdiler. Peygamberimiz hırkasını çıkardı, sütkardeşinin altına serdi, oturmasına söyledi.

Bir anda çocukluk günleri zihninde canlandı. Gözleri doldu.

Daha sonra Şeyma'ya "İstersen yanında sevimli birisi olarak kalabilirsin. İstersen faydalanacağın bazı mallar vererek kavim ve ailenin yanına göndereyim" teklifinde bulundu.

Şeyma, ailesine dönmeyi tercih etti. O sırada Müslüman olan Şeyma'ya Peygamberimiz, Cirane'ye gidip beklemesini söyledi. Taif dönüşünde ise ona ve aile halkından hayatta kalanlara deve, keçi, koyun verdi.

Bir rivayete göre, Peygamberimiz Cirane'ye vardığı zaman sütbabası, sütannesi ve sütkardeşiyle ayrı ayrı görüşüp hepsine ikramda bulundu.

Peygamberimiz Ebu Leheb'in azat ettiği cariyesi Süveybe'den de süt emmişti. Zaman zaman ona da yardımda bulunur, yiyecek ve giyecek gönderirdi. Öldüğü zaman akrabasından kimsenin kalıp kalmadığını sordu. Hiç kimsenin olmadığını söylediler.

Yakın akrabalarla ilişkiyi sürdürmek, onlara iyilik ve yardımda bulunmak, varsa ihtiyaçlarım karşılamak, görüp gözetmek, ziyaret etmek, zaman zaman hal ve hatırlarını sormak, mektup, telefon ve benzeri yollarla arayıp sormak hem İslamî bir görev, hem de insanî bir görevdir. İnsanî bir görevdir; çünkü bir gün gelir aranmak, sorulmak istersiniz, ilgi alaka beklersiniz; ama böyle bir alışkanlığınız yoksa kimsenin aklına gelmezsiniz.

Yakın akrabalarla ilişkiyi sürdürmek, onlara iyilik ve yardımda bulunmak, varsa ihtiyaçlarım karşılamak, görüp gözetmek, ziyaret etmek, zaman zaman hal ve hatırlarım sormak, mektup, telefon ve benzeri yollarla arayıp sormak hem İslamî bir görev, hem de insanî bir görevdir. İnsanî bir görevdir; çünkü bir gün gelir aranmak, sorulmak istersiniz, ilgi alaka beklersiniz; ama böyle bir alışkanlığınız yoksa kimsenin aklına gelmezsiniz.

Akrabalarla ilişki kurmanın insan hayatına getirdiği güzellikleri Efendimiz şöyle ifade buyururlar:

"Akraba ve yakınlarınızı tanıyın. Çünkü sıla-i rahim (yakınlarla olan ilişkiyi sürdürmek) yakınlar arasında sevgi doğurur, rızkı çoğaltır ve ömrün uzamasına sebep olur."

Yakınlarla ilgilenmek güzel bir ölçünün da habercisidir. Herkes en iyi, en hayırlı, en güzel, en faydalı insan olmak ister, işte bunun işareti...

Adamın biri Peygamberimize geldi ve sordu: "Ya Resulallah, insanların en hayırlısı kimdir?" "Rabb'inden en çok korkan; yakınlarına en çok ilgi gösteren; iyiliklere en çok teşvik eden, kötülüklerden en çok sakındırandır."

Akrabaya iyilik yapmak aynı zamanda bir ibadet, Allah'ın razı olacağı bir kulluk görevi, aynı zamanda birinci derecede imarım bir alameti, mümin olmanın bir gereğidir.

Peygamberimizin bu konudaki sözleri çok yerindedir: "Kim Allah'a ve ahiret gününe iman etmişse sıla-i rahim etsin (yakınları ile ilgilenin)."

Peygamber Efendimiz akrabalarla ilgilenmeyi çok tavsiye eder, bu konunun üzerinde çok dururdu. Sahabiler de Peygamberimizden aldıkları bu tavsiyeyi birer emir ve direktif olarak kabul ederler, bu konudaki ihmallerini telafi yoluna giderlerdi.

Abdullah bin Ebi Evfa anlatıyor:

"Peygamber Efendimizin huzurundaydık. Şöyle buyurdular: 'Akrabaları ile alakalarını kesenler, aramızda bulunmasınlar.'

Bunun üzerine teyzesi ile aralarında ufak bir kırgınlık geçmiş olan bir genç aramızdan kalkarak doğru teyzesine gitti, onunla görüşüp barıştılar. Sonra tekrar meclisimize geldi. Peygamber Efendimiz tekrar şöyle buyurdu: 'Aralarında akrabası ile ilgisini kesen kimselerin bulunduğu topluma Allah'ın rahmeti inmez.'"

Akrabanızla ilgi kurarsınız, gider gelirsiniz, ararsınız sorarsınız, iyilik ve ikramda bulunursunuz, ama bazılarında hiç karşılık görmezsiniz. Bir süre tek taraflı yürür ve sonunda usanır, siz de ilgiyi kesme yoluna gidersiniz. Bu doğru bir hareket mi? Cevabı Efendimizden alalım.

Bir zat gelir, Peygamberimize sorar:

"Ya Resulallah, benim yakınlarım var. Ben onları ziyaret ederim, fakat onlar bana gelmez. Ben onlara iyilik ederim, onlar bana kötülük ederler. Ben onlara yumuşak davranırım, onlar bana kaba ve sert davranırlar."

Peygamber Efendimiz şöyle buyurdular:

"Eğer dediğin gibi isen onlara kızgın kül yediyor gibisin. Yani (senin yaptığın iyiliğe karşı) onların kötülüğü kendi aleyhlerinedir. Sen böyle davrandığın sürece Allah Teala sana yardıma olur ve seni onlardan korur."

Peygamberimizin misafir sevgisi

PEYGAMBERİMİZİN misafiri hiç eksik olmazdı. Uzaktan yakından pek çok misafiri gelirdi. Bazı devlet ve kabilelerden özel ve resmi heyetler gelir, günlerce kalırlardı. Peygamberimiz bu misafirlerle bizzat ilgilenir, ağırlar, hizmetlerini görürdü.

Habeşistan'dan gelen heyete bizzat Peygamberimiz hizmet etti.

Sahabiler, "Siz bırakın, ya Resulallah, hizmeti biz görürüz" dediler.

Peygamberimiz, "Onlar daha önce bizim arkadaşlarımıza ikram etmişlerdir. Şimdi ben de bu hizmetlerinin karşılığını veriyorum" buyurdu.

Taif'ten gelen Sakif heyetini, mescitte misafir etti, ağırladı. Yine hizmetlerini kendisi gördü. Daha sonra onlar hep beraber Müslüman olarak yurtlarına döndüler.

Peygamberimizin kendi evi misafiri kabule müsait olmadığı zamanlar, Ensar'dan Remle ile Ümmü Şerik'in evi misafirhane vazifesini görüyordu. Bu kadınlar iyiliksever, cömert kimselerdi. Bazen gelen misafirler o kadar çok olurdu ki, hizmetlerini rahatça görmek için böyle misafir evlerine taksim edilirdi.

Peygamberimiz misafir konusunda din ayrımı yapmazdı. Herkese aynı yakınlık ve iyiliği yapar, aynı nezaket ve anlayışı gösterirdi.

Ebu Basra Peygamberimizin bu tarafını şöyle anlatır:

"Ben Müslüman değildim. Resulullah'a misafir oldum. Geceleyin kalktım, bütün keçileri sağdım, sütlerini içtim. Böylece Resulullah'ı ve ailesini aç bıraktım. Fakat Resul-i Ekrem bana hiçbir şey demedi."

Yine Ebu Hüreyre'nin anlattığına göre, bir gün Peygamberimize bir müşrik misafir oldu. Peygamberimiz süt ikram etti, içti. Bir daha ikram etti, onu da içti. Resulullah'ın bu ikramı karşısında duygulanan bu müşrik sabahleyin Müslüman oldu.

Fakat Peygamberimizin devamlı misafirleri, mescidin yan tarafında ikamet eden, evi barkı, çoluk çocuğu olmayan fakir sahabilerin oluşturduğu Suffe Ashabı idi. Peygamberimiz onları kendi aile fertleri gibi görürdü. Onların eğitim ve öğretimlerini üzerine aldığı gibi, geçimlerini de kendisi karşıladı.

Fakat Peygamberimizin devamlı misafirleri, mescidin yan tarafında ikamet eden, evi barkı, çoluk çocuğu olmayan fakir sahabilerin oluşturduğu Suffe Ashabı idi. Peygamberimiz onları kendi aile fertleri gibi görürdü. Onların eğitim ve öğretimlerini üzerine aldığı gibi, geçimlerini de kendisi karşıladı.

Peygamberimizin ancak dört kişinin taşıyabileceği büyüklükte bir kazanı vardı. Öğle vakti olunca bu kazan getirilir, yemek yapılır, Suffe Ashabı onun etrafına dizilir, Peygamberimizle birlikte ondan yerlerdi. Bazen o kadar kalabalık olurdu ki, Peygamberimiz oturmaya yer bulamaz, çömelirdi.

Peygamberimiz bazen Suffe Ashab'ını kendi evinde de ağırlardı. Bunların sayıları, yüzle dört yüz arasında değişirdi. Bir gün Suffe'de bulunan sahabileri Hz. Aişe'nin evine götürdü. Hz. Aişe validemize evde ne varsa getirmesini söyledi. Yemek yenildikten sonra, varsa bir miktar daha getirmesini söyledi. Hurma ve süt geldi. Onları da yediler. Böylece Peygamberimiz onları bizzat evinde kendisi ağırladı.

Bazen Peygamberimize çok sayıda misafir gelirdi. Peygamberimiz evde ne var, ne yoksa misafirlere ikram eder, kendileri ve ev halkı geceyi aç olarak geçirirlerdi. Peygamberimiz geceleri uyanır, misafirlerin bir ihtiyacının bulunup bulunmadığını sorardı. Onları yolcu edinceye kadar her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırdı.

Bir gün Peygamberimize bir misafir geldi. Yorgun ve çok fakir olduğunu söyledi.

Peygamberimiz hanımlarının birisinin evine haber gönderdi. Hanımı, "Ya Resulallah, seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, evde sudan başka bir şey yoktur" dedi.

Sonra başka bir hanımına gönderdi, ondan da aynı cevabı aldı. Neticede anlaşıldı ki, Peygamberimizin hanımlarının hiçbirisinin evinde yiyecek yoktur.

Sonra Peygamberimiz sahabilere:

"Kim bu adamı bu akşam misafir ederse Allah ona rahmet etsin" buyurdu.

Bunun üzerine Ensar'dan bir zat kalktı. Kendisinin misafir edebileceğini söyledi ve aldı, evine götürdü. Hanımına:

"Evde yiyecek bir şey var mı?" diye sordu.

"Çocukların yiyeceğinden başka bir şey yoktur" cevabını aldı.

Hanımına, "Çocukları bir şeyle oyalat. Yemek isteyecek olurlarsa uyut, misafirimiz yemek yiyeceği zaman kalk, lambayı söndür. Ta ki kendisiyle birlikte yemek yediğimizi göstermiş olalım."

Sofraya oturdular. Misafir yemeğini yedi. Kendileri de yer gibi yaptılar, fakat aç olarak gecelediler.

Ev sahibi sabah olunca Peygamberimizin huzuruna geldi. Peygamberimiz kendisine şu müjdeyi verdi:

"Sizin yaptığınız bu güzel işten dolayı Allah her ikinizden de razı oldu."

Dilimizde misafirperverlik kelimesi vardır. Misafiri sevmek, ağırlamak, yedirip içirmek, ihtiyaç ve istirahatını temin etmek hem sünnet, hem de millî bir gelenek halinde içimizde yaşamaktadır. Bunun kaynağı ise Peygamberimizin tavsiye ve teşvikleridir.

Misafiri sevmek, onu ağırlamak imanın bir görüntüsü ve alametidir. Bir insanda iman ne kadar güçlü ise misafire olan yakınlığı da o nispette artar.

Ebu Hüreyre'nin rivayetine göre Peygamberimiz şöyle buyurdular:

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden misafirine ikram etsin.

Allah'a ve ahiret gününe iman eden akrabasını görüp gözet sin.

Allah'a ve ahiret gününe iman eden ya hayır söylesin yahut sussun"

Peygamberimizin iltifatları

PEYGAMBER EFENDİMİZ sık sık insanların gönlünü alır, onlara iltifat ederdi. Özellikle kabiliyetli, fedakâr, akıllı ve İslamî hizmetlerde gayretli olan sahabilere yaptığı değişik iltifat dolu sözlerle onları sevindirirdi. Onlar da bu iltifat sonucu çocuk gibi sevinir ve âdeti bayram ederlerdi.

Hazret-i Ali Efendimiz anlatıyor:

"Bir gün ben, Cafer ve Zeyd Peygamber Efendimizin huzuruna gittiğimizde Zeyd'e:

'Sen bizim kardeşimiz, dostumuz ve arkadaşımızsın' buyurdu.

Zeyd sevincinden yerinden sıçrayarak oynaya oynaya gitti.

Kardeşim Cafer'e de:

'Sen hem huy, hem vücut yapısı bakımından bana benziyorsun' buyurdu.

Cafer de sevincinden Zeyd gibi sıçrayıp oynaya oynaya gitti.

Ondan sonra Peygamber Efendimiz bana da:

'Sen bendensin, ben de sendenim' buyurdu.

Ben de Zeyd'in arkasından sıçrayıp oynaya oynaya çıktım."

Peygamberimiz değişik biçimlerde sahabilerine iltifatlar yapardı. Onlara yakınlık gösterir, gönüllerini hoş eder, sevindirirdi. Bazen olur, kalkar bizzat evlerine gider, evlerini şereflendirirdi. Sahabiler için dünyada bundan daha büyük bir mutluluk olmazdı.

Şakası

Hz. Peygamber (s.a.s.) dinî tefekküre engel teşkil eden, kindarlık ve çekememezlik doğuran, vakar ve ağırbaşlılığı gideren şakaları doğru bulmaz, bu tür sakıncalar taşımayan şakaları kendisi yaptığı gibi ashabının da birbirine yapmasına mâni olmazdı. Şimdi birkaç misâl verelim:

Rasûl-i Ekrem (s.a.s.) yanına on yaşında bir çocuk iken gelen ve uzun süre terbiyesi altında kalan Enes b. Mâlik (r.a)'a *"iki kulak sahibi"* diyordu. Alimler bu sözü Rasûlullâh (s.a.s.); *"Hz Enes (r.a)'ın konuşulani dikkatle dinlemeye, anlamaya özendirmek için yapılmış bir lâtife"* olarak yorumlarlar.

Hz. Enes (r.a) nakleder: Sür'at-i intikali ve anlayışı kıt bir kişi Hz. Peygamber (s.a.s.)'den bir binek hayvanı istedi. Peygamberimiz (s.a.s.) de: *"Ben seni dışı deveden doğmuş bir hayvana bindirmek istiyorum"* deyince adam: *'Ben yavru hayvanı ne yapayım? O beni taşıyamaz ki!'* demekten kendini alamadı. Peygamberimiz (s.a.s) sözündeki inceliği kavrayamamış olan kişiye: *"Devenin küçüğünü de büyüğünü de dışı deve doğuramaz mı? Benim kastettiğim, dışı deveden doğmuş ve insanı taşıma çağına gelmiş büyük devedir"* diye açıklama yapmak durumunda kaldı.

Yine Hz. Enes (t.a) nakleder: Çölden şehre geldikçe çiçek, meyve ve bitkilerden hediye getiren Zahir adlı kimseye Peygamberimiz (s.a.s.) *"Zahir bizim badiyemiz (tarlamız)!"* diye takılır, *"Biz de onun şehriyiz!"* diye eklerdi. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s.)'de çöle dönen Zahir'e şehir ürünlerinden alır verirdi. Bir gün Zahir çölden gelmiş, pazarda mallarını satacak yer ararken Peygamberimiz (s.a.s.) takip etmiş ve onu arkasından yakalayıp elleriyle gözlerini kapatmıştı. Zahir: *'Kimdir o?'* derken, göz ucuyla süzünce Rasûlullâh (s.a.s.) olduğunu anlamıştı. Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.s.) şaka ile: *"Bu köleyi kim alacak?"* diyor; Zahir: *'Bana kimse kıymet biçmez Ya Rasûlullâh! Zira benim yüzüm çirkindir!'* deyince Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: *"Ey Zahir; dıştan bakanlara göre öyle fazla kıymet biçilmezse de senin Allah katında değerler çok büyüktür."*

Meşru ve makul şakaları yapabilmek, o insanlara karşı samimî ve iyi niyetli olmayı gerektirir. Görüldüğü gibi Peygamberimiz (s.a.s.) yaşlı bir kadına bile şaka yapabilmektedir ki, bu O'nun her zümreden insana sıcak ve samimî bir sevgi beslediğini gösterir.

İnsanların Kalbini Kazanması

Buhârî'de naklolunduğuna göre Hz. Peygamber (s.a.s.) Necd tarafına bir askeri birlik göndermiş, bölgede yürütülen askerî harekât neticesinde Benu Hanife'den Sümame b. Asal adlı biri esir alınarak Medine'ye getirilmiş ve Mescidin direklerinden birine bağlanmıştı. Rasûlullâh (s.a.s.), Mescide çıktığında: *"Ey Sümame, gönlünden ne geçiliyorsun?"* diye sordu. Sümame şu cevabı verdi: *"Gönlümde hayır ümidi var ey Muhammed! Şayet sen beni öldürürsen kanlı bir caniyi öldürmüş olursun, eğer kurtuluş akçesi için mal istersen, ne kadar istersen veririm!"* Peygamberimiz (s.a.s.), ona Müslüman olmasını söyledi, fakat Müslüman olmadı. İkinci ve üçüncü günde böyle devam etti. Karşılıklı sorular cevaplar tarzındaki konuşmalar oldu, fakat Sümame bir türlü Müslüman olmaya yanaşmıyordu.

Rasûlullâh (s.a.s.) bir süre daha geçince Sümâme'nin saliverilmesini ashabına emretti. Böylece Sümame hiç bir karşılık alınmaksızın saliverildi. Acaba Sümame ne yapacaktı? Herkes bunu merak ediyordu. Çoğu kimsenin memleketine döneceğini sandığı bir sırada Sümame, yıkanıp temizlenmiş olarak Peygamberimiz (s.a.s.) huzuruna geldi, Müslüman olarak şöyle dedi:

"Ey Muhammed! Vallahi şu yer üzerinde hana senin yüzünden daha düşman bir yüz yoktu. Fakat bu sabah, senin mübarek siman hana, yüzlerin en sevimlisi göründü. Vallahi ben dinler içinde en çok senin dinine düşmandım. Fakat bu sabah senin dinin bana göre dinlerin en sevimlisidir. Vallahi ben memleketler arasında en çok şu senin şehirden nefret ediyordum. Fakat bu sabah, senin içinde bulunduğun şehir bana göre şehirlerin en sevimlisidir."

İbn Hişam'ın *"es-Siretün Nebeviyye"* adlı eserinde şu bilgiler yer alıyor: Müslüman olduktan sonra da Sümâme'ye yemek çıkarıldı, sabah akşam deve sütü ikram edildi. Daha düne kadar hepsini yiyip içtiği hâlde doymaz gibi davranan Sümâme'ye bugün aynı miktar yemek ve sütün fazla gelmiş olması, sahabeyi hayrette bıraktı. Hz. Peygamber (s.a.s.) şu yorumla sahabenin merakını giderdi:

"Bunda şaşılacak bir şey yok! İnkârcı hiç doymayacakmış gibi, sanki yedi ağzı ve yedi midesi varmış gibi yer. Müslüman ise açgözlü değildir, o bir ağzı ve bir midesi olduğunun farkındadır."

Birkaç gün sonra Sümâme, Rasûlullâh (s.a.s.) tavsiyesi üzerine umre için Mekke'ye gitti. Mekke ileri gelenleri, İslâm'a girdiği için onu kınamak isterlerse de o aldırış etmez, umre ziyaretini tamamlar. Ancak müşriklerin bu tavırlarına kızarak memleketine dönünce Mekkeliler için çok önemli olan buğday sevkiyatını durdurur. Yani Mekkelilere ambargo koyar.

Bunun üzerine Mekkeliler Hz. Peygamber (s.a.s.)'e mektup yazarlar, İslâmiyet'in akraba ve sıla-i rahim konusundaki emirlerini de hatırlatarak zahire sevkiyatının tekrar başlatılmasını isterler. Peygamberimiz (s.a.s.) Hz. Sümâme'ye mektup gönderir. Böylece Yemâme bölgesinden Mekke'ye zahire sevkiyatı tekrar başlamış olur.

Bu olaydan anlıyoruz ki, Peygamberimiz (s.a.s.) bir insanı İslâm'a kazanmayı dünya ve içindeki her şeyden daha kıymetli tutmaktadır. Ayrıca henüz Müslüman olmadıkları hâlde Mekkelilere zahire sevkiyatını başlatması ve insafî elden bırakmaması da dikkati çekmektedir.

İç Barışa Önem Vermesi

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) iç barışa fevkalâde önem vermiş, ihtilâfları anında bastırmaya çalışmış darginları barıştırmış, kavgaları önlemiştir. Peygamberimiz (s.a.s.) bildirdiğine göre Allah en çok sulh olmaya yanaşmayan inatçı hasım kişiye buğzeder. Şu da enteresandır ki, Rasûl-i Ekrem (s. a. s.): *"İnsanların aralarını bulmak için aslı olmadığı halde bir hayrı söyleyenin"* yalancı sayılmayacağını belirtmiştir.

Bir gün Hz. Peygamber (s.a.s.), kendi evinin önünde bir alacak davasından hasımların yüksek sesle tartıştıklarını duydu. Borçlu, alacaklıya, alacağının bir kısmını bağışlamasını istiyor; alacaklı ise: *"Vallahi bağışlamam!"* diye yemin edip duruyordu. Hz. Peygamber (s.a.s.) derhâl hâdiseye müdahale etti ve neticede alacaklı, alacağının yarısını

bağışladı, diğeri de geri kalan yarısını verdi. Böylece kavgaya dönüşme ihtimali olan bir tartışma Rasûl-i Ekrem Efendimiz (s.a.s) araya girmesiyle derhâl önlenmiş oldu.

Bir defasında her nasılsa Ebu Zerr-i Gıfârî Hazretleri, Bilâl-i Habeşî Hazretlerini: "*Kara kadının oğlu!*" diye ayıplamıştı. Bu söz Peygamberimiz (sa.s)'e ulaşınca, Ebu Zerr'i: "*Ey Ebu Zerr! Sen onu anasından dolayı ayıplıyorsun öyle mi? Demek ki, sen içinde hâlâ câhiliye ahlâkı kalmış bir kişi imişsin!*" diye azarladı. Ebu Zerr (r.a) söylediği o sözden o kadar pişman oldu ki, yanağını yere koyarak: "*Bilâl (r.a), ayağıyla yanağıma basmadıkça, yanağımı yerden kaldırmayacağım!*" diyerek özür diledi. Hz. Bilâl (r.a), bunu yapmadan da özrünü kabul edeceğini söylemişse de Ebu Zerr Hazretlerinin ısrarı karşısında yanağına basmak zorunda kaldı.

Kul Hakkına Çok Önem vermesi

Efendimiz (s.a.v) Medine'de halka şöyle hitap ediyordu.

-Ey İnsanlar! Yönetiminizde bulunduğum günden bu yana kimin sırtına bir kamçı vurmuşsam, işte sırtım, gelsin o da bana vursun!.. Kimin kalbini kıracak bir söz söylemişsem, işte kalbim, gelsin o da bana aynı sözü söyleyin!.. Kimin hakkını almışsam, işte malım, gelsin o da benden hakkını alsın!.. Sakın içinizden biriniz demesin ki, hakkımı isteyecektim ama Resulullahın darılacağından korktum da isteyemedim. Şunu kimse unutmasın ki, benim inancım da hakkını isteyene darılmak yoktur.

-Şunu iyi biliniz ki, benim en çok sevdiğim kimse, benden hakkını alan, yahut da helal eden kimsedir. Ancak bu suretle Rabbimin huzuruna üzerimde kul hakkı olmadan çıkabilirim.

Adab-ı Muâşeret

Edep, sözlükte "*iyi terbiye, naziklik, usululuk, zariflik*" manasına gelir. "*Adâb*" bunun çoğuludur. Muâşeret ise, "*birlikte yaşayan kişilerin iyi geçinmesi*" demektir. Buna göre âdâb-ı muâşeret deyince: "*Topluluk hâlinde bir arada yaşayan insanların iyi ilişkiler içinde başarılı olmalarını sağlayan bilgiler*" akla gelmektedir. Buna halk arasında "görgü kuralları" denmektedir. (*Fr. savoir vivre*). Eskiler bu konuda hüsn-i muâşeret yani "*iyi geçinme*" deyimini de kullanmışlardır.

Hiç şüphesiz âdâb-ı muâşeret deyimini geniş olarak ele alındığında insan hayatının bütün yönlerini kapsar: "*Doğum, ad koyma, çocuk yetiştirme, öksüz çocukların durumu, yeme içme (sofra âdabı), eğitim öğretim, ilim, iç ahlâkı ve çalışıp kazanma âdabı, düğün, bayram, ev düzeni, aile fertleri arasında ilişkiler; beden, elbise ve sokakların temizliği, cömertlik, tevazu, dostluk, anne babaya ve yaşlılara karşı davranış usûlleri, kadınlara saygı, ölüm, cenaze vs...*"

Demek ki, âdâb-ı muâşeret'in uygulama sahası insan hayatıdır, toplumdur, insanlar bir arada yaşamaya mecburdurlar. Hiçbir insan, "*Ben bütün ihtiyaçlarımı ölünceye kadar tek başına karşılarım, benim kimseye, kimsenin de bana ihtiyacı yoktur!*" diye düşünemez. Çünkü kişinin yediği ekmekte, içtiği çayda, giydiği elbisede ve bindiği arabada yüz binlerce, belki milyonlarca insanın emeği ve alın teri söz konusudur.

O hâlde önce İslâm'ın, insana bakışına temas etmekte yarar vardır:

İslâm, insanı saygıdeğer bir varlık olarak görür. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'inde şöyle buyurur: "*Biz insanı en güzel şekilde yarattık " (Tin,95/4) "Andolsun ki insanoğullarını şerefli kıldık, onların karada ve denizde gezmesini sağladık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık, yaratıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık." (İsra, 17/70)*

Ayetlerden açıkça anlaşılıyor ki, insan, gerek şekil ve beden yapısı bakımından, gerekse şerefi yani mânevi yapısı bakımından en güzel bir şekilde yaratılmış ve yaratıkların hepsine üstün kılınmıştır. Bu, öyle bir üstünlüktür ki, Cenâb-ı Hak, her şeyi onun emir ve hizmetine vermiştir. Bununla alâkalı bir âyet şöyledir:

"*Yüce Allah göklerde olanları, yerde olanları, hepsini sizin buyruğunuz altına vermiştir.*" (Câsiye, 15/13)

Gerçekten de güneş bizi aydınlatmakta, ısıtmakta; yıldızlar geceleyin yol göstermekte, atmosfer teneffüs imkânı vermekte, yağmurlar yağmakta, yeryüzünde bereket fışkırmakta, koyun bizim için süt vermekte, arı bal üretmekte, milyonlarca yılda yeraltında oluşan kömür ve petrol, biz insanların yararına çıkarılmakta, işletilmektedir.

İnsanoğlunun hizmetine verilen şeyler sadece, bu tür maddî imkânlar değildir. İnsan; aklıyla, düşüncesiyle, konuşmasıyla, bilgisiyle, çalışarak ilerleyebilmesiyle yani mânevi yönüyle de üstün kılınmıştır. Allah insana mânevi yüceliklere erişebilme kabiliyetini vermiş, ona düşünce plânında en güzel rengi ihsan etmiştir. Bununla alâkalı olarak Yüce Kitabımızda şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ın verdiği renkten daha güzel renk var mıdır?" (Bakara, 2/138).*

İşte insan, Yüce Allah'ın, doğuştan kendisine verdiği bu iyi eğilimleri geliştirmek ve bu suretle hem Allah'ına, hem kendisine, hem de diğer insanlara karşı vazifelerini yapmak durumundadır. Şayet bunu yaparsa; insan olarak, diğer varlıklara karşı, yaratılıştan üstün kılınan özelliklerini geliştirmiş olacaktır. Bunun aksi, bu özelliklerin giderek zayıflamasına ve yok olmasına yol açacaktır, İslâm dini; kuvvetli bir iman, gerçeği aydınlatacak bilgi, yararlı işler ve güzel ahlâk ile kişinin saygıdeğer olma vasfım koruyabileceğini göstermiş; insanları kan dökmekten, ırzı namusu çiğnemekten, soyu bozulmaktan, vicdanı baskılardan alıkoyarak doğuştan verilen iyi eğilimlerin olumlu yönde gelişmesine ortam hazırlamıştır. Bu münasebetle İslâm dini: *"Can, mal, soy, akıl ve din 'i, dokunulmazlığı olan ve titizlikle korunması gereken esaslar olarak görmüştür. Eskiler bunlara: 'Zarurât-ı hamse: Korunması gereken beş esas'" derlerdi.*

İslâm'a göre Allah katında insanlar, bir tarağın dişleri gibi eşittirler. Mânevi üstünlük ancak takva iledir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyrulur: *"Ey İnsanlar! Doğrusu biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler hâline koyduk ki, birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz Allah katında en değerliniz O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Allah bilendir; haberdardır. "(Hucurât, 49/13)*

Kişi; yaptığı iyi işleri, güzel davranışları ve güzel ahlâki ile özel bir değere sahip olacaktır. Nitekim: *"İşlediklerine karşılık her birinin dereceleri vardır." (En'am, 6/132)* âyetinden herkesin, yaptığına uygun bir dereceye getirileceği ve mükafatlandırılacağı anlaşılmaktadır.

İslâm dini, insanı toplum içinde değer kazanan, hizmetleriyle toplumu yararlandıran ve toplumun hizmetlerinden de nasibini alan bir varlık olarak görür; dil, soy, renk, zenginlik, yoksulluk, gibi şeyleri üstünlük ve farklılık vasıtası saymaz. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"İnsanlar Adem'in oğullarıdır. Adem'i de Allah, topraktan yaratmıştır." "Ey insanlar! İyi biliniz ki Rabbiniz birdir; babanız birdir. Arab'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arab'a; beyazın siyaha, siyahın da beyaza Allah korkusu dışında hiçbir üstünlüğü yoktur."*

İslâm dininin yayılmaya başladığı yıllarda yeryüzünde haksızlıklar, zulümler, yersiz kavgalar, cinayetler, kol geziyordu; asiller, köylüler, beyazlar, siyahlar, hürler, köleler, zenginler, yoksullar, erkekler, kadınlar ayırımı acımasız bir şekilde varlığını hissettiriyordu.

Bir defasında her nasılsa Ebu Zerr-i Gifârî Hazretleri; Bilâl-i Habeşî Hazretlerine: "Kara kadının oğlu!" deyivermişti. Bu söz Peygamberimiz (s.a.s) ulaşınca, Ebu Zerr'i: 'Ey Ebu Zerr! Sen onu anasından dolayı ayıplıyorsun öyle mi? Demek ki, sen, içinde hâlâ câhiliye ahlâki kalmış bir kişi imişsin!' diye azarladı. Ebu Zer (r.a) söylediği o sözden o kadar pişman oldu ki, yanağını yere koyarak: *"Bilâl yanağıma ayağıyla basmadıkça, yanağımı yerden kaldırmayacağım!"* diyerek özür diledi. Hz. Bilâl (r.a) bunu yapmadan da özrünü kabul edeceğini söylemişse de Ebu Zerr'in (r.a) ısrarı karşısında yanağına basmak zorunda kaldı.¹⁰¹

Hz. Osman (r.a)'m halifeliği sırasında bir sahâbi yine aynı şahsı yani Ebu Zer Hazretlerini (r.a) Rebeze'de görmüştü. Burası Medine'ye yakın bir köydü. Ebu Zerr (r.a)'in ve hizmetçisinin üstünde aynı kumaştan birer gömlek vardı. Ona: *"İkisini birleştirip de takım elbise yapsaydın ya!"* deyince Hz. Ebu Zerr (r.a), Peygamberimiz (s.a.s)'den işittiği şu hadisi nakletti: *"...Hizmetçileriniz Allah'ın, iradenize emanet ettiği kardeşlerinizdir. Kimin yanında hizmetçi bulunursa kardeşine yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Onlara zahmetli bir iş yüklemeyiniz. Şayet yüklerseniz kendilerine yardım ediniz."*

Peygamberimiz (s.a.s) âzâd ederek hürriyetine kavuşturduğu Zeyd Bin Harise (r.a) ve bu zatın oğlu Üsâme (r.a)'yi ordu kumandanlığına getirmişti. Siyah derili bir zât olan Bilâl-i Habeşî'yi (r.a) de camiin müezzinliğine getirmiş, aynı zamanda önemli memuriyetlerde vazifelendirmişti. Bir de Ümmü Eymen vardır. Bu kadın, "câriye-hizmetçi" statüsünde olup hürriyetine kavuşturulmuştur. Peygamberimiz (s.a.s)'in dadısı olarak da bilinen bu kadına Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.): "Anneciğim, anneciğimi" diye hitap ediyordu. Köle ve hizmetçilerin değersiz sayıldığı bir zamanda, Peygamberimiz (s.a.s), Ümmü Eymen (r.a)'e : "Anneciğim!" demesi köklü bir düşünce değişikliğini müjdeliyordu. Bu düşüncenin esasını da: " Ne olursa olsun insanı insan olarak sevip saymak" oluşturuyordu.

Bu konuda son bir misâl daha nakledelim: Amr b. As (r.a) Mısır valisi iken oğlu Abdullah, bir Mısırlıyı dövmüştü. Dövülen kişi Hz. Ömer (r.a)'e şikâyetinde bulundu. O da hem Abdullah'ı hem de babasını çağırıldı. Mısırlıya sopa verip Abdullah'a vurdurdu. Neredeyse Amr (r.a) da cezalandıracaktı. Ancak o: "Bu işte benim herhangi bir rolüm yok" diyerek yakasını kurtardı. Abdullah'ın, vali olan babasına güvenerek buna yeltendiğini fark eden Hz. Ömer (r.a), Amr b. As (r.a)'a şu meşhur sözünü söylemiştir: "Ey Amr! Analarından hür doğan insanları nasıl köle yaparsınız? " Bu misallerden de anlaşılıyor ki, İslâm dini, *İnsana saygı esasını*" getirmiştir. Irk ayırımını yasaklamıştır. Hatta yayıldığı zamandaki geleneklerin aksine, hizmetçiler de ev sahipleriyle aynı sofrada yemek yemeye ve aynı elbiselerden giyinmeye başlamışlardır.

Hz. Peygamber (s.a.s.) elbisesinin temiz ve tertipli olmasına özen gösterirdi. Giydiği bir elbisenin kendisine mümkün olan en uzun süre temiz olarak hizmet etmesine ve ihtiyacını karşılmasına dikkat eder, yeni bir elbise sahibi olduğunda Allah'a hamdeder. "Rengi hafif değişti, boyasını hafif attı" diye herhangi bir elbiseyi giymemezlik etmezdi. Kumaşta; alacasız, desensiz olanı beğenir, göze batıcı, rahatsız edici çığ renkleri tercih etmezdi. Bundan, estetiğe önem verdiğini anlıyoruz. Ayrıca Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) bu mevzuda lüks ve israfı yönelmeyi, bu yolla büyükmeyi doğru bulmazdı. Buna göre, O'nun, giyeceklerle alâkalı düşüncesini: "Temizlik, tertiplilik, estetiği gözetme, kendine yakıştırma, sadelik ve ihtiyacı karşılama" olarak ifade edebiliriz.

O, hiç bir zaman bir yemeği beğenmemezlik etmezdi. Arzu ederse yerdi, etmezse bırakırdı. Yemekten önce ellerini, yemekten sonra hem ellerini hem de ağızını yıkardı; yemeğe başlarken besmele çekirdi. Tabağındaki yemeği mümkün mertebe bitirmeye çalışırdı. Ekmeği yiyeceği kadar alırdı, yani ekmeği ve yemeği, artırarak çöpe atmaya doğru bulmazdı. Sofraya oturduğunda daha önce doymuş bile olsa herkesin yemeğini yemesini beklerdi; yemek devam ederken müsaade almaksızın herkesten önce kalkılıp gidilmesini doğru bulmazdı. Yemeğin temiz olmasına, yemeye elverişliliğine ve helalinden kazanılmış olmasına özen gösterir, yemek bittikten sonra "elhamdülillah" derdi. Önemli bir mazereti yoksa yemek davetlerine katılırdı. Davet sahibi her ne hazırlamış ise-hatta hazırlanan sade bir tirit bile olsa- memnuniyetle, tebessümle ve iştahla yerdi. Davet sahibini incitmezdi. Suyu, dibi görünen bir kaptan içerdi.

Hz. Peygamber (s.a.s) rengi görünmeyen ve başkalarını rahatsız edecek derecede ağır olmayan güzel kokuları, ikram edilince severek kullanır, reyhan çiçeği gibi güzel kokulu çiçekler ikram edilince de geri çevirmezdi. Yavaş yavaş konuşur, her sözün arasını ayırt ederdi; hatta dinleyen konuşulanları ezberleyebilirdi. İyi anlaşılması gereken sözleri birkaç kere tekrarları, konuşurken muhatabının akıl ve anlayış seviyesini gözetirdi.

Gülmesi tebessüm şeklindeydi. Görgü tanıklarına göre tebessüm edince dişleri inci tanesi gibi görünürdü. Dişleri çok bakımlı idi, sürekli fırçalardı. Bunu, içinde belli miktarda florin maddesi ihtiva eden misvakla yapıyordu. Buna, o günün diş fırçası denilebilir. Peygamberimiz (s.a.s), ölümünden önce en son yaptığı işlerden birinin, dişlerini fırçalamak olması da fevkalâde düşündürücüdür.

Gönülde sıkıntı doğuran; kindarlık, çekememezlik gibi kötülüklerin doğmasına sebep olan, vakar ve ağırbaşlılığı gideren zararlı şakaları doğru bulmaz, bu tür sakıncalar taşımayan şakaları yapar ve çevresindeki Müslümanların da yapmasına engel olmazdı. Bilhassa kendisi çocuklara çok şaka yapardı.

Ev döşemesinde de Hz. Peygamber (s.a.s.) sade bir yol takip etmiştir. O, bu konuda örf'e uymuş, gelenekte olan sedir, divan, hasır, yatak, leğen, ibrik ve diğer ev eşyasını kullanmıştır. Yalnız bunların en lüksü, en pahalısı olsun Hz. Peygamber (s.a.s.) yakınlarla ilgilenmeye, komşularla ve diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmaya, herkese imkânlar elverdikçe yardımcı olmaya, bilhassa yoksulları gözetmeye önem veriyordu. Bilhassa anne babalara karşı hâl hatır sormanın ve ihtiyaçlarını gidermenin en kutsî vazifeler arasında olduğunu ısrarla belirtiyordu. O, küçük yaşlarda iken annesini kaybetmişti, bu sebeple onu daima hasrede anardı. Süt annesi Halime'ye özel yer gösterip oturarak saygıda kusur etmediği gibi, maddî ihtiyaçlarını da karşılıyordu. Yine bunun gibi kendisine süt emziren Süveybe ile ölünceye kadar alâkadar olmuş, daima mektup, selâm ve para göndererek gönlünü almıştı. Kendisine süt emzirdiği sanılan Ümmü Süleym ve Ümmü Haram'a da çok saygı göstermişti. Süt kardeşi Şeyma ile yakinen ilgilenmiş, çocukluk yıllarının bir bölümünü evinde geçirdiği Ebu Talib'in eşi Fatma hanıma da *"Anneciğim! Anneciğim"* diyerek yakın bir ilgi göstermişti.

Hz. Peygamber (s.a.s.) çok cömertti, insanlara da cömertliği tavsiye ediyordu. Ashab'dan Câbir b. Abdullah (r.a) diyor ki: *"Rasûl-i Ekrem Hazretlerinden dünya ile alâkalı bir şey istenilince asla reddetmez istenilen şey varsa verir; yoksa vâdederdi."* Hz. Aişe (r.a) ise şöyle diyor. *"Peygamberimiz (s.a.s.), kendisine bir hediye geldiği zaman onu getiren kişiye daha fazla ve değerlisiyle karşılık verirdi."*

Peygamberimiz (s.a.s.) daima *"büyüklerle saygı, küçüklerle şefkat"* gösterilmesini isterdi. Kendi çocuklarına, öteki Müslüman çocuklarına ve hatta müşrik çocuklarına karşı çok şefkatli idi. Yolda rasdadiği çocukları devesine bindirir, gezdirir, onlarla ilgilenirdi.

Adaletli idi; iltiması, maksatlı olarak taraf tutmayı, adam kayırmayı yasaklıyordu. Ne kimsenin hakkını yerd, ne de kimseye hakkını yedirirdi. Çirkin sözler söylemezdi; haya, terbiye ve nezakete aykırı hiçbir davranışta bulunmazdı. Umumî yerlerde gürültü yapmaz, bağırıp çağırılmaz, kimseyi rahatsız etmezdi; hoşlanmadığı bir şey, yüzünden anlaşılırdı. Bir kişide gördüğü kötü davranışı giderirken, o kişinin şahsiyetini incitmemeye özen gösterirdi; dolayısıyla sırf o kişiyi kastetmeksizin, öyle bir davranışın kötü olduğunu umuma duyururdu.

Tevbe Suresi'nde şöyle buyrulmaktadır: *"Andolsun size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, siziin sıkıntıya uğramanız O'na çok ağır ve güç gelir, üstünüze çok düşkündür Müzminleri cidden esirgeyicidir; bağışlayıcıdır O."* (Tevbe- 9/128). Bu âyette Yüce Allah: *"Rauf rahim: Çok şefkatli çok merhametli"* mânâsına gelen iki ismini peygamberleri arasında sadece Hz. Muhammed (s.a.s.) hakkında anmıştır. İşte bunun içindir ki, düşmanları tel'in etmesini isteyen birine: *"Ben lanet okumak için değil, âlemlere rahmet olmak için gönderildim!"* cevabını vermiştir. Her müşkili olan, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in huzuruna endişe duymaksızın gider, dileğini rahatça iletirdi. Hastalarla ilgilenir, onlara geçmiş olsun der, ağır ise telkinde bulunur, cenazeye gider, yakınlarına başsağlığı diler, teselli eder, cenaze sahiplerine teselli verilmesini, yardımcı ve destek olunmasını isterdi.

Hz. Peygamber (s.a.s.) ilme çok önem verirdi, onun en mühim bir özelliği öğretmenlikti; Müslümanlar bir hurma ağacının gölgesinde, bir evin kenarında ya da camide toplanarak O'nun öğrettiklerini öğreniyorlardı. Bir de daha ziyade bekâr ve kimsesizlerin barındığı yatılı bir okul vardı ki, buna Suffe Okulu deniliyordu. Bu okulun talebeleri sayı olarak 70-400 arasında değişiyordu. Peygamberimiz (s.a.s.) kendisine getirilen hediyelerin hemen çoğunu okulun talebelerine gönderir, zekât ve sadaka yardımlarını da onlara aktarırdı. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.) ve Ehl-i Beyt'i bu tür yardımlardan yararlanamazlardı. Şu hâdis; Hz. Peygamber (s.a.s.) talebelerine verdiği önemi göstermesi bakımından enteresandır: Peygamber (s.a.s.)'in kızı Fâtıma, yoksul bir hayat sürüyordu. Eliyle çektiği değirmenden yorgun düşer, su taşımaktan elleri yaralanırdı, bir gün babasından bir hizmetçi istedi. O sırada bir savaş sonunda Medine'ye ganimet malları gelmişti. Hz. Peygamber (s.a.s.) Fâtıma'nın isteğini: *"Suffe talebeleri böyle yoksul yaşarken siz nasıl hizmetçi verebilirsiniz?"* diyerek geri çevirdi.

H. Peygamber (s.a.s.) çok mütevazı idi. Nakledeceğim şu sözü bu açıdan mühimdir: "Hristiyanların İsa hakkında 'Allah'ın oğlu' dedikleri gibi beni övgüde aşırı gitmeyin. Ben ancak Allah'ın kuluyum, siz de benim hakkımda Allah'ın kulu ve elçisi deyin."

Bir gün Peygamberimiz (s.a.s.) huzuruna bir kadın geldi: "Yâ Rasûlullâh! Benim size arz edecek bir ihtiyacım var!" dedi. Bu, yaşlı bir kadındı, belki de bunamıştı. Buna rağmen Peygamberimiz (s.a.s.) her insana verdiği değeri ona da verdi: "Ey kadın! Medine'nin herhangi bir yerinde, nerede istersen geleyim, ihtiyacını söyle, halletmeye çalışayım!" dedi. Kadın, istediği bir yere gitti. Peygamberimiz (s.a.s.) de onu takip etti ve ihtiyacını gidererek hoşnut etti.

Yine bir gün adamın biri Peygamberimiz (s.a.s.) ziyarete gelmiş, huzuruna girince titremeye başlamıştı. Bunu gören Peygamberimiz (s.a.s.) o kişiye şöyle dedi: "Arkadaş, titreme! Ben bir kral değilim, Kureyş'ten kuru ekmeğe yiyen bir kadının oğluyum."

Ev içindeki davranışları da O'nun ne kadar mütevazı olduğunu gösteriyor. Hz. Aişe (r. a.)'den, ev içinde Peygamberimiz (s.a.s.) davranışlarından sorulduğunda şu bilgiyi verdi: "Peygamberimiz (s. a. s.), evinin içine girdiği zaman herhangi bir fevkalâdelik ve inziva göstermeden insanlardan herhangi biri gibi tevazu ile davranırdı. Kendi elbisesinin söküğü ile meşgul olur; koyunlarını eli ile sağlar; ailelerine ev işlerinde gerekli olan kısımlarda yardımcı olurdu. Çarşıya pazara gider, bizzat alışveriş yapar ve yükünü kendisi taşırdı. Ashab-ı Kiram: "Müsaade buyurunuz da biz taşıyalım." Derlerse de: "Herkes kendi yükünü taşısin!" buyurdu.

Bir kere Habeşistan hükümdarının elçileri Peygamberimiz (s.a.s.) huzuruna gelmişlerdi. Peygamberimiz (s.a.s.) bunlarla yakından ilgilendi. Ashab'tan bazıları: "Ey Allah'ın Rasûlü! Biz hizmet ederiz, siz istirahat buyurunuz!" dediler. Fakat Peygamberimiz (s.a.s.) bunlara şu cevabı verdi: "Bunlar, Habeşistan'a göç etmiş olan ashabıma yer göstermiş, ikram etmişlerdi. Şimdi bunlara karşılık ben de hizmet etmek isterim."

Kendisini tanımak üzere taşradan gelen kabile temsilcilerini misafirhanelerde ağırlar, onlara yakınlık gösterir, onlara öğretmenler tayin eder, maddî ihtiyaçlarını karşılamak için memurlar vazifelendirir, kabilelerine döneceklerinde de azık hazırlar, kendisine ve İslâm dinine alâka duyarak ziyarete gelen bu insanları unutamayacakları bir vefa duygusuyla uğurlardı.

H. Peygamber (s.a.s.) ittifaklarına bağlılıkta da vefalı idi. Hudeybiye'de Müslümanların yanında antlaşmaya katılan Huzâe kabilesi, Kureyş'in yanında antlaşmaya giren Benu Bekir'in saldırısına uğramıştı. Kureyşliler de bunları destekliyorlardı. Huzâeliler durumu Hz. Muhammed (s.a.s.) ilettiklerinde o, derhâl ordusunu hazırladı ve yola koyuldu. Bu hâdis Mekke fethinin sebebi olarak tarihe geçti.

H. Peygamber (s.a.s.)'in âdâb-ı muaşeretle alâkalı özet incelememizi şöyle sonuçlandıralım:

"O; insanların iyi niyetli, gayretli, çalışkan, şefkatli, yardımsever, temiz tertipli, dürüst, mütevazı, vefalı olmalarını istiyor; onları dağınık, pis, kötü niyetli, tembel, acımasız yalancı ve gururlu olmaktan sakındırıyordu, insanların birbirlerini sevip saymalarını, birbirlerine destek olmalarını, sorumluluk duygusuna ve üstün vazife şuuruna sahip bulunmalarını arzu ediyordu."